Sorularla
Açılan
Pencereler

- 2 -

İçindekiler

ÖNSÖZ 1

ALLAH TEÂLÂ TARİF EDİLEBİLİR Mİ? CENÂB-I ALLAH'IN ÖZÜ VE NİTELİKLERİ NELERDİR? 3

"DİNDE ZORLAMA YOKTUR." ÂYETİNİ NASIL ANLAMALIYIZ? 14

GIYBET NEDİR? GIYBETTEN NASIL KORUNALIM? 17

KUR'ÂN-I KERÎM NASIL HATMEDİLMELİDİR? 24

KUR'ÂN OKUMA KARŞILIĞINDA ÜCRET ALINABİLİR Mİ? 30

KONUŞURKEN "İLAÇ İÇTİM İYİLEŞTİM." DİYORUZ. BU DOĞRU BİR CÜMLE MİDİR? 33

VESİLE NEDİR? VESİLE YAPILABİLİR Mİ? 35

MELEK NEDİR? MELEKLER KUR'ÂN-I KERÎM'DE NASIL ANLATILMIŞTIR? 39

DÖRT BÜYÜK MELEĞİN GÖREVLERİ NELERDİR? 47

DÖRT BÜYÜK MELEKTEN BAŞKA HANGİ MELEKLER VARDIR? GÖREVLERİ NELERDİR? 65

İNSAN MI ÜSTÜNDÜR MELEK Mİ? 79

MELEKLER İNSANLARIN YARDIMINA NASIL GELİRLER? 82

MEZHEP NE DEMEKTİR? MEZHEPLERİN ÇIKIŞ SEBEBİ NEDİR? 86

MÜCEDDİD NE DEMEKTİR? 90

NİYET NEDİR? İBADETLERİMİZ AÇISINDAN NE ÖNEM ARZ EDER? 92

BÜYÜ NEDİR? BÜYÜNÜN TEDAVİ YOLLARI NELERDİR? 94

ŞEFAAT NEDİR? KAÇ ÇEŞİTTİR? 100

ŞEFAAT HADİSİ NASILDIR? 105

HAZRETİ EBÛ BEKİR'E 'SIDDIK' HAZRETİ ÖMER'E 'FARUK' DENMESİNİN SEBEBİ NEDİR? 110

MÜ'MİN NİÇİN OKUMALIDIR? 114

ABDEST NEDİR? HANGİ İBADETLER İÇİN ABDESTLİ OLMAK GEREKİR? ABDESTİN FAZİLETİ NEDİR? 120

GECELERİ TIRNAK KESMEK GÜNAH MI? 127

MEVLİDİN DİNİMİZDEKİ YERİ NEDİR? 130

KALBİN MÜHÜRLENMESİ NE DEMEKTİR? 134

İSRAF NEDİR? ZARARLARI NELERDİR? İSRAFTAN KORUNMAK İÇİN NELER YAPILABİLİR? 138

NAMAZI BOZAN DURUMLAR NELERDİR? 147

CENNET NE DEMEKTİR? CENNETİN NE GİBİ İSİMLERİ VARDIR? 153

BİRİSİ YANIMIZDA HAPŞIRIRSA NE DEMELİYİZ? 156

KARABASAN NEDİR? 159

RÜYA NEDİR? ÇEŞİTLERİ NELERDİR? RÜYA İLE AMEL EDİLİR Mİ? 161

KIYAMET NEDİR? KÛR'AN-I KERÎM KIYAMETİ NASIL ANLATIYOR? 172

İSTİFADE EDİLEN BAŞLICA KAYNAKLAR 179

ALLAH TEÂLÂ TARİF EDİLEBİLİR Mİ? CENÂB-I ALLAH'IN ÖZÜ VE NİTELİKLERİ NELERDİR?

Cenâb-ı Hakk'ı tanımak, yaratılışımızın gayesi ve fıtratımızın hedefidir. Zira Allah ile olabilmek, ancak O'nun tam bilinmesiyle mümkün olacaktır. Bizi yaratan, bizi yoktan var eden Rabb'imizle ilgili konuşurken ya da yazarken hassas ve dikkatli olmak gerekir. Öyle ki Allah Teâlâ'yı tarif etmek için yine O'nun (celle celâlühû) bize verdiği bilgilerle hareket edebiliriz. O'nun Zât'ı ile ilgili bilgilerimiz bizim düşünce yapımızla elde edebileceğimiz bilgiler değildir. İmam Rabbani mektubatında diyor ki: "Allah hakkında zihninize ne gelirse, Allah onun ötesinde, ötesinde, ötesinde…" Zaten Allah Teâlâ'yı sevmemizin yolu O'nu tanımaktan geçmektedir. Kişi sevdiğini tanıdığı nispette sever. Günümüz insanı, bir şöhretli insanı tanıdığı ya da onu sevdiği kadar kendisini yaratan Rabb'ini tanımaya çalışsa O'na karşı sevgisi, haşyeti daha da artacaktır. İşte o zaman gerçekten sevmesi gerekeni seviyor

olacak, boş hayallerin peşinden koşmayacaktır. Her şeyi maddede arayanlar, gözlerinin gördüğünden başka her şeyi inkâr edenler hep kaybetmişlerdir. Bu yanlış metotlar da neticede yanlışlara gitmelerine sebebiyet vermiştir. Şu unutulmamalıdır ki, zerrelerden koca koca kâinatlara kadar her şeyi yaratan Rabb'imizin uçaktan aşağıyı seyreder gibi görülmesi mümkün değildir.

Allah Teâlâ'yı Bize Kim ya da Neler Tanıtıyor?

Dikkatli bir bakışla şunu söyleyebiliriz ki Rabb'imizi bize tanıtan üç büyük tarif edici vardır:

Birincisi: Allah Teâlâ'nın son Nebîsi, Kâinatın Efendisi Hazreti Muhammed'dir. O; ilahî vahye muhatap olmuş, sözleriyle ve miraçta Allah Teâlâ ile buluşmasıyla bize Rabb'imizi anlatmıştır. Peygamber Efendimiz vahiyle muhatap olduktan sonra hayatını tamamen Allah'ı anlatmaya adamıştır. Başka bir gaye O'nun hayaline bile girememiştir. Taif'te akrabalarına İslâm'ı anlatmak için gittiği zaman türlü sıkıntılara maruz bırakılınca Allah Teâlâ görevli meleğini göndermiş ve "Muhammed'e selam söyleyin. Şayet isterse Taif'in dağlarını bunların başına geçireyim." buyurmuştur. Efendimiz ise "Allah'ım onların soylarından ileride bir kişi Müslüman olacaksa istemem. Allah'ım bilmiyorlar bilseler yapmayacaklar." diye karşılık vermiştir. O (sallallahu aleyhi ve sellem) yirmi üç senelik nübüvvet hayatını Rabb'ini anlatmaya, tanıtmaya ve etrafına duyurmaya hasretmiştir.

İkincisi: İçinde bulunduğumuz şu büyük kâinattır. Zira kâinat Allah Teâlâ'nın "Ol!" emrine uymuş ve yaratılmıştır. Kâinatta her an ayrı bir oluş yaşanmaktadır. Söylediğimiz "an" terimi de insan algılaması açısındandır. Gece-gündüzün peşpeşe gelişi, mevsimlerin ardı ardına şaşırmadan intizamla birbirlerini takip etmeleri, gökyüzündeki yıldızların bir tespihin taneleri gibi durmaları, hem bir ısıtıcı hem bir aydınlatma vazifesi gören güneş... Hepsi bize Allah Teâlâ'nın birer askeri olduklarını kendilerine has dilleriyle söylerler. Onun için Allah Teâlâ'yı bilmenin yollarından birisi de O'nun kâinattaki eserlerine bakmaktan geçmektedir.

Allah Teâlâ ezelî ve ebedidir. Bu ezelîlik ve ebedîlik içerisinde sıfır bile etmeyecek bir kâinatı Allah, Kendisini tanıtmak için var etmiştir. Kâinatın yaratılmasının arka planında insanın bu kâinat içinde alacağı konum vardır.

Kâinatın yaratılışı, Kur'ân-ı Kerîm'de Allah Teâlâ'ya izafe edilmektedir. Zaten bütün semâvî kitaplar; bu hakikati farklı farklı ifade etmemişler, bu gerçeği hepsi dillendirmişleridir. Bir sanat eseri o eseri yapanı gösterir. Ne kendi kendine ne sebeplerin tesiriyle ne de tabiat denen kör ve sağır bir yapının icadı olamayacak kadar mükemmel olan kâinatı, Allah'tan başkasının yaratması söz konusu olamaz. Zaten Allah Teâlâ da kâinatın yaratılışını kendisine izafe etmektedir. Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm'e kulak verelim:

Onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorarsan, mutlaka "Onları o Azîz ve Hakîm (O mutlak galip, tam

hüküm ve hikmet sahibi) yarattı." derler. O Yaratıcıdır ki yeryüzünü sizin için beşik gibi yapmış ve yol bulmanız için yerde yollar ve geçitler var etmiştir.[1]

Eğer onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı? Güneş'i ve Ay'ı kim hizmetinize âmade kıldı?" diye sorarsanız elbette "Allah!" diyeceklerdir. Öyleyse nasıl oluyor da bu gerçekten uzaklaştırılıyorlar?[2]

Şayet onlara: "Gökleri ve yeri yaratan kimdir?" diye soracak olursan, elbette "Allah'tır." diye cevap verecekler-dir. De ki: "el-Hamdü lillah (ki müşrikler bile O'nu inkâr edememektedirler!) Fakat onların ekserisi bunun anlamını bilmezler (yani o müşrikler bu itiraflarıyla, çelişki içine girdiklerini fark etmezler."[3]

Yoktan var etme anlamındaki yaratmanın Allah Teâlâ'ya izafesi, insan zihninde de yerleşmiş bir gerçektir. Çok az insan müstesna, insanlar "yaratma" kavramını Allah Teâlâ dışındaki bir varlık için kullanmazlar.

Üçüncüsü: Allah Teâlâ'nın ezelî ve en mükemmel hitabı olan yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'dir. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'le insanlığa dileklerini iletmiştir. İnsanlık Kur'ân'a kulak verirse Allah Teâlâ'yı tanıma imkânı bulacaktır. Zaten Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelamı olduğu ispat edilince, Allah Teâlâ'nın varlığını kabul etmede de bir problem kalmayacaktır.

1 Zuhruf Sûresi, 9. âyet
2 Ankebut Sûresi, 61. âyet
3 Lokman Sûresi, 25. âyet

Kur'ân-ı Kerîm kadar hiçbir semavi kitap Allah Teâlâ'yı anlatmamıştır. Zira Cenâb-ı Hakk'ı delillerle anlatan Kur'ân'ın çağrısı ve daveti evrenseldir, çağlar ötesine hitap etmektedir.

Allah'ı Tanımak İçin Sıfat ve İsimlerini de Bilmeliyiz

Yüce Allah'ı tanımak için O'nun sıfat ve isimlerine bakmak gerekir. Sıfatlar, Allah Teâlâ'nın Zât'ına ait kavramlar demektir. Cenâb-ı Hakk'ın eksiklik ifade edecek hiçbir sıfatı yoktur. Allah Teâlâ'nın Zâtı gibi sıfatları da ezelî ve ebedîdir. İnsan olsun, cin olsun, melek ya da ruhaniler olsun hiçbirisinin hayatı, Allah Teâlâ'nın hayatına; bütün bu varlıkların ilimleri, O'nun ilmine ve yine iradeleri de O'nun iradesine benzemez. Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarını şöyle sıralayabiliriz:

Tenzîhi Sıfatlar: Allah Teâlâ hakkında imkânsız sıfatlardır. Acziyet, fakirlik, yemek, içmek, bir başkası tarafından doğurulma ya da bir başkasını doğurma gibi.

Zâtî Sıfatlar: Bunlar bir başka canlı ya da cansız da olması düşünülemeyecek, yalnızca Allah Teâlâ'ya mahsus sıfatlardır. Vücud (Allah'ın varlığının kendinden olması), Vahdâniyet (Allah Teâlâ'nın Zâtında tek olması) Kıdem (başlangıcı olmama), Bekâ (yokluğa uğramama), Muhalefetün li'l-havâdis (Allah'ın yarattıklarına muhalif olması), Kıyam bi nefsihî (varlığı ve varlığın devamı için bir başka varlığa ihtiyaç duymaması).

Subûti Sıfatlar: Allah Teâlâ'yı tanıma açısından çok önemli olan sıfatlardır. Hayat, irade, sem', ilim kudret, kelam tekvin, basar.

Fiili Sıfatlar: Bu sıfatlar altı tanedir. Halk (öncesi ve sonrasıyla yoktan vâr etme), İbdâ' (eşi ve benzeri olmayacak şekilde yaratma), İnşâ (parçaları ve temel unsurları bir araya getirerek yeni şeyler icât etme), İhyâ ve İmâte (hayata mazhar kılma, hayatı söndürme, öldürme) Terzîk (rızık verme)

Rabb'imizin sıfatlarının yanında bir de O'nu tanımamızı ve bilmemizi sağlayan isimleri vardır. Bu isimlere Esmâ-i Hüsnâ da denir. En güzel ve yüce isimler anlamına Zât-ı Ulûhiyet'in isimleri demektir. Hem Kur'ân-ı Kerîm'de ve hem de sünnette ilahi isimler hep anılmıştır. 'Allah' ism-i Zât, diğerleri ise ism-i sıfattırlar. Yüce Allah'ın isimleri ve bu isimlerin anlamları şöyledir:

1. ALLAH: Cenâb-ı Hakk'ın bütün isimlerinin anlamını içinde taşıyan en yüce ismi.
2. RAHMAN: Merhamet edip nimetlendiren.
3. RAHİM: Ziyadesiyle merhamet eden.
4. MELİK: Varlığın gerçek sahibi ve hükümdarı.
5. KUDDÛS: Noksanlık ve kusurlardan uzak.
6. SELAM: Kullarını selamete çıkaran.
7. MÜ'MİN: Kendisine sığınanlara güven veren.
8. MÜHEYMİN: Kullarını her an görüp gözeten.
9. AZİZ: Sonsuz izzet sahibi olan.

10. CEBBAR: İstediğini zorla yaptırabilen.

11. MÜTEKEBBİR: Sonsuz büyüklük ve azamet sahibi.

12. HALIK: Her şeyi yoktan yaratan.

13. BÂRİ: Her şeyi birbirine uygun yaratan.

14. MUSAVVİR: Her şeye şekil veren.

15. GAFFAR: Çok affedici olan.

16. KAHHAR: Her şeye galip gelen ve bütün düşmanlarını kahreden.

17. VEHHÂB: Karşılıksız veren, lütfeden.

18. REZZÂK: Mahlûkatını rızıklandıran

19. FETTAH: Hayır kapılarını açan.

20. ALÎM: Her şeyi hakkıyla bilen

21. KÂBID: İstediğinin maddi ve manevi rızkını daraltan.

22. BÂSIT: İstediğinin maddi ve manevi rızkını genişleten.

23. HÂFID: Dilediğini alaşağı eden.

24. RÂFİ': Dilediğinin mertebesini yükselten

25. MU'İZ: Yücelten, azizi kılan.

26. MÜZİL: Dilediğini zillete düşüren.

27. SEMİ': Gizli açık her şeyi işiten.

28. BASÎR: Her şeyi bütün incelikleriyle gören

29. HAKEM: Hükmeden, iyiyi kötüden ayırt eden.

30. ADL: Adalet sahibi.

31. LATİF: Lütfü, keremi bol olan.

32. HABÎR: Her şeyden haberdar olan.

33. HALÎM: Yaratıklarına son derece yumuşak muamele eden.

34. AZÎM: Azametli olan.

35. GAFÛR: Çok affedici olan.

36. ŞEKÛR: Ziyadesiyle karşılık veren.

37. ALİYY: Her şeyiyle yüce olan, yücelten.

38. KEBÎR: Büyük olan.

39. HAFIZ: Koruyan, muhafaza eden.

40. MUKÎT: Her türlü mahlûkata münasip rızık veren.

41. HASÎB: Hesap gören, hesaba çeken.

42. CELÎL: Yüce olan.

43. KERİM: İyilik ve ikramı bol olan.

44. RAKÎB: Gözeten.

45. MUCÎB: Kullarının dualarına cevap veren.

46. VÂSİ': İlmi ve rahmeti kuşatıcı olan.

47. HAKÎM: Her şeyi yerli yerinde yapan.

48. VEDÛD: Kullarını seven ve sevilmeye layık olan.

49. MECÎD: Şanı yüce olan.

50. BÂİS: Peygamberler gönderen ve ölüleri dirilten.

51. ŞEHÎD: Her şeye şahit olan.

52. HAKK: Varlığı hak olan.

53. VEKÎL: Kendine güvenen kullarının işini en iyi yoluna koyan.

54. KAVÎ: Güç ve kuvveti sonsuz olan.

55. METÎN: Hiçbir şey hükmünü sarsmayan ve kendisine güvenilen.

56. VELÎ: Mü'minlerin dostu olan.

57. HAMÎD: En çok övülen ve en çok övgüye layık olan.

58. MUHSÎ: Her şeyin bir bir sayıp tespit eden.

59. MÜBDİ: Mahlûkatı örneksiz ve yoktan yaratan.

60. MÜ'İD: Mahlûkatı öldükten sonra yeniden dirilten.

61. MUHYÎ: Hayat veren.

62. MÜMÎT: Canlı bir mahlûkun ölümünü yaratan.

63. HAYY: Gerçek hayat sahibi olan.

64. KAYYÛM: Gökleri yeri ve bütün mahlûkatı ayakta tutan.

65. VÂCİD: İstediğini bulan.

66. MÂCİD: Şanı yüce olan.

67. VÂHİD: Bir olan.

68. SAMED: Hiçbir şeye muhtaç olmayan.

69. KADİR: Sonsuz kudret sahibi olan.

70. MUKTEDİR: Her şeye gücü yeten.

71. MUKADDİM: Dilediğini öne geçiren.

72. MUAHHİR: Dilediğini geri bırakan.

73. EVVEL: Her şeyden önce olan.

74. ÂHİR: Sonu olmayan.

75. ZÂHİR: Varlığı açık olan.

76. BÂTIN: Her şeyin iç yüzünden haberdar olan.

77. VÂLİ: Mahlûkatın idaresi üstünde olan.

78. MÜTEALÎ: Her şeyden aşkın ve yüce olan.

79. BERR: Herkesten fazla iyilik yapan.

80. TEVVÂB: Tevbeleri kabul eden.

81. MÜNTAKÎM: Suçluları müstahak oldukları cezaya çarptıran.

82. AFÜVV: Çok affedici olan.

83. RÂUF: Şefkati engin olan.

84. MÂLİKÜ'L-MÜLK: Mülkün gerçek sahibi.

85. ZÜ'L-CELÂLİ VE'L-İKRAM: Celal ve ikram sahibi.

86. MUKSİT: Bütün işlerini yerli yerinde kılan.

87. CÂMİ': İstediğini istediği şekilde toplayan.

88. GANİYY: Gerçek zenginlik sahibi ve hiçbir şeye muhtaç olmayan.

89. MUĞNÎ: Dilediğini zengin hâle getiren.

90. MÂNÎ: Dilediğine engel olan.

91. DÂRR: Hikmeti gereği elem ve zarar verici şeyleri yaratan ve dilediğini bunlara uğratan.

92. NÂFÎ': Hayır ve fayda veren şeyleri yaratan ve dilediğini bunlardan faydalandıran.

93. NUR: Âlemleri ve gönülleri nurlandıran.

94. HÂDÎ: Kullarına hidayet veren.

95. BEDÎ: Eşsiz bir biçimde yaratan.

96. BÂKÎ: Varlığının sonu olmayan.

97. VÂRİS: Bütün mülk ve servetlerin hakiki sahibi.

98. REŞÎD: Bütün işlerini ezeli hikmetine göre neticeye ulaştıran.

99. SABÛR: Çok sabırlı.

(Celle Celâlühû)

İnsan, Allah Teâlâ'ya samimi ve içten bir yönelişte bulunmalı ve Esmâ-i İlâhiye'yi, kendisini Sıfat-ı Sübhâniye'ye yaklaştıracak çok önemli bir merdiven olarak değerlendirmelidir. Zât-ı Ulûhiyet'i tanımanın ve bilmenin, ancak Esmâ-i İlâhiye'yi bilmekle mümkün olacağını unutmamalı, bütün kalbiyle onların arkasına düşmelidir. Bir gönül insanı olarak bu isimleri dilinden düşürmemelidir.

"DİNDE ZORLAMA YOKTUR."[4] ÂYETİNİ NASIL ANLAMALIYIZ?

Din, zorla kabul edilebilecek veya zorla kabul ettirilebilecek bir sistem değildir. Din bir inanç işi olduğu için her şeyden önce inanma esastır. İnanma ise tamamen vicdana ve kalbe ait bir meseledir. Hiçbir zorlama gayreti, kalp ve vicdana tesir edemez. Dolayısıyla insan, ancak vicdanının sesini dinliyor, içinden geliyorsa ve gönlü imana yatkınsa iman edebilir. İşte bu mânâda, "Dinde zorlama yoktur." demek mümkündür.

İslâm, daha işin başında irade ve seçme hürriyetini esas alır ve bütün muamelelerini bu esas üzerine kurar. Zorlama ile yapılan bütün amel ve fiiller ister inanç, ister ibadet ve isterse alışveriş açısından kesinlikle muteber kabul edilmemiştir. Zaten böyle bir durum, "Ameller niyetlere göre değer kazanır."[5] hadis-i şerifinin ruhuna da uygun düşmez.

4 Bakara Sûresi, 256. âyet

5 Buhari, Bedü'l-Vahy, 1

Din, kendi meseleleri için zorlamayı doğru görmediği gibi başkalarının İslâm'a girmelerini de zorlama esasına dayandırmayı hoş karşılamaz. O, muhatabını tamamen serbest bırakır. Mesela İslâm Hukuku'nda İslâm Devleti'nin idaresini kabul eden zimmîler, vergi olarak cizye ve haracı kabul ettikten sonra, İslâm dini de hayatlarını garanti eder. İşte İslâm'da hoşgörü ufku bu derece geniştir.

Hazreti Âdem'den günümüze kadar, din hiç kimseyi dini kabul etmeye zorlamamıştır. Bu mevzuda zorlama, daima inançsızların davranış biçimi olmuştur. Onlar insanları inançlarından soyutlamak istemişler hatta bunun için aklın hayalin almadığı eziyetler ve işkenceler yapmışlardır.

Dine Girmekte Zorlama Yoktur, Peki Dindeki Yasak Emirleri Bir Zorlama mıdır?

Her sistemin yasak ve buyrukları olduğu gibi İslâm'ın da kendisinin yasak ve emirleri vardır. Bunlara uygun hareket etmek dinde zorlama olarak algılanamaz. İslâm dinine giren insanlar bazı şeyleri yapmakla bazılarını da yapmamakla mükellef kılınırlar. Bunun da zorlama (ikrah) ile bir ilgisi yoktur. İçkinin kişiye ve topluma olan zararları çok açıkken İslâm tarafından yasaklanmış olması veya bazı canlıları yemenin yasaklanmış olması, dinin yasaklarının kişinin menfaatine olduğunun en net misalleridir. Üstelik kişinin menfaatine olan bu yasak ve emirlere uyma karşılığında İslâm bir de cennet vadetmektedir. Böyle bir mükâfatı elde edebilmek için herkes cân-ı gönülden uğraşacaktır. O zaman bunu bir zorlama kabul etmek haksızlık olacaktır.

Şimdi de Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatına bakalım. Mekke'de takriben on üç sene halkı açık-kapalı Allah'a inanmaya ve İslâm'ın getirdiği yüksek anlayışa davet etti. Daha sonra davetini Mekke'nin dışında Tâif ve Medine halkına yönelik sürdürdü. O'nun bu değişik yerlerdeki davet ve tebliğ vazifesine karşı ilk duyarlılık gösteren, daha doğrusu, topluca icabet eden Medine halkı oldu. Ve çok kısa zaman zarfında İslâmiyet'in ilk pâyitahtı ve İslâm medeniyetinin beşiği Medine'de İslâm'ın girmediği bir ev kalmadı. O güne kadar yapılan hizmetlerde ve İslâmlaştırma hareketinde ne bir zorlama ne bir baskı ne de silah bahis mevzuu oldu. Herkes dinledi, tetkik etti, düşündü ve seçeceği nurlu yolu kendi iradesiyle belirledi.

Uygulamalarında olduğu gibi dinin ruhunda da zorlama yoktur. Zor görülen şeyler kolaylık vesilesidir. Yolculukta namazın dört yerine iki rekât kılınması, suyun olmadığı zamanlarda ibadete devam etmek için teyemmüm edilebilmesi bunun misalleridir. Hatta unutarak yapılan yanlışlıklar affedilmiş, Ramazan'da unutularak yenen şeyin orucu bozmamasının yanında bir şeyler yiyen kimsenin ikaz edilmesi istenmemiş, bunun da Allah'ın bir rahmeti olduğu belirtilmiştir.

Peygamber Efendimiz "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın, müjdeleyin nefret ettirmeyin."[6] buyuruyorken hiç dinimizde zorlama bahis mevzu olabilir mi?

---

[6] Buhari, Edeb, 80

GIYBET NEDİR? GIYBETTEN NASIL KORUNALIM?

Gıybet; bir kimsenin gıyabında onun hoşlanmayacağı, incitici, aşağılayıcı, küçültücü şeyler konuşmak anlamında kullanılan ahlakî bir kavramdır. Dedikodu ile eş anlamlı kullanılır. Kur'ân-ı Kerîm'de "Ey iman edenler! Zannın birçok çeşidinden sakının! Çünkü zanların bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli hâllerini araştırmayın. Kiminiz kiminizi gıybet etmesin! Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı? İşte bundan hemen tiksindiniz! Öyleyse Allah'ın azabından korkun da bu çirkin işten kendinizi koruyun. Allah tevvabdır, rahîmdir (tövbeleri kabul eder, merhamet ve ihsanı boldur.)"[7] buyurulur.

Gıybeti yasaklayan ve çirkin bir iş olduğunu anlatan bu âyetin işaret ettiği hususlar şunlardır:

Gıybet etmenin çirkinliğini bilmiyor musunuz, bilmeniz gerekir.

7 Hucurât Sûresi, 12. âyet

Kalb, sevginin yeri olduğu hâlde gıybet gibi çirkin bir duyguyu nasıl yaşarsınız?

İnsan olarak mademki toplu yaşıyorsunuz, ferd olarak böyle bir günahı nasıl işlersiniz?

Ölü kardeşinin etini yemek bir Müslüman'a yakışır mı?

Kardeşiniz olan mü'minin nasıl gıybetini yaparsınız?

Ölü eti yeme çirkinliğini nasıl işlersiniz?

Âyet-i kerimeden anlaşılacağı üzere gıybet yapan kişi, ölmüş kardeşinin etini çiğnemek, yemek yutmak kadar çirkin bir iş yapmış olmaktadır. Belki de böyle bir çirkin davranış âhirette karşılığını nasıl bulacaksa, gıybet eden kişi de âhirette aynı cezaya müstahak olacaktır.

Gıybet kişinin gıyabında yapılır. Şayet gıybet konusu edilen şey; o şahısta varsa gıybet, yoksa hem gıybet hem iftira olacaktır. Hak dostu insanlar, kişinin kalbinde geçirdiği şeyleri dahi kalbin gıybeti saymışlar ve bundan bile uzak durmanın gereği üzerinde durmuşlardır. İnsanları kaş göz işaretleri ile göstermek, boyunun kısalığı, kilosunun fazlalığı ile küçümsemek de gıybet kapsamına girer. Bu tarz ifadeler, insan hayatının bereketini götüren davranışlardır.

Gıybetin en tehlikelisi ise bir topluluğun gıybetini yapmaktır. Toplulukları '-ci, -cu' gibi kamplara bölerek gıybet etmek, hele kitle iletişim vasıtası ile binlerce, milyonlarca insanın gıybetini yapmak çok büyük bir günahtır. Yalan söylemek gibi, hırsızlık yapmak gibi, zina etmek

gibi bir günahtır. Derece olarak bunlardan aşağı derecede bir günah da değildir. Zira Kur'ân-ı Kerîm'de hiçbir günahın çirkinliği ölü eti yeme ile anlatılmamıştır.

Hazreti Ebû Hüreyre Efendimiz'in bir hadis-i şerifini şöyle naklediyor:

"Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdular ki:

- Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?

Ashab-ı kiram,

- Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dediler.

Bunun üzerine Allah Resûlü,

- Birinizin, kardeşini hoşlanmayacağı şeyle anmasıdır, açıklamasını yaptı.

Orada bulunan bir adam:

- Ya benim söylediğim o kişide varsa, bu da mı gıybettir, dedi.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem),

- Eğer söylediğin onda varsa gıybetini yapmış olursun. Eğer söylediğin onda yoksa bir de iftirada bulundun demektir, buyurdu."[8]

Gıybetin ne kadar sinsice ve zaman zaman masum bir görünüşle karşımıza çıktığı, Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Hazreti Âişe Validemiz'i ikazından anlaşılmaktadır. Hazreti Âişe Validemiz (radıyallahu anha) anlatıyor:

[8] Ebu Davud, Edeb, 40

" 'Ey Allah'ın Resûlü, sana Safiyye'deki şu şu hâl yeter.' demiştim. Efendimiz bundan memnun kalmadı ve,

- Öyle bir kelime sarfettin ki eğer o denize karıştırılsaydı, denizin suyuna galebe çalıp ifsad edecekti, buyurdu.

Hazreti Âişe ilaveten der ki:

- Ben Allah Resûlü'ne bir insanın tahkir maksadıyla taklidini yapmıştım. Bana hemen şunu söyledi:

- Bana, şu şu kadar dünyalık verilse bile Ben bir başkasının, kusurunu söz veya fiille nakletmem, onun taklidini yapmam."[9]

Gıybet Etmenin Cezası Nedir?

Gıybet etmenin âhiretteki cezası Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde şöyle anlatılıyor:

"Bir defasında ashab-ı kiramla beraberken Resûlullah,

- Müflis kimdir, diye sordu.

Bunun üzerine sahabi efendilerimiz,

- Bizim aramızda müflis, parası ve malı olmayan kimsedir, dediler.

Resûlullah,

- Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip fakat şuna sövüp buna zina isnad ve iftirası yapıp şunun malını yiyip bunun kanını döküp, şunu dövüp bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna

[9] Ebu Davud, Edeb, 40

buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir, buyurdular."[10]

Yine bir başka hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

"Miraç Gecesi'nde, ellerinde bakır tırnakları olan bir topluluğa uğradım. Bunlarla yüzlerini ve göğüslerini tırmalıyorlardı.

- Ey Cebrail! Bunlar da kim, diye sordum.

Cebrail de,

- Bunlar, insanların etlerini yiyenler ve ırzlarını şereflerini payimal edenlerdir, dedi."[11]

Bütün bunlar ciddi ikazlardır. Gıybetin hayatta da karşımıza çıkacak zararları vardır. Bir kere, gıybet edilen bunu duyduğunda üzülecek ve gıybet edene karşı kalbi kırılacaktır. Taraflar arasında arkadaşlık ve dostluk problemleri zuhur edecektir. İnsanların hata ve kusurlarını kapamak âdeti gelişmelidir. Hata ve kusur araştıran biri değil, affeden ve görmeyen insanlar olmaya çalışmak gerekir. İnsan hayatını iyi düşünmeye adamalı, kötülüğü iyilikle savmalıdır.

Gıybet Etmek Kimlerin Özelliğidir?

Memnuniyetsiz insanların yaptıkları bir davranış olan gıybet, psikolojik bir problemdir. Gıybet etmek bir günah ise insanları gıybete götürecek davranışlara sebep olmak

[10] Müslim, Birr, 49

[11] Ebu Davud, Edeb, 40

da bir günahtır. Hep aleyhte olmak ve başkalarının arkasından konuşmak, tedaviye muhtaç bir hâldir. Hırslarının esiri hâline gelmiş, fıtraten hükmetme ve idare etme hastalığına maruz kalmış kimselerin de gıybete sevk edecek hâlleri bırakmaları gerekir.

Sınıfta Gıybet Olur mu?

Toplu ortamlarda bir başkasının hoşlanmayacağı kelimelerle onun hakkında konuşmamak gerekir. "İşte dersine yine çalışmamış." ,"Sınıfta hep bu konuşuyor.", "Ne kadar tembel!" gibi yakıştırmalarla sınıftaki arkadaşlarımız hakkında konuşmak onların gıybetini yapmaktan başka bir şey olmaz. Hâlbuki herkesi olduğu gibi kabul edip herkesin aynı kıvamda yaratılmamış olduğunu göz önüne alırsak başkaları hakkında konuşmamızın hoş olmadığını anlamamız mümkün olacaktır.

Gıybet Ettiysek Ne Yapalım?

Gıybet ettiysek öncelikle gıybetini yaptığımız insandan helallik istemeliyiz. Hatta "Ben senin gıybetini ettim, hakkını helal et." demek ve yaptığından dolayı Allah Teâlâ'dan da bağışlamasını istemek gerekir. Gıybeti edilen de affedici olmalıdır.

Gıybetten Korunmak İçin Ne Yapalım?

Gıybetten korunmanın birinci şartı, dilin hastalığı olan gıybetten dili korumaktır. Gıybet ortamlarında bulunmaktan kaçınmak, gıybet edenleri usulünce ikaz etmek,

gıybete götüren sû-i zan ve insanların eksik ve kusurlarını araştırmaktan uzak durmak ve biz iki kişi bile olsak üçüncünün Allah Teâlâ olduğunu unutmayıp gıybetten yüz çevirmek olmalıdır. Bu günahın; hırsızlık gibi, namazsızlık gibi bir günah olduğunu hatırdan hiç çıkarmamak gerekir. Kur'ân-ı Kerîm'de "Görmez misin ki Allah göklerde ne var, yerde ne varsa bilir? Bir araya gelip gizlice fısıldaşan üç kişinin dördüncüleri mutlaka Allah'tır. Beş kişi gizli konuşsa altıncıları mutlaka Allah'tır. Bundan ister daha az, ister daha çok olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, mutlaka O, kendileriyle beraberdir. O, ileride kıyamet gününde, yapmış oldukları işleri onlara tek tek bildirecek, (dilerse karşılığını da verecektir). Şüphesiz ki Allah her şeyi bilir."[12] buyurulur.

12 Mücadele Sûresi, 7. âyet

KUR'ÂN-I KERÎM NASIL HATMEDİLMELİDİR?

Etimolojik olarak 'hatm' ve 'hitâm' kökünden gelen hatim kelimesi, sözlükte 'örtmek, mühürlemek, bir şeyi tamamlayıp sonuna ulaşmak' gibi mânâlara gelir. Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar yüzünden veya ezbere okuyarak bitirmeye, Buhari gibi hadis kitapları olmak üzere tanınmış hadis kitaplarını okuyup sona erdirmeye de hatim indirmek, hatmetmek denilmiştir.

Kur'ân Rabb'imizin ezelî kelâmıdır. Kur'ân'a Allah'tan gelen bir mektup nazarıyla bakabiliriz. Böyle mukaddes bir mektubun okunması, hatmedilmesi de çok önemlidir. Ancak Kur'ân'ı Kerîm'i okumaktan maksadın, onu anlamak ve yaşamak olduğunu söylemek gerekir. Onun için en güzel hatim; herhâlde Kur'ân'ın anlamaya çalışılarak okunduğu hatimdir. Aslolan bir sayfa aslını ardından da bir sayfa mealini okuyarak istifade etmeye çalışmak, Kur'ân'ın içine nüfuz edebilmektir. Mesela Ramazan, mukabele geleneğinin arttığı günler olduğu için Kur'ân'ı daha çok okuyan kimseler hiç olmazsa her cüzden bir sayfanın mealini, sağlam bir mealden okuyarak manasını düşünebilir ve böylece Kur'ân'ın ne olduğunu bir nebze

anlayabilirler. Fıkıh kitaplarında "Kur'ân'ı bir yılda bir kere hatmedebilen onu terketmiş olmaktan kurtulmuş olur." denmiştir. Hafızların ise kırk günde bir hatmetmesi güzel görülmüştür.

Ramazan ayında teravih namazı edâ edilirken hatimle namaz kılmak âdet hâline gelmiştir. Hem bir mukabele yapılsın hem de namaz gibi ibadetlerin fihristi olan bir ibadette Allah Teâlâ'nın kelamı yoğun şekilde okunsun diye âdet hâline gelmiş olan bu ibadette, Kur'ân'ın bir defa hatmedilmesi sünnet, iki defa hatmedilmesi fazilet, üç defa hatmedilmesi ise en faziletli olan diye anlatılmıştır.

Ramazan ayındaki hatim geleneğinin ihmal edilmeden devam ettirilmesi uygun olur. Sevdirerek, ehemmiyeti izah edilerek cemaatin teravih namazını hatimle kılması teşvik edilmelidir.

İbni Abbas (radıyallahu anh) anlatıyor:

"Bir sahabi,

-Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a hangi amel daha sevimlidir?

Allah Resûlü,

-Yolculuğu bitirince tekrar yola başlayan, cevabını verdi.

Sahabi,

-Yolculuğu bitirip tekrar başlamak nedir, diye sorunca Resûlullah,

-Kur'ân'ı başından sonuna kadar okur, bitirdikçe yeniden başlar, cevabını verdi."[13]

Kaç Günde Bir Hatim Etmek Gerekir?

Bu konuda Abdullah ibn Amr ibn el-Âs'ın Peygamber Efendimizle (sallallahu aleyhi ve sellem) yaşadığı bir muhavere bize ışık tutmaktadır. Abdullah ibn Amr ibn el-Âs diyor ki:

"Bir gün Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) geldim ve kendilerine sordum:

- Ey Allah'ın Resûlü kaç günde Kur'ân'ı hatmetmeliyim?

Allah Resûlü,

- Kur'ân'ı bir ayda hatmet, buyurdu.

Ben,

- Daha fazlasına gücüm yetiyor, deyince Allah Resûlü,

- Yirmi beş günde, buyurdu.

Ben,

- Daha fazlasına gücüm yetiyor, deyince Allah Resûlü,

- Yirmi günde, buyurdu.

Ben yine,

- Daha fazlasına gücüm yetiyor, deyince Allah Resûlü,

- On beş günde, buyurdu.

Ben yine,

---

[13] Tirmizî, Kırâat, 4

- Daha fazlasına gücüm yetiyor, deyince Allah Resûlü,

- On günde, buyurdu.

Ben yine,

- Daha fazlasına gücüm yeter, deyince,

- Beş günde buyurdu.

Ben,

- Daha fazlasına gücüm yeter, deyince Efendimiz,

- Hayır, dedi."[14]

Demek ki Kur'ân-ı Kerîm'in hatmedilmesinin en az müddeti beş gün, en fazla müddeti bir aydır. Bir ay, her mü'minin Kur'ân'ı hatmetmesi konusunda Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) de teşvik ettikleri asgari süredir. Allah Resûlü'nün Kur'ân'ı hatmettiğinde yaptığı dua ise şöyledir:

"Allah'ım Bana Kur'ân-ı Azîm'inle merhamet buyur, Kur'ân'ı Bana nur, iman, hidayet ve rahmet vesilesi eyle, Kur'ân'la unuttuğum şeyleri Bana hatırlat, bilmediğim şeyleri de O'nunla Bana öğret, geceler ve gündüzler boyunca Kur'ân okumayı Bana rızkım eyle, Bana Kur'ân'ı delil eyle."[15]

Kur'ân'ın Gurbeti Ne Demektir?

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde altı garipten bahsetmiş ve şöyle

[14] Müslim, Savm, 35

[15] Kenzu'l-Ummal, 1, 392

buyurmuşlardır: "Mescid, namaz kılmayanlar arasında; Kur'ân-ı Kerîm, fâsıkın kalbinde; yine Kur'ân, onu okumayan birinin evinde; Müslüman, sâliha bir kadın, zâlim, kötü huylu bir adamın nikâhı altında; Müslüman sâlih bir erkek, serkeş, arsız bir kadının yanında ve âlim, onu dinlemeyen ve ilminden istifade etmeyen bir topluluk arasında gariptir."[16]

Bugün Kur'ân bir gurbet hayatı yaşamaktadır. Kur'ân'a sahip çıkmak demek, onu kadifelere sarıp cinlere, şeytanlara mâni olsun diye yataklarımızın başına asmak; çeyiz sandıklarında ihtimamla korumak değildir. Mutlaka bir yerlere asılacaksa o, mânevî hayatımızı mahveden ifritleri kovmak için kalblerimizin en mûtena köşesine asılmalıdır.

Müslümanların Kur'ân'a karşı takındığı tavır, İslâm dinini ve onun yüce kitabını istemeyen hasımların arzu ettiği bir tavırdır: Kur'ân lâfız olarak okunsun, evlerde aksesuar olsun; ama o bir toplumun şuurlanması, hayatının gayesini öğrenip o istikamette yaşaması için kullanılmasın. Şuurlanma olacaksa Durkheim'a göre olsun, Comte'a göre şuurlanma olsun; ama Kur'ân'a göre bir şuurlanmadan asla bahsedilmesin.

Maalesef, günümüzde Kur'ân, hayattan tecrit edilip bir kenara itilmiş; onu durgunlaştırmak suretiyle kıymet-i harbiyesinden bir kısım kayıplara maruz kalmasını planlayanlar tarafından hayatın dışında tutulmaya çalışılmıştır. Bu suretle hem İslâm dini, hem de Kur'ân statik (durgun,

[16] Menâkıb-ı Cihâr-Yâr-i Güzin, Şemseddin Sivasî

hareketsiz) hâle getirilmiştir. Herhangi bir felsefî ekolün ortaya koyduğu kurallar ve nazariyeler gibi kabul edilir olmuştur. Oysa Allah kelamı, işlerken; kendi elemanlarıyla senaryosu ortaya konulurken anlaşılır. Aktörler o senaryoya inanmış olarak vazife başında bulundukları zaman onun kıymeti bilinir. Yoksa âyet-i kerimeler, bugün bütün canlılıklarıyla yaşamaktadır ve yarın da yaşamayı vadetmektedirler.

KUR'ÂN OKUMA KARŞILIĞINDA ÜCRET ALINABİLİR Mİ?

Ücret, Arapça bir kelime olup 'bir iş veya hizmet mukabili verilen hak, o iş ya da hizmet için belirlenen bedel, sa'y ve gayretin karşılığı' demektir. Ücret, çalışmanın hedefi ve tabiî bir neticesidir. Peki, Kur'ân okumak bir çalışma sayılabilir mi?

İbadetler ve insanların birbirleriyle muameleleri konusunda Allah'ın emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak bir tâat, ibadet olduğu gibi, Kur'ân-ı Kerîm okuma ve okutma, dinî ilimleri öğretme, imamlık, müezzinlik, müftülük ve vâizlik gibi meslekleri îfa etme de birer tâattır. Dolayısıyla bunlara karşılık ücret alınıp alınamayacağı hususunda görüş ayrılıkları olmuştur. İlk dönem İslâm Hukukçuları, bu hizmetlere bedel hiçbir ücret alınamayacağı hükmünü verse de genelde hicrî üçüncü asırdan ve özellikle de beşinci asırdan sonra gelen âlimler, Kur'ân-ı Kerîm eğitimi ve öğretiminin para karşılığı yapılabileceğine fetva vermişlerdir. Daha sonra bu fetvaya

imamlık, müezzinlik, vaizlik ve müftülük gibi hizmetler de eklenmiştir. Çünkü zamanla herkes, kendi geçim derdine düşünce bu işleri ücretsiz yapabilecek insanlar azalmış ve dinî hayatın zayi olması ihtimaline binaen böyle bir uygulama başlatılmıştır. Buradaki öğretme hedefli ücret almadır. Yoksa bir mevlid merasiminde, bir cenaze teşyiinin ardından okunan Kur'ân'lar için değildir. Ancak şu da gözden uzak tutulmaması gereken bir husustur: Böyle programlara davet ettiğimiz, davetimize icabet eden kimseleri ağırlamak, onların ihtiyaçlarını karşılamak, geliş gidişlerini kolaylaştırmak da davet eden kimselerin bir ahlakı olmalıdır.

Para Almanın Mahzuru ile İlgili Ne Denebilir?

Bu konudaki âyetlerin ve hadislerin şiddetli ikazlarını görelim:

"Sizin yanınızda bulunan Tevrat'ı tasdik etmek üzere indirdiğim Kur'ân'a iman edin, onu inkâr edenlerin başını siz çekmeyin. Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın. Asıl Bana karşı gelmekten sakının!"[17]

Bu konuda Übeyy ibn Ka'b da şöyle demiştir:

"Bir zâta Kur'ân-ı Kerîm öğretmiştim de bana bir yay hediye etmişti. Durumu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) söylediğimde,

[17] Bakara Sûresi, 41. âyet

- Onu aldıysan, ateşten bir yay almışsın demektir, buyurdular.

Ben de yayı geri iade ettim."[18]

Görülüyor ki kazançların en çirkinlerinden biri, Kur'ân-ı Kerîm'in âlet edildiği kazançtır. Bunun için,

1. Kur'ân-ı Kerîm okuma karşılığında para almak helal değildir.

2. İlahi, kaside, şiirler okuyarak para kazanmak da helal değildir. Bunlar da içinde ulvî hakikatleri barındırmaktadır.

3. Herkes Kur'ân okumayı öğrenmeli, bu konuda ihtiyaç içine düşmemelidir. Zaten Allah'tan gelen bu yüce nâmeyi en azından okumayı bilmek hepimiz için bir vazifedir.

---

[18] Ebu Davud, Buyû, 37

KONUŞURKEN "İLAÇ İÇTİM İYİLEŞTİM." DİYORUZ. BU DOĞRU BİR CÜMLE MİDİR?

Bu, kader ile ilgili bir konudur ki kadere inanan bir kişi, bütün davranışları Allah'a verir. Kur'ân-ı Kerîm'de "Sizi de yaptıklarınızı da Allah yarattı."[19] buyurulur. Bizim her türlü fiilimizi yaratan Allah'tır. Yememiz, içmemiz, yatmamız, kalkmamız, düşünmemiz ve konuşmamız hep Allah tarafından yaratılmaktadır. Aslında yaratılmış olarak ne varsa hepsi Allah'ın mahlûkudur, yarattığıdır. Demek ki fiilleri yaratan da Cenâb-ı Allah'tır. Biz günlük hayatımızda konuşurken "Yedik, içtik, oturduk, kalktık..." diye söylesek de aslında yediren de içiren de oturtan da kaldıran da Allah Teâlâ'dır. Bu tarz konuşmalarımızın sebebi, günlük hayatımızdaki alışkanlıklarımız olsa gerektir.

Aslında biz, bu fiilleri kendimize isnat ederken Allah Teâlâ'yı basit işlerden tenzih etmek için öyle konuşuruz. Nitekim bu sözlerin gerçeğe uygun olanı "Allah su içirdi, Allah yemek yedirdi, Allah meyve yedirdi." şeklindedir.

[19] Saffât Sûresi, 96. âyet

Şimdi sorumuza gelelim. Bir doktora gittiğimizde, bir eczaneye uğradığımızda şu sözleri duyarız: "Falan doktora gittim. Midem iyileşti.", "Ameliyat oldum, ağrılarım dindi." "Şu ilaç baş ağrısına çok iyi geliyor.", "Bu merhemi alın hiçbir şeyiniz kalmaz." Bu sözleri bir kişi inanarak söylerse Allah'a karşı ortak koşma (şirk) içine düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Bunun için kader açısından da bizim şifa bulmamızda, başımızın ağrısının dinmesinde ne kullandıysak veya neye başvurduysak hepsi birer sebeptir. Bu şekildeki konuşmalarda sebeplerin ilahlaştırılması söz konusudur. Belki günlük hayatımızda çok sık yaşadığımız, karşılaştığımız durumlar olduğu için bu ifadeler mecazî kabul edilebilir. Ama zihnimizin arka planında hepsinin Allah Teâlâ'nın izniyle olduğu unutulmamalıdır.

Tıp ya da herhangi bir ilim dalının kendisine ait bir dili ve literatürü olabilir. Ama bir Müslüman, konuşmalarında tevhid (Allah'ın bir olması, her şeye kudretinin yetmesi) yörüngeli olmalıdır. "İlaç aldım, Allah'ın izniyle başımın ağrısı geçti." "Sınavdan 100 aldım, Allah bana bu aklı vermeseydi alabilir miydim?" gibi...

Mademki Kur'ân-ı Kerîm'de "O ki, sizi ve yaptıklarınızı yaratan Allah'tır."[20] buyuruluyor öyleyse nedir yaptığımız şeylerden, konuştuklarımızdan, iyiliklerimizden payımıza düşen şey? Payımıza düşen şey, ancak aczimizdir, zayıflığımızdır. Biz aczimizi bilip yegâne güç sahibi olan Allah Teâlâ'ya yönelmeliyiz.

[20] Saffât Sûresi, 96. âyet

VESİLE NEDİR? VESİLE YAPILABİLİR Mİ?

'Vesile', ihtiyaç anlamında kullanılan Arapça bir kelime olup 'tevessül' ile aynı anlamda da kullanılır. Kur'ân-ı Kerîm'de 'vesile' "Ey iman edenler, Allah'tan sakının ve O'na yaklaşmaya vesile arayın ve yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz."[21] âyetinde zikredilmiştir. Tevessül ya da vesile daha ziyade, başta peygamberler olmak üzere vefat etmiş olan sâlih zatlar, âlimler, velîler vesile kılınarak, onların adı anılarak, Allah'tan bir şey istemek, arzu edilen bir şeyin elde edilmesi veya istenmeyen bir şeyin defedilmesi için O'na dua ve iltica etmek demektir. Bu ise, "Allah'ım! Peygamber Efendimiz hürmetine duamı kabul eyle.", "Allah'ım, falan sâlih zatın veya âlimin hürmetine duamı kabul eyle!" tarzında ifade edilmektedir.

Tevessül Var mıdır, Yok mudur?

Tevessül ile vesile kavramlarını aynı anlamda kullandığımızı söylemiştik. İslâm'da kul ile Allah arasında hiçbir vasıta yoktur. Kul, istediği zaman ve istediği mekânda

[21] Mâide Sûresi, 35. âyet

Allah'a teveccüh eder, O'nunla vasıtasız ve kulluk dili kullanarak konuşabilir. 'İstediği zaman' dedim, çünkü nafile ibadetler için belli bir kayıt yoktur. İnsan Rabb'ine her zaman dua ve münacat edebilir ve bunu en güzel şekilde sembolize eden namaz gibi ibadetlerle yerine getirebilir. Bunun için de başka dinlerde olduğu gibi aracılara ihtiyaç duyulmaz.

Diğer taraftan bize Rabb'imizi anlatan, kâinat kitabına bakışı öğreten Kur'ân'ın vesileliğini inkâr edebilir miyiz? Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz'in vesileliğini nasıl görmezlikten gelebiliriz. Miraçta Allah Teâlâ'nın huzuruna kabul edilmesini nasıl yok sayabiliriz?

Halid bin Velid'e bakalım: Sarığında Allah Resûlü'nün mübarek sakalından bir kıl taşıyordu. Bir gün, başından sarık yuvarlanıp düşman safları arasına kayıp gidince büyük bir telaşla oraya doğru koştu ve askerlerin ihtarına kulak asmadan sarığını alıp giydi. Sonra da bu kadar heyecanının sebebi sorulduğunda,

- O sarığın içinde Allah Resûlü'ne ait bir mübarek saç teli vardı, dedi. O saç teli başında olunca Allah'ın izniyle mağlup olmayacağına inanıyordu.

Hazreti Ömer'in Vesilede Bulunması

Hazreti Ömer'in hilafeti devrinde bir kuraklık yaşanıyordu. Hazreti Ömer, bu yağmursuzluğun ve musibetin kendi yüzünden teb'aya musallat olduğuna inanıyordu.

İki büklümdü ve yüzü bir türlü gülmüyordu. Bir gün aynı düşünceli eda ile evine gidecekti, fakat birden durdu. Geriye döndü ve koşar adımlarla bir istikamete doğru yürüdü. Geldiği ev Hazreti Abbas'ın eviydi. Kapıyı Hazreti Abbas açtı ve onun, ne olduğunu sormasına bile fırsat bırakmadan elinden tuttu ve onu bir tepeye doğru götürdü. Orada Hazreti Abbas'ın elini havaya kaldırarak şöyle dua etti: "Ey Yüce Allah'ım! Biz Allah Resûlü hayatta iken Resûlü'nün aziz varlığını şefaatçi yapar ve isteyeceğimizi O'nun adına Sen'den isterdik. Fakat artık O aramızda değil. Ancak bugün Sen'in huzuruna, Efendimiz'in amcasıyla geldim. Şu el hürmetine bize yağmur ver!"

Sahabi diyor ki, daha onların elleri havadan inmemişti ki gökten sağanak sağanak yağmur boşalmaya başladı.

Kendisiyle tevessül edilen, Allah Teâlâ'ya vesile yapılan şahıslar esas gaye ve maksat yerine geçirilmediği ve onların sadece bir vesile ve vasıta olmaktan öte hiçbir yetkilerinin bulunmadığı unutulmaz ve bütün bunlarda Allah Teâlâ'nın dilemesinin esas olduğu nazardan kaçırılmazsa, tevessül vardır ve olmuştur. Vesilenin, şirkle, uzaktan yakından herhangi bir alâka ve irtibatı da yoktur. Ancak her masum düşüncenin suistimali mümkün olduğu gibi, bunu da kötüye kullananlar olabilir. Fakat onların bu art niyeti, tevessülün zatında masum bir hareket oluşuna asla zarar veremez. Bizim tevessül anlayışımız budur. Böylece tevessül ettiğimiz şahısları kendi duamıza iştirak ettiriyor ve böyle birçok ağızdan yapılan duaların, Allah katında kabul görmesinin daha kuvvetli olduğuna inanıyoruz. Böyle bir tevessülde de bereket umuyoruz.

Vesile Hangi Vasıtalarla Yapılır?

Birincisi: Vesile yollarından birisi Allah Teâlâ'nın isimleriyle ya da sıfatlarıyla yapılanıdır. Bu tevessül biçimini Kur'ân-ı Kerîm şöyle anlatır: "En güzel isimler Allah'ındır, o hâlde bu isimlerle O'na dua edin."[22]

Enes bin Mâlik'in rivayetinde de şu vardır: "Hazreti Peygamber bir işe koyulmuşsa şöyle yakarırdı: 'Ey Hayy u Kayyûm! Senin rahmetinle Sen'den yardım istiyorum.'"[23]

İkincisi: Bir diğeri Allah Teâlâ'nın hoşnut olduğu bir sâlih amelimizle tevessülde bulunmadır. Bir soğuk gecede aldığımız abdest, uykumuzun en derin anında kalktığımız bir teheccüd, cebimizde az bir para varken bunu bir ihtiyaç sahibi ile paylaşma gibi. Rabb'imizin nezdinde kıymet bulduğuna inandığımız bir davranışımızı söyleme şeklinde yapılabilir.

Üçüncüsü: Büyük zâtlarla vesilede bulunma da bir diğer tevessül şeklidir. Bu da aklen izahı mümkün olan bir tevessüldür. Nasıl bir makamdan randevu alırken makama daha çabuk ulaşabilecek birisini araya koyuyor, yaptığımız bir hatanın karşı taraf tarafından affedilmesi için nasıl birilerini devreye sokuyorsak Allah katında yeri olan birilerini de Allah ile kendi aramızda aracı yapmanın bir mahzuru olmasa gerektir.

---

22 A'raf Sûresi, 180. âyet

23 Buhari, Teheccüd, 25

MELEK NEDİR? MELEKLER KUR'ÂN-I KERÎM'DE NASIL ANLATILMIŞTIR?

Melek, varlığı itibariyle insan gibi veya diğer bütün mahlûkat gibi yaratılmış, farklı vazifeleri, farklı hayat biçimleri olan bir varlık türüdür. Hem Kur'ân-ı Kerîm tarafından hem hadis-i şeriflerde hem de yaşanan birçok vakada melekler karşımıza çıkmaktadır. Melek, kelime anlamı olarak birini vazifeyle başka bir yerde görevlendirme demektir. Görüldüğü üzere melek ismiyle bu varlığın vazifesi arasında ciddi irtibat vardır.

Melekler, nurdan yaratılmış olup hilkatlerinde nurun esas olduğu görülür. Melek inancı iman esasları arasında kabul edilmiştir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de "Peygamber, Rabb'i tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, mü'minler de! Onlardan her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. 'O'nun resûllerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz.' dediler ve eklediler: 'İşittik ve itaat ettik ya Rabbenâ, affını dileriz, dönüşümüz Sanadır.'"[24] buyurulur.

[24] Bakara Sûresi, 285. âyet

Melekler Allah Teâlâ'yı tesbih ve zikir ile görevlidirler. Tüsterî şöyle der: "İnsanların yaşaması, nasıl soluk alıp vermelerine bağlı ise soluk alıp verme bitince ölüm vuku buluyorsa meleklerin de zikirleri bitince ölümleri vuku bulur."

Meleklerin Mahiyeti Nasıldır?

Melekiyet dendiğinde risalet, elçilik, nezaret, vekâlet, Allah'ın icraatını takdir ve onun farkında olma, yüksek yerden nüzul etmek gibi mânâlar anlaşılır. Mutlak manada melek, büyük âlemle küçük âlem arasında münasebet kuran, elçilik yapan, haber getiren, kalbimizi okşayıp biçime koyan, o âlemden gelen mesajları alıp sanki bizim küçük dünyamıza göre kabul edilebilir hâle getiren çok mukaddes elçiler topluluğuna denir. Yüzleri metafizik âlemlere yönelik ve daha çok öbür âlemin vazifelileri olan melekler, Cenâb-ı Hakk'ın her iki âlemdeki tasarruflarına nezaret eder ve onları alkışlarlar.

Melekler, sadece emirler âleminden olmayıp onların nurdan kendilerine has cisimleri de vardır; şu kadar ki bu cisimleri, latîf ve nuranîdir. Bu sebeple meleklerin, hulûl ve nüfuz keyfiyetleri çok seri ve mükemmeldir. Yani varlığa doğrudan sirayet ederler. İnsanın gözbebeği içinde yer alır, baktırır ve ona güzel şeyleri gösterirler. Kalbine nüfuz ederler, kalp onunla güzel şeyler hisseder. İyilik düşünceleri meydana getirir, insanı iyilik yapmaya sevkederler. Peygamberlere ve velilerin kalbine ayrı mânâ ile bitkiler ve hayvanlar âlemine ayrı mânâlarla gelirler. Kalbe doğan ilhamlar,

ekseriya doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'tandır. Bazen de melekler vasıtasıyla gönüllerimize rüzgâr gibi eser gelir.

Melek konusu gayb dediğimiz bildiğimiz ve gördüğümüz âlemin ötesiyle ilgili olduğu için meleklerle ilgili bilgilerimiz ya Kur'ân-ı Kerîm'e ya da hadislere dayanır. Şimdi de Kur'ân'da melekler hangi açılardan anlatılıyor bir göz gezdirelim:

Melekler İsyan Etmezler

Melekler isyan etme, karşı çıkma gibi insanlara verilen muhalefet hisleri taşımazlar. Her an itaat hâlindedirler. "Ey iman edenler! Kendilerinizi ve ailenizi, yakıtı insanlarla taşlar olan o müthiş ateşten koruyun! Onun başında iri yapılı, sert ve şiddetli melekler olup onlar asla Allah'a isyan etmez ve kendilerine verilen bütün emirleri tam yerine getirirler."[25] Âyet, meleklerin isyandan uzak varlıklar olduğunu ifade ederken aynı zamanda onların 'iri cüsseli' 'sert ve şiddetli' olduklarını belirtmektedir. Âyette anlatılan melekler, cehennemde görevli oldukları için sertlik ve şiddetle vasıflandırılmışlardır.

İnsandan Önce Yaratılmış Varlıklardır ve Allah Teâlâ ile Yine O'nun İzniyle Konuşurlar

Meleklerin Allah Teâlâ ile konuşmalarını Kur'ân-ı Kerîm'de Hazreti Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılması ile

[25] Tahrim Sûresi, 6. âyet

ilgili âyetlerde görürüz. Burada konumuz, Hazreti Âdem'in yaratılışı olmadığı için konuyu sadece meleklerin Allah Teâlâ ile konuşmaları açısından ele alacağız. Şöyle buyuruyor Kur'ân-ı Kerîm:

"Rabb'in meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.' dediği vakit onlar, 'Â! Oradaki nizamı bozacak ve yeryüzünü kana bulayacak bir mahlûk mu yaratacaksın? Oysa biz sana devamlı hamd, ibadet yapıp Sen'i tenzih etmekteyiz!' dediler. Allah, 'Ben, sizin bilmediğiniz pek çok şey bilirim.' buyurdu. Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Müteakiben önce onları meleklere göstererek, 'İddianızda tutarlı iseniz haydi Bana şunları isimleriyle bir bildirin bakalım!' dedi. 'Sübhansın ya Rab! Sen'in bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sen'sin.' dediler. Allah, 'Âdem! Eşyanın isimlerini onlara sen bildir.' dedi. O da isimleriyle onları bildirince Allah buyurdu: 'Ben size demedim mi ki, göklerin ve yerin sırlarını Ben bilirim! Ve Ben sizin gizli açık yapmakta olduğunuz her şeyi de bilirim!' O vakit meleklere, 'Âdem'e secde edin!' dedik. İblis dışındaki bütün melekler secde ettiler. İblis bunu yapmadı, kibrine yediremedi ve kâfirlerden oldu."[26]

Hadislerde de Peygamber Efendimiz'in beyanıyla Allah Teâlâ ile meleklerin diyaloğunu şöyle görürüz. Ebû Musa El-Eş'arî'den (radıyallahu anh) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Kulun çocuğu ölünce Allah Teâlâ meleklerine şöyle sual eder:

[26] Bakara Sûresi, 30-34. âyetler

- Kulumun çocuğunun canını aldınız?

Melekler de Cenâb-ı Hakk'a,

- Evet, derler.

-Onun ciğer pâresini aldınız, der Allah.

Melekler Allah Teâlâ'ya tekrar,

- Evet, yâ Rabb'i, derler.

Allah Teâlâ meleklerine şöyle nidâ eder:

- O kulum ne söyledi?

Melekler Cenâb-ı Hakk'a şöyle derler:

- O sana hamd ü senâda bulundu ve 'Biz Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz.' dedi.

Allah Teâlâ meleklerine şöyle emreder:

- Kuluma cennette bir ev yapın ve ona hamd evi (beytü'l-hamd) adını verin."[27]

Melekler Yemez İçmez

Melekler yeme içme, ıtrâhat gibi insanî özelliklerden korunmuşturlar. Zâriyât Sûresi'nde şöyle buyurulur: "Sahi! İbrahim'in şerefli misafirlerinin gelişlerinden haberin oldu mu? Onlar yanına varınca, 'Selâm!' dediler. O da, 'Size de selâm!' diye cevap verdi ama içinden, 'Bunlar tanımadığım kimseler, hayırdır inşaallah!' dedi. Onlara yemek getirmek için gizlice ailesinin yanına geçti ve semiz

[27] Tirmizi, Cenâiz, 36

bir dana kebabı getirdi. Önlerine koyup 'Buyurmaz mısınız?' diye ikram etti. O sırada onlardan yana içine bir korku düştü. 'Korkma!' dediler ve ona büyüdüğünde alîm olacak bir çocuklarının dünyaya geleceğini müjdelediler."

Meleklerin önlerine gelen yemekten uzak durmaları, yeme içme özelliklerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Meleklerin gıdası; tesbih, tehlil, hamddir. Hadiste geçtiği üzere oruçlunun ağız kokusu meleklerin gıdasıdır.

Meleklerin Kanatları Vardır

Melekler nurdan yatılmıştır. Ve kanatları vardır. Ancak bizler bunun keyfiyetini bilmiyoruz. Kur'ân bu hususta şöyle der: "Onu kendisine pek güçlü ve kuvvetli, o üstün akıl ve kemal sahibi olan (Cebrâil) öğretti. Melek kendi aslî sûretine girip doğruldu. İşte o zaman kendisi en yüce ufukta idi."[28]

Bir başka âyette de: "Kur'ân, değerli bir elçinin (Cebrâil'in) getirip okuduğu sözdür! O elçi ki çok kuvvetlidir. Yüce Arş sahibi Allah'ın nezdinde pek itibarlıdır. Göklerde ona itaat edilir, vahiyler ona emanet edilir."[29]

Kanat, sürat ve hıza da işaret eder. "Hamd, gökleri ve yeri yaratan ve melaikeyi iki, üç, dört... kanatlı elçiler yapan Allah'a mahsustur. O; yaratıklarından, istediğine, dilediği kadar fazla özellikler verir çünkü O her şeye kadirdir."[30]

[28] Necm Sûresi, 5-7. âyetler
[29] Tekvir Sûresi, 20. âyet
[30] Fâtır Sûresi, 1. âyet

Melekler için erkek ya da kadın gibi bir cins izafesi mümkün değildir. Zira böyle bir durumda nefis devreye girer ki melekler bundan müberradır, uzaktır. Onlarda çoğalma da söz konusu değildir.

Bu hususta Kur'ân-ı Kerîm şöyle buyurur: "Onlara (Mekkelilere) sor bakalım: (Hâlâ şirklerine devam edip) kız evlatları senin Rabb'ine, erkek evlatları da kendilerine mi isnad edecekler? Yoksa Biz melekleri dişi yaratmışız da onlar buna şahit mi olmuşlar?"[31]

"Rahman'ın kulları olan melaikeyi de dişi saydılar. Ne o! Onların yaratıldıkları sırada hazır mı bulundular? Onların bu iddiaları yazılacak ve bundan ötürü onlar sorguya çekileceklerdir."[32]

Meleklerin Allah'ı Tesbihleri

Melekler içerisinden, devamlı Allah Teâlâ'yı tesbihle görevli olanlar vardır. Hazreti İbrahim Efendimiz'in meleklerin tesbihini dinleyişi bir menkıbede şöyle anlatılır:

Rivayetlere göre; Hazreti İbrahim, kendi döneminin en zenginlerinden sayılacak kadar servet sahibidir. Fakat dünyayı kesben olmasa da kalben terketmiştir. Onun çalışıp kazanması, dünyayı imar etmek ve din-i mübînin yeryüzünün dört bir yanında kuvvet kazanmasını sağlamak içindir.

Bir gün bazı melekler, Cenâb-ı Hakk'a, hıllet ve dostluğun kahramanı olarak bildikleri Hazreti İbrahim'in mal-

[31] Sâffat Sûresi, 149-150. âyetler

[32] Zuhruf Sûresi, 19. âyetler

mülk sahibi olması hakkında "Bir peygamberin bu kadar zenginliğini anlayamıyoruz." fikrine girince bir soru sorarlar. Allah da meleklerine bu hakikati gösterir.

Melekler, Allah'ın izniyle Hazreti İbrahim'i ziyaret ederler. Uzun bir yoldan gelmiş, saçı-sakalı dağınık, üstübaşı perişan birer misafir gibi İbrahim Peygamber'in yanına varırlar ve onun duyacağı şekilde "Sübbûhun Kuddûsün Rabbu'l-melâiketi ve'r-rûh" (Tesbih edilecek Sen'sin, Kudüs olan da. Ey Meleklerin ve Rûh'un Rabb'i) derler. Kalbi ötelerden gelen esintilere açık olan İbrahim Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hakk'ı tesbîh u takdîs etmek için çok iyi seçilmiş bu kelimeleri ve onların seslendirilişindeki derinliği duyunca pek sevinir,

- Aman Allahım, bu ne güzel bir söz, diyerek hayranlığını ifade eder ve,

- Servetimin üçte biri sizin olsun, yeter ki o ifadeleri bir kere daha söyleyin, der.

Melekler, kendilerine has bir ses ve eda ile o tesbîhi tekrar edince, Allah'la alâkası açısından tesbîh u tazime ve vahye aşina olan Halilürrahman, o sözdeki derinliğin kendi ruhunda hâsıl ettiği tesir neticesinde, bir kere daha aynı tesbîhi duymak için malının tamamını vermeye de razı olur. Nihayet,

- Değil mi ki bana bu tesbîhi dinletip öğrettiniz, ben de size köle oldum, diyerek meleklere mukabelede bulunur.

Bu davranışıyla da sahip olduğu her şeyi, hatta canını bile Cânan yolunda feda edebileceğini gösterir. Melekler de servetin nasıl Allah yolunda harcanacağını görürler.

DÖRT BÜYÜK MELEĞİN GÖREVLERİ NELERDİR?

Meleklerin yaptığı işler arasında diğer tabiat varlıklarıyla birlikte sürekli Allah'ı yüceltme, O'na secde etme, emirlerine âmâde olup onları yerine getirme, Peygamber'e salât ve selâm getirme, mü'minler için dua ve istiğfarda bulunma gibi davranışlar sayılmaktadır. Kur'ân'da sıkça rastlanan bu genel tasvirlerin yanında bazı meleklerin isim veya görevlerine de yer verilir. Bunların başında kendi adıyla üç defa zikredilen ve çeşitli âyetlerde 'Ruh' ve 'Resûl' gibi sıfatlarla anılan, peygamberlere vahiy getirmekle görevli melek Cebrâil gelir.

Bir âyette geçen Mikâil, hadislerde rızık ve rahmet meleği olarak tasvir edilmiştir. Eceli gelenlerin ruhunu kabzeden meleğe; âyetlerde genelde çoğul sîgasıyla yer verilmiş, bir yerde de 'melekü'l-mevt' şeklinde atıfta bulunulmuştur. Yaygın olarak bilinen Azrâil ismine ise sadece bazı zayıf hadislerde rastlanmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm'de kıyametin kopması ve âhiret hayatının başlaması sırasında sûra üflenme hâdisesinden ve

yeniden dirilişi haber veren bir çağırıcıdan söz edildiği hâlde bu işle görevli meleğin adı anılmamış, ancak hadislerde söz konusu duyuruyu yapacak olan İsrâfil'in adı büyük melekler arasında sayılmıştır.

Bu genel bilgilerin ardından şimdi de dört büyük melekle ilgili açıklayıcı bilgiler verelim:

Cebrâil Aleyhisselâm

Cebrâil Aleyhisselâm, bütün peygamberlere vahiy getirmekle görevli melektir. İbranice bir kelime olan Cebrâil, 'Allah'ın kulu' manasına gelir. Bu büyük melek, Kur'ân-ı Kerîm'de 'Cibril, Rûhu'l-kudüs, Rûhu'l-emîn, Rûh ve Resûl' şeklinde beş değişik isimle zikredilmiştir. Peygamber Efendimiz, Cebrâil Aleyhisselâm'ı ilk defa Hira Dağı'nda, bütün ufku kaplamış ve bir taht üzerinde oturmuş hâlde aslî suretinde görmüştür. Cebrâil; Hazreti Peygamber'e gelip onu kuvvetle sıkarak okumasını istemiş, böylece ilk vahyi getirmiştir. Bu sırada Cebrâil Aleyhisselâm'ın altı yüz kanadı vardır. Yine Cebrâil Aleyhisselâm, Miraç'tan önce Hazreti Peygamber'in kalbini hikmetle doldurmuş, bu sayede Hazreti Peygamber'in cismi ruh gibi hafiflemiştir. Bu mucizevî yolculukta O'na aslî suretinde ikinci defa görünmüş ve bu seyahat sırasında melekût âlemi hakkında bilgiler vermiştir.

Ayrıca hadislerde Cebrâil Aleyhisselâm'ın zaman zaman güzel bir insan şeklinde, birkaç defa da sahabeden Dihyetü'l-Kelbî suretinde Hazreti Peygamber'e gelerek

onu abdest, namaz, kurban, hac gibi ibadetlerin mahiyeti ve uygulama şekilleri hakkında eğittiği, itikadî, fıkhî ve ahlâkî konularda açıklamalarda bulunduğu, ashabdan bazılarının da bunların bir kısmına şahit olduğu rivayet edilir.

Cebrâil Aleyhisselâm Allah nezdinde ayrıcalığı olan bir melektir. Resûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki: "Semada Cenâb-ı Hakk bir emir ferman edeceği zaman semalar titrer ve tarrakalar çıkarır. Melâike-i kiram, ne olduğunu hisseder ve hepsi secdeye kapanır. Başını ilk kaldıran Hazreti Cibril olur. Başını kaldırır ve Rabb'inden emir telakki eder. Daha sonra da diğer melekler başlarını kaldırır ve,

- Rabb'imiz ne dedi yâ Cibril, derler.

Cibril şu cevabı verir:

- Hak söylüyor Rabb'imiz. Aliyy ve Kebîr olan O'dur."[33]

Tabii ki sadece Cebrâil Aleyhisselâm değil diğer bazı melekler de peygamberlere vahiy getirmişlerdir. Ancak vahiy, genelde Cibril'le tanınmakta ve Cibril denildiğinde de 'vahyin emini bir melek' akla gelmektedir. Evet, Hazreti Cebrâil vahiyle böylesine bütünleşmiş büyük bir melektir. Sadece peygamberlere değil, Allah Teâlâ'nın isteklerini meleklere de bildirme vazifesi vardır. Cebrâil Aleyhisselâm meleklerin en büyüğüdür. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususta şöyle buyurmuştur:

"Yüce Allah bir kulunu sevince Cebrâil'e,

[33] Kenzul-Ummal, 2/36

- Ben falanı, falanları sevdim, sen de sev, der.

Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm da onu sever ve gökte olan meleklere,

- Allah falanı sevmiştir, siz de seviniz, diye nida eder.

Artık göklerdekiler de onu sever. Sonra yeryüzünde de onun için bir sevgi yerleşmiş olur."[34]

Cebrâil'in bir diğer vazifesi enbiyâ-i izâmı korumaktır. Nitekim Cebrâil Aleyhisselâm, Mikâil Aleyhisselâm ile birlikte Bedir'de Efendimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem) düşmana karşı korumuşlardır. Hazreti Cebrâil'in değişik görevleri olmakla birlikte bunlardan en önemlisi, onun 'vahiy meleği' olması ve vahiy getirmesidir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu mübarek melekten bahsedilirken onun Allah'ın her emrine karşı iki büklüm, inkıyat içinde bulunduğu ve makam itibarıyla da 'emin' olduğu bildirilmektedir ki bu, Hazreti Cibril'in önemli bir vasfıdır. "O (Cebrâil) elçi ki çok kuvvetlidir. Yüce Arş sahibi Allah'ın nezdinde pek itibarlıdır. Göklerde ona itaat edilir, vahiyler ona emanet edilir."[35]

Cebrâil'in tabiatı tek buudlu değildir. Muhyiddin ibn Arabî Hazretleri, Cenâb-ı Hakk'ın bir kısım isimleri okunduğunda cinlerin hâlden hâle geçip değişik şekil aldıklarını söylemiştir. İhtimal cinler gibi melekler de Allah'ın isimlerinden bazılarını okuduklarında o isimlere göre de-

[34] Müslim, Birr, 157

[35] Tekvîr Sûresi, 20-21. âyetler

ğişik şekillerde temessül edebilmektedirler. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) vahyin kendisine nasıl geldiğini soran Hâris ibn Hişam'a vermiş olduğu şu cevap da bu hakikati ifade etmektedir: "Vahiy bazen çıngırak sesi gibi gelir ki, bana en ağır geleni de budur. Benden o hâl zail olur olmaz (meleğin) bana söylediğini iyice bellemiş olurum. Bazen melek bana bir insan olarak temessül eder. Benimle konuşur. Ben de onun söylediğini tastamam bellemiş olurum..."[36]

Nüzul şekilleri farklı farklı olan bu vahyin bir kısmını değişik şekillerde tecellî ederek Cibril-i Emin tebliğ etmiştir. Öyle ise Cibril, değişik şekillere girebilme ve her an değişebilme kabiliyetine sahip bir varlıktır.

Melekler, sınırsız denebilecek kadar buudları olan engin varlıklardır. Onların sahip oldukları bu buudlar genelde 'kanat' olarak da ifade edilmiştir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de de melekler 'ulî ecnihatin' ifadesiyle tavsif edilerek onların 'kanat sahibi' varlıklar oldukları bildirilmiştir. Evet, meleklerin yaratılışları sebebiyle kendilerine has derinlikleri vardır. Onlar, bu derinlikleri ile değişik temessül keyfiyetlerini haizdirler. Bu hususiyetleri ile onlar bir anda hem Efendimiz'in huzurunda vazife icrasıyla meşgul, hem Allah'ın azameti karşısında mehâbet ve mehâfetle iki büklüm, hem de bir başka yerde bir mazlum, mağdur ve mahkûma imdat etmekte ve bir başka yerde de başka birinin kuvve-i mâneviyesini yükseltmektedirler.

[36] Buhari, Bedü'l-Vahy, 2

Melekler, nuranî varlıklar oldukları için temessülleri de nuranîdir ve pek çok aynada bütün hususiyetleri ile birden tecellî edebilirler. Nitekim Bediüzzaman Hazretleri, "Nuranî bir şey hadsiz aynalar vasıtasıyla hadsiz yerlerde bizzat bulunabilir ve temessül edebilir." sözüyle bu hakikate işaret etmektedir. İşte böylesine engin temessül kabiliyeti olan bir meleğin herhangi bir kusurla vasıflandırılması elbette mümkün değildir. Dolayısıyla bu yönüyle ayıp ve kusurlardan müberra olma da meleğin tabiatıdır, denebilir.

Tekrar emniyet mevzuuna dönecek olursak; Cibril, melek olduğu için zaten emindir ve Cenâb-ı Hak vahyi kime götürmesini emretmişse ona götürmüştür. Burada, bir taraftan Yahudilerden, diğer taraftan da Rafizîlerden bir kısım insanların Cibril hakkındaki yanlış tarz-ı telakkilerine karşı cevap vardır. Zira Cenâb-ı Hak, ona vahyi, ne Yahudilerden herhangi birisine ne de Hazreti Ali'ye (radıyallahu anh) değil, İnsanlığın İftihar Tablosu Hazreti Muhammed'e götürmesini emretmiştir ve Cibril (aleyhisselâm) da O'na (sallallahu aleyhi ve sellem) götürmüştür.

Hazreti Cebrâil'in adıyla anılan bir de hadis vardır.

Meşhûr Cibril Hadisi

Hadisler arasında belli isimlerle anılanlar olmuştur. Bunlardan birisi de Cibril hadisidir. Cebrâil Aleyhisselâm etrafında döndüğü için hadis bu isimle meşhur olmuştur. Abdullah ibn-i Ömer, babası Ömer ibn Hattâb'dan naklen hadisi rivayet ediyor:

"Ben Hazreti Peygamber'in yanında oturuyordum. Derken elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah bir adam yanımıza çıkageldi. Üzerinde, yolculuğa delalet eder hiçbir belirti yoktu. Üstelik içimizden kimse onu tanımıyordu da. Gelip Hazreti Peygamber'in önüne oturup dizlerini dizlerine dayadı. Ellerini bacaklarının üstüne hürmetle koyduktan sonra sormaya başladı:

- Ey Muhammed! Bana İslâm hakkında bilgi ver!

Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) açıkladı:

- İslâm, Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucu tutman, gücün yettiği takdirde Beytullah'a haccetmendir.

Yabancı,

- Doğru söyledin, diye tasdik etti.

Biz hem sorup hem de söyleneni tasdik etmesine hayret ettik. Sonra tekrar sordu:

- Bana iman hakkında bilgi ver?

Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) açıkladı:

- Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanmandır. Kadere yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna da inanmandır.

Yabancı yine,

- Doğru söyledin, diye tasdik etti.

Sonra tekrar sordu:

- Bana ihsan hakkında bilgi ver?

Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) açıkladı:

- İhsan, Allah'ı sanki gözlerinle görüyormuşsun gibi Allah'a ibadet etmendir. Sen O'nu görmesen de O seni görüyor.

Adam tekrar sordu:

- Bana kıyametin ne zaman kopacağı hakkında bilgi ver?

Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bu sefer,

- Kıyamet hakkında kendisinden sorulan, sorandan daha fazla bir şey bilmiyor, karşılığını verdi.

Yabancı,

- Öyleyse kıyametin alâmetinden haber ver, dedi.

Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şu açıklamayı yaptı:

- Köle kadınların efendilerini doğurmaları, yalın ayak, üstü çıplak davar çobanlarının yüksek binalar yapmada yarıştıklarını görmendir.

Bu söz üzerine yabancı çıktı gitti. Ben epeyce bir müddet kaldım. Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem),

- Ey Ömer, sual soran bu zatın kim olduğunu biliyor musun, dedi.

Ben,

- Allah ve Resûlü daha iyi bilir, deyince şu açıklamayı yaptı:

- Bu Cebrâil'di. Size dininizi öğretmeye geldi."[37]

Mikâil Aleyhisselâm

Dört büyük melekten birisi olan Mikâil Aleyhisselâm, tabiat hâdiselerinin meydana gelişi ile görevlidir. Hadislerde Mikâil Aleyhisselâm'ın adının Ubeydullah olduğunu Efendimiz haber vermiştir.

Peygamber Efendimiz, hem Cebrâil Aleyhisselâm'ı hem de Mikâil Aleyhisselâm'ı arkadaşı olarak tavsif etmiştir. Uzun bir hadiste bu şöyle anlatılır:

"Allah Resûlü'nün ashabına çok fazla söylediği şeylerden birisi de 'İçinizden kimse rüya gördü mü?' sözü idi. Bir sabah söyle buyurdu:

- Bu gece iki kişi gelip bana 'Hazırlan.' dediler.

Onlarla beraber çıktım, beni arz-ı mukaddese götürdüler. Yatan bir adamın yanına vardık, elinde tas olan diğer bir adam başında duruyordu. Tası adamın başına vurup onun başını sıyırıyordu. Tas yuvarlanıp gidiyordu. Peşinden gidip tası alıyordu. Vuran adam daha dönmeden vurulanın başı eski hâline gelip iyileşiyordu. Döndüğü vakit ilk sefer yaptığı gibi bir daha onun başına vuruyordu.

[37] Buhari, İman, 37; Müslüm, İman, 1

Ben o arkadaşlarıma,

- Subhanallâh nedir bunlar, dedim.

Onlar,

- Git, dediler.

Gittik, baş üstü yatmış bir adama vardık. Elinde çengel olan başka bir adam onun yanında idi. Yanaklarına çengeli takıp kafasına kadar yırtıyordu. Çengeli burnuna koyup kafasına kadar yırtıyor, gözüne takıp kafasına kadar yırtıyordu. Sonra dönüp öbür tarafı da aynen öyle yapıyordu. Onu bitirmeden öbür taraf eski hâline dönüp iyileşiyordu. Yine öbür tarafa yaptığını bu tarafa da yapıyordu. Ben arkadaşlarıma,

- Subhanallâh nedir bunlar, dedim.

Onlar,

- Çık, dediler.

Çıktık, tandır gibi bir şeyin yanına vardık. İçinde sesler ve gürültü vardı. İçine baktık, çıplak kadın ve erkek dolu. Altlarından alev kendilerine vuruyor. Alev vurdukça bağrışıyorlardı. Ben arkadaşıma,

- Nedir bunlar, dedim.

Onlar,

- Git, dediler.

Gittik. Kan gibi kızıl bir nehrin yanına vardık. Nehirde yüzen bir adam vardı. Nehir kenarında da elinde küçük çakıl taşları olan bir adam vardı. O arada adam yüzdüğü

kadar yüzüyor, sonra çakılları biriktirenin yanına gelip ağzını ona açıyor. Ağzına bir taş atınca gidip yüzüyor, sonra bir daha ona dönüyor, ağzını açıp adamdan bir taş daha yutuyordu.

- Bunlar kimlerdir, dedim.

- Git, dediler.

Gittik. Hiç benzerini görmediğim çirkin bir adamın yanına vardık. Yanındaki ateşi karıştırıp etrafında dolaşıyordu. Arkadaşlarıma,

- Bu kimdir, dedim.

Onlar,

- Git, dediler.

Gittik. Yemyeşil, içinde baharın bir nevi çiçeği olan bir bahçeye girdik. Bahçe ortasında başını göremeyeceğim kadar uzun bir adam ve etrafında hiç görmediğim çocuklar vardı. Arkadaşlarım bana,

- Çık, dediler.

Çıktık, büyüklükte ve güzellikte benzerini görmediğim büyük bir bahçeye vardık. Arkadaşlarım bana,

- Yüksel, dediler.

Yükseldik, binaları altın ve gümüş kerpiçten olan bir şehre vardık. Şehrin kapısını çaldık, bize açıldı. İçine girdik, bir tarafları çok güzel, bir tarafları çok çirkin adamlar bizi karşıladılar. Arkadaşlarım onlara dediler ki,

- Gidin şu nehirde yıkanın. Orda suyu bembeyaz geniş bir nehir vardı. Onlar gidip yıkandılar. Sonra bize döndüler. Çirkinlik onlardan gitti ve en güzel şekle girdiler. Arkadaşlarım,

- İşte bu senin evindir, dediler.

Ben,

- Allâh'ın bereketi üzerinize olsun bırakın içeri gireyim, dedim.

Onlar fakat şimdi giremezsin, dediler.

Ben, o arkadaşlarıma,

- Bu gece çok acayip şeyler gördüm, nedir bu gördüklerim, dedim.

Onlar dediler ki:

- Başı sıyrılan adam, Kur'ân'ın hükümlerini bırakandır. Uykudan dolayı farz namazlarını kaçırandır. Kıyâmete kadar ona öyle yapılacaktır. Yüzü, gözü ve burnu kafasına kadar yırtılan adam ise sabahleyin evinden çıkıp her tarafta yalan söyleyendir. Kıyâmete kadar ona öyle yapılacaktır. Tandır gibi yerdeki çıplak kadın ve erkekler ise onlar zina edenlerdir. Nehirde yüzüp taş yutan adam ise, o faiz yiyendir. Ateş karıştıran adam ise o cehennemin bekçisi ve sahibidir. Bahçedeki uzun adam ise İbrahim Aleyhisselâm'dır. Etrafındaki çocuklar ise İslâm fıtratı üzerine ölen çocuklardır.

Bunun üzerine sahabe,

- Ey Allah'ın Resûlü! Müşriklerin çocukları da mı, dediler.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem),

- Evet, müşriklerin çocukları da, dedi ve arkadaşının son sözünü de nakletti:

- Bir tarafı çok güzel bir tarafı çok çirkin olan o topluluk ise; onlar iyi, sâlih bir ameli, diğer kötü bir amelle karıştıranlardır. Allah onları affetti. Ben ise Cibril'im. Bu da Mikâil'dir."[38]

Peygamber Efendimiz dört büyük meleğin ismini duasının başına alır öyle dua ederdi. Belki de duanın makbuliyeti açısından önemli bir davranış olduğu içindir. Ebû Seleme'den (radıyallahu anh) rivayet edildiğine göre:

"Hazreti Âişe'ye sordum:

- Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) geceleyin kalktığı zaman namazına hangi dua ile başlardı?

Âişe (radıyallahu anha) dedi ki:

- Resûlullah, geceleyin kalktığı zaman namazını açarken şöyle derdi:

- Allah'ım! Ey Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil'in Rabb'i, ey göklerin ve yeryüzünün yaratıcısı (Fâtır), ey gizliyi ve aşikârı bilen (Âlim), ihtilaf ettikleri meselelerde kullarının arasında Sen hüküm vereceksin. Beni kendisinde ihtilafa düşülen hakka izninle hidayet et! Şüphesiz Sen dosdoğru yol üzerindesin."[39]

[38] Buhari, Cenâiz, 93

[39] Müslim, Salâtül-Müsafirîn, 27

Başka bir hadis-i şerifte Efendimiz şöyle buyururlar: "Muhakkak ki benim yer ehlinden iki vezirim, gök ehlinden de iki vezirim vardır. Yer ehlinden iki vezirim Ebû Bekir (radıyallahu anh) ve Ömer (radıyallahu anh), gök ehlindeki vezirlerim ise Cibril Aleyhisselâm ve Mikâil Aleyhisselâm'dır."[40]

Yine Mikâil Aleyhisselâmla ilgili olarak Sa'd ibn Ebî Vakkas (radıyallahu anh) şu vak'ayı anlatıyor: "Uhud günü Resûlullah'ın sağında ve solunda iki adam gördüm. Üzerlerinde beyaz elbiseler vardı. O'nun uğrunda kıyasıya çarpışıyorlardı. Onları ne bundan önce ne de bundan sonra gördüm."[41]

Bu iki kişiden kasıt Cibril ve Mikâil'dir. Peygamber Efendimiz bir gün Cebrâil Aleyhisselâm'a sorar:

-Ey Cibril! Bu Mikâil'i hiç tebessüm ederken görmedim niçin?

Cebrâil Aleyhisselâm,

- Ey Allah'ın Resûlü! Mikâil cehennem yaratıldığından beridir hiç gülmedi, cevabını verir.[42]

İsrâfil Aleyhisselâm

Dört büyük melekten biri olan İsrâfil Aleyhisselâm, kıyamet günü sûra üflemekle görevlidir. İsrâfil İbranice'de 'Allah'ın kulu' anlamına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de

[40] Tirmizi, Menâkıb, 16

[41] Buhari, Meğazı, 95

[42] Keşfü'l-Hafa, 2/107

İsrâfil ismi geçmezken yapacağı vazife anlatılmıştır: "Münadinin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver."[43]

Âyette adı geçen münadi, İsrâfil Aleyhisselâm'dır. Kur'ân-ı Kerîm, İsrâfil'den ve onun bütün cihanı ilgilendiren vazifesinden yer yer bahisler açar: "Sûr'a üflendi, göklerde ve yerde olanlar (korkudan) düşüp bayıldılar. Ancak Allah'ın dilediği kaldı. Sonra ona bir daha üflendi, birden onlar kalktılar, bakıyorlar."[44]

Âyette 'Ancak Allah'ın dilediği ayakta kalır.' denilmekte ve ihtimal mukarreb meleklerin vefat etmeyeceğine işaret buyrulmakta. Zaten, Cenâb-ı Hakk'a dayanan, varlığını O'nunla sürdüren ve varlığını O'nun varlığından bilen şuur sahiplerinin bu mânâda ölümsüzlüğü de aşikârdır.

Peygamber Efendimiz bir hadislerinde şöyle buyurur: "Daha önce hiçbir Peygamber'e gelmeyen melek bana geldi. O melek İsrâfil'dir. Yanında da Cibril vardır. Bana selam verip dedi ki:

- Ya Muhammed! Rabb'inin sana selamı var. Diyor ki: 'Muhammed kul nebî mi olmak ister, yoksa sultan nebî mi?'

Ben Cebrail'e baktım. Cebrail işaretle, tevazukâr olmamı söyledi. Ben de 'Kul nebî olmak isterim.' dedim. Eğer sultan nebî olmayı isteseydim etrafımdaki bütün dağlar altın olurdu."[45]

[43] Kâf Sûresi, 41. âyet

[44] Zümer Sûresi, 68. âyet

[45] Mecmeu'z-Zevaid, 9, 192

Hadislerde İsrâfîl Aleyhisselâm için 'Sâhibu'l-karn' denmiştir. Bir hadislerinde Peygamber Efendimiz,

-Sûrun sahibi (İsrâfîl Aleyhisselâm), sûr denen borusunu ağzına dayamış, yüzünü arşa çevirmiş, kulağını dikmiş, üfleme emrini beklerken ben nasıl dünya nimetlerinden istifade edebilirim, buyurunca bu, ashab-ı kirama çok ağır gelmişti.

-Peki, biz ne yapalım -veya ne diyelim- ey Allah'ın Resûlü, diye sordular.

Peygamber Efendimiz,

-'Hasbunallah ve ni'melvekîl (Allah bize yeter, o ne güzel vekildir.)' deyiniz, buyurdular.[46]

Bazı hadislere bakınca İsrâfîl'in sûru iki kez üfleyeceği, birincide kıyametin kopacağı, ikinci üflemede ise yeniden dirilişin olacağı anlaşılmaktadır.

Azrâil Aleyhisselâm

Dört büyük melekten ruhları kabzetmekle görevli melektir. Azrâil Aleyhisselâm Kur'ân-ı Kerîm'de 'Melekü'l-Mevt', 'Ölüm Meleği' olarak anlatılmaktadır: "Sen de ki: 'Sizi, canınızı almakla görevlendirilen ölüm meleği vefat ettirecek, sonra da Rabb'inizin huzuruna götürüleceksiniz."[47] Diğer büyük meleklerde olduğu gibi İbranice'den gelen bu kelime 'Abdullah' manasınadır. En'am Sûresi'ndeki

[46] Tirmizi, 11/ 37

[47] Secde Sûresi, 11. âyet

“Nihayet sizden birine ölüm vakti geldiğinde elçilerimiz hiç geciktirmeksizin ve hiçbir işi aksatmaksızın onun ruhunu alırlar.”[48] âyetinden anlaşıldığı üzere ruhları almakla görevli meleklerin olduğunu ve Azrâil Aleyhisselâm’ın kendisine gelen emri, bu meleklere ilettiğini anlayanlar da olmuştur. Bununla birlikte Azrâil Aleyhisselâm’ın tek başına ruhları kabzetmesi de garipsenecek bir durum değildir. Zira melekler nurdan yaratılmışlardır. Zaman ve mekânla kayıtlı varlıklar değildirler.

Allah, bir kulunun ruhunu bir yerde almak istediğinde onun için orada bir ihtiyaç meydana getirir. Şöyle ki rivayete göre Hazreti Azrâil bir gün Hazreti Süleyman’ın huzuruna çıkmış, yanında oturmakta olan adama öyle ters ve acı bir hâlde bakmış ki adamın korkusundan benzi sararmış. Azrâil Aleyhisselâm gittikten sonra da Hazreti Süleyman’a yalvarmış:

- Ne olur, rüzgâra emir ver de beni Hindistan’a götürsün.

Hazreti Süleyman adamın dileğini yerine getirmiş. Günler sonra Azrâil Aleyhisselâmla karşılaştığında da o gün o adama niçin ters ters baktığını sormuş. Azrâil Aleyhisselâm da,

- Ben onun kısa bir süre sonra Hindistan’da canını almak üzere Rabb’imden emir almıştım. Kendisini burada görünce şaşırdım. İster istemez ‘Bu adam burada ne geziyor?’ diye düşündüm, demiş.

[48] En’am Sûresi, 61. âyet

Her insanın kendine ait bir mertebe ve derecesi vardır. İyilik ve kötülüklerine göre kazandığı mertebe ne ise Azrâil Aleyhisselâm ile işte o mertebede karşılaşır. İyi bir insanın vefatı hengâmında bir sürü melek beşaşet gamzeden simalarıyla ve ümit veren keyfiyetleriyle kendisini kuşatır. Sonra bu meleklerin seyyidi Hazreti Azrâil Aleyhisselâm belirir, Allah Teâlâ'nın selâmını tebliğ eder ve kendisine ruhunu kabzedeceğini söyler. İyi ruh, iyi kabzedilir. Sahîhayn'da yer alan rivayetlere göre, Azrâil Aleyhisselâm o kişinin yaşadığı hayata göre hususî bir surette gelir. Meselâ, Kur'ân ehline bir şekilde, cihad yapmış olan ruha ona göre ve daha başkalarına başka surette görünür ve ruhlarını kabzeder.

Kötü insanların ölümü esnasında ise melekler sevimsiz, ürkütücü ve dehşet verici tarzda gelirler. O kişinin, onları görünce ödü kopar. Ardından Azrâil Aleyhisselâm dehşet saçan bir vaziyette gelir başucuna oturur ve ona, onun iç dünyasına göre muamelede bulunur.

DÖRT BÜYÜK MELEKTEN BAŞKA HANGİ MELEKLER VARDIR? GÖREVLERİ NELERDİR?

Dört büyük meleğin dışında Kur'ân'da 'el-melâiketü'l-mukarrebûn' diye geçen, ulûhiyyet makamına yakın melekler vardır. Arşı taşıyan ve onun çevresinde bulunanlar da mukarrabûn meleklerine dâhildir. Öte yandan insanların söz ve davranışlarını kaydeden ve Kur'ân'da 'kirâmen kâtibîn' (değerli kâtipler) şeklinde nitelenen yazıcı melekler, ayrıca 'muakkibât' (takipçiler), 'rakîbün atîd' (her an hazır gözetleyiciler) ve 'hafaza' (koruyucular) melekleri de mevcuttur. Kabirde sorgu yapan ve Münker-Nekir adlarıyla bilinen iki melek ise yalnızca hadislerde geçmektedir. Âhirette mü'minleri selâmlayarak karşılayacak cennet bekçilerine, cehenneme hak kazananları küçümseyen korkutan ve on dokuz grup oldukları açıklanan görevlilere genel olarak 'hâzin' adı verilmiştir. Cehennem bekçilerini temsil eden melek bir âyette Mâlik, cennet meleği ise hadislerde Rıdvan ismiyle geçer. Cehennem görevlileri ayrıca 'zebani' olarak da adlandırılmıştır.

Şimdi bu meleklerle ilgili Kûr'ân ve hadis-i şeriflerin neler dediğine bakalım:

Bu melekler; iki melek olup biri insanın sağında, biri de solunda bulunur. Sağdaki melek; iyi iş ve davranışları, soldaki ise kötü iş ve davranışları tespit edip yazmakla görevlidir. Bu iki melek hakkında Kur'ân şöyle buyurur:

"İnsanı Biz yarattık. Onun için, nefsinin kendisine neler fısıldadığını, neler telkin ettiğini de Biz pekiyi biliriz. Çünkü Biz ona şahdamarından daha yakınız. Zaten onun sağında ve solunda yerleşmiş iki kayıtçı vardır. Ağzından çıkan bir tek söz olmaz ki yanında bu iş için hazırlanmış gözcü olmasın, onun söylediğini ve yaptığını kaydetmiş olmasın."[49]

"Hâlbuki yanınızdan ayrılmayan muhafızlar var. O muhafızlar değerli, şerefli kâtiplerdir."[50]

Bu melekler insandan hiç ayrılmazlar. İnsanın her hâlini kaydettikleri için heryerde bulunabilirler. Suret, köpek bulunan yerlere girmeyen melekler, rahmet melekleridir. Rahmet melekleri insana iyiyi, güzeli sufle eden, vicdanlara kötünün neticesini hissettiren meleklerdir.

Kirâmen Kâtibîn meleklerine hafaza melekleri de denmiştir. Onlardan Zuhruf Sûresi'nde şu şekilde söz edilir: "Yoksa onlar Bizim, kendilerinin sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmediğimizi mi zannediyorlar? Hayır, işitiriz ve yanlarındaki elçilerimiz de yaptıkları her şeyi yazarlar."[51]

[49] Kâf Sûresi, 16-18. âyetler

[50] İnfitar Sûresi, 10-12. âyetler

[51] Zuhruf Sûresi, 80. âyet

Kiramen Kâtibîn melekleri, aynı zamanda kıyamet günü insanların yaptıkları şeyleri tespit edip şahadette bulunacaklardır. Kur'ân bunu da şöyle anlatır: "Sûra üfürülür, kalk borusu çalar. İşte bu da tehdit edilen azabın günüdür. O gün herkes beraberinde bir muhafız, bir de şahit olarak Yüce Divan'a gelir."[52]

Bu görevde bulunan bütün meleklere Kirâmen Kâtibîn melekleri denir. Allah Teâlâ her kulu için böyle iki melek görevlendirebilir. Kıyamet gününde de her Kiramen Kâtibîn meleği kim ile görevlendirilmişse Allah Teâlâ'nın huzurunda öyle bulunacaktır. Bu meleklerin sayısı hakkında Kur'ân ve sünnete dayanan bir bilgiye sahip olmadığımız için aklen bunu uzak görmek de mümkün değildir.

Hazreti Enes'den (radıyallahu anh) rivayetle Peygamber Efendimiz, Kirâmen Kâtibîn meleklerinin kıyamet günü yapacakları şahitliği şöyle anlatır:

"Hazreti Peygamber'in huzurunda bulunuyorduk. Güldü ve,

- Biliyor musunuz, neye gülüyorum, dedi.

Ashab-ı Kiram Efendilerimiz,

- Allah ve Resûlü pekiyi bilir, dediler.

Buyurdu ki:

- Kıyamet gününde, kulun Rabb'iyle tartışmasına gülüyorum. Kul diyecek ki: 'Ya Rabb'i, Sen bana zulümden

[52] Kâf Sûresi, 20-21. âyetler

masun olduğuma dair teminat vermedin mi?' Allah Teâlâ, 'Evet, buyuracak.' Kul bu sefer, 'Öyleyse, ben kendi hakkımda sadece kendimden şahit isterim, başkasını kabul etmem.' diyecek. Allah Teâlâ, 'Şahit olarak Ben kâfi değil miyim, Kirâmen Kâtibîn melekleri kâfi değil mi?' diye defalarca tekrar buyuracak. Sonra da o kulun ağzı mühürlenecek, azaları ne yapmışlarsa hepsini anlatacaklar. Kul da onlara, 'Gidin, istemiyorum sizi! Ben sizi kurtarmak için tartışıyordum.' diyecek." [53]

Kiramen Kâtibîn Melekleri Gibi Olmak Mümkün mü?

İnsan yaratılışı itibariyle meleklerden ulvi, yüce yaratılmıştır. Hem iyiye hem kötüye kaymaya müsait olan fıtratı, bazen melekleri aşacak kıvama gelirken bazen de aşağıların aşağısına düşme ihtimaliyle karşı karşıya kalır. Kirâmen Kâtibîn melekleri seviyesine çıkmanın yolunu Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şu sözleriyle anlatır: "Kur'ân-ı Kerîm'i maharetle okuyan bir insan, Kirâmen Kâtibîn melekleri seviyesinde olur. Onu o seviyede beceremeyen, fakat hâlis bir niyet ile okumaya çalışan, okurken de kem küm edip dili dolaşan ve Kur'ân'ı okumak ona zor geldiği hâlde okuyan, gayret eden insana da iki sevap vardır."[54]

Hadiste anlatılan sevaplardan birincisi, Kur'ân-ı Kerîm'i okuma mükâfatı; ikincisi de bu işi zorlukla yerine getirme mükâfatıdır.

[53] Müslim, Zühd, 2969

[54] Buhari, Tevhid, 52; Müslim, Müsafirin, 244

İnsanın ölümünden sonra kabirde sorgulama görevi olan meleklerdir. Münker-Nekir 'bilinmeyen, tanınmayan' anlamlarına gelir. Kabirde kişiye; 'Rabb'in kim?', 'Dinin ne?', 'Peygamberin kim?' sorularını soracak olan meleklerdir. Görünüşleri de kişiden kişiye farklılık arz etmektedir. Amelleri iyi olanlara ve mü'minlere güzel bir şekilde, kâfirlere ve münâfıklara ise çok korkunç bir sûrette geldikleri bu hususta nakledilmiş bulunan bir kısım haberlerde geçmektedir. Münker-Nekirle ilgili hadislerde şunu görürüz:

"Hazreti Âişe'den nakledildiğine göre o, bir gün Resûlullâh'a şöyle dedi:

- Ya Resûlallah! Sen bana Münker-Nekir'in sesinden ve kabrin sıkıştırmasından söz ettiğinden bu yana hiçbir şeyden istifade edemiyorum.

Bunun üzerine Hazreti Peygamber söyle buyurdu:

- Ey Âişe! Münker-Nekir'in sesi, mü'minlerin kulağında, gözdeki sürme gibidir. Kabrin sıkıştırması ise şefkatle ananın kucaklaması gibidir. Çocuğu başının ağrıdığını ona anlatır. O da yumuşaklıkla başını okşar. Fakat ey Âişe, ne yazık o kimselere ki, Allâh'tan şüphe ederler. İşte onlar taşın yumurtanın üstüne düşüp onu ezmesi gibi kabirlerinde ezilirler."[55]

Hazreti Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği bir başka hadiste de Efendimiz, Münker-Nekir meleklerinin sorgusu ile ilgili şöyle buyurmuştur:

[55] Suyuti, Kabir Âlemi, 199

"Birisi defnedildiği zaman ona siyah ve mavi gözlü ki bunlardan birisine Münker diğerine Nekir denir iki melek gelir ve derler ki:

- Bu adam hakkında ne derdin?

O kimse,

- O Allah'ın Resûlü ve elçisidir. Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Hazreti Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir, der.

Melekler,

- Biz senin bunu söylediğini biliyorduk, derler.

Sonra onun kabri yetmiş zirâ genişletilerek içi nurla doldurulur ve ona 'Uyu!' denir.

O kimse,

- Aileme döneyim ve onlara haber vereyim, der.

Bunun üzerine onlar,

- Uyu! Düğün gecesinde güveyin uyuduğu gibi uyu çünkü onu uykusundan ancak ailesinden en çok sevdiği kimse uyandırır, derler.

Eğer o kimse münafık ise soruya,

-İnsanların bir şey dediklerini işittim ben de öyle söyledim, bilmiyorum, diye cevap verir.

Melekler,

- Biz senin bunu söylediğini biliyorduk, derler.

Toprağa, 'Çullan onun üzerine.' denilir. Öyle ki kaburga kemikleri birbirine geçer. Allah onu yattığı yerden yeniden dirilteceği güne kadar kabrinde azap görmeye devam eder."[56]

Hamele-i Arş Melekleri

Cibril'e muhatap olduğu bildirilen melekler Hamele-i Arş melekleridir. Zira mukarreb dört melekten sonra Allah'a en yakın olan melekler Hamele-i Arş melekleridir. Hamele-i Arş meleklerine Kerûbiyyûn melekleri de denir.

Bu melekler Arş'ı taşımakla görevlidir. Kur'ân kıyamet günü arşı taşıyan meleklerin sayısının sekiz olduğunu söyler: "Melekler de göğün etrafında bulunurlar. O gün Rabb'inin Arş'ını, sekiz melek taşır."[57]

Belki bu sekiz melek sekiz sınıfı temsil etmektedir. Ancak hem temsil keyfiyeti hem de meleklerin bizzat kendi şekilleri bizce meçhuldür. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de bu mevzuda bize fazla malumat vermez. Ebu Davud'un rivayet ettiği bir hadiste şöyle denilir: "Size Hamele-i Arş'tan bir meleği anlatmam üzere bana izin verildi. Onun kulak memesiyle boynu arasında yedi yüz senelik mesafe vardır."[58]

Arşı donatan, çevreleyen meleklerin sayısı ise çoktur. Hamele-i Arş meleklerinin sayıları hakkında bir âyet

[56] Buhari, Cenâiz, 86; Nesâi, Cenâiz, 114

[57] Hakka Sûresi, 18. âyet

[58] Ebu Davud, Sünnet, 18

veya hadis olmadığı için bunların sayısını sadece Allah bilir. Hamele-i Arş meleklerinin sayısını Kur'ân şöyle anlatır: "Arş'ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar, Rabbilerini överek tespih çekerler. Onların Rabbileri hakkında kanaatleri de pek kavîdir ve mü'minler için şöyle mağfiret dilerler: Rabb'imiz, rahmet ve bilgi bakımından her şeyi kapladın. Tevbe edip Sen'in yoluna uyanları bağışla, onları cehennem azabından koru. Rabb'imiz, onları ve babalarından, eşlerinden, çocuklarından iyi olan kimseleri onlara söz verdiğin Adn Cennetlerine sok. Şüphesiz üstün olan, hikmet sahibi olan Sen'sin, Sen."[59]

Âyetten yola çıkarak şunlar söylenebilir. Arş-ı İlâhî'yi taşıyan -ki taşıma keyfiyeti bizce meçhuldür- bakışları Allah'ın varlığına yönelik olan rahmet semasının tercümanı bu nuranî kullar, bizimle doğrudan irtibatları bulunmadığı hâlde, en çok muhtaç olduğumuz bir meselede imdadımıza koşuyor ve Arş'ın etrafında pervaz ederken affımız için Rabb'den bizim adımıza istiğfarda bulunuyorlar. Meleklerin istiğfarı Allah'ın büyük nimetlerindendir.

Hazene-i Cennet Melekleri

Bu melekler cennette yürütülecek işlerle görevli meleklerdir. Cennette görevli meleklerin sayısı çoktur ve Allah tarafından cennetliklere hizmetle görevlendirilmişlerdir. Hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) cennetin denetçisi Hâzin melekleri ile ilgili şöyle buyurur:

[59] Mü'min Sûresi, 7-8. âyetler

"Cennetin kapısına gelir ve açılmasını isterim. Hâzin sorar:

-Sen kimsin?

Ben cevap veririm:

-Ben Muhammed'im (sallallahu aleyhi ve sellem).

Hâzin, sözüne şöyle devam eder:

-Ben bu kapıyı senden evvel hiç kimseye açmamaya emrolundum."[60]

Hâzin'in çoğulu 'Hazene'dir. Kur'ân bu ifadeyi kullanarak cennet bekçilerinden bahseder: "Rabbilerinin azabından korunanlar da bölük bölük cennete sevk edilirler. Kapıları daha önce açılmış bulunan cennete vardıklarında onun hazeneleri (bekçi) onlara, 'Selâm size, (ne) hoşsunuz, ebedî kalmak üzere buraya girin.' dediler."[61]

Bazı hadislerde, cennet muhafızlarının başında bulunan meleğe 'Hâzin' bazı hadislerde de 'Rıdvan' denilmektedir.

Cehennem Melekleri

Cehennem melekleri veya Zebâniler, münkirler cehenneme vardıklarında onları karşılayacak meleklerdir. Cehennemdeki azap ile görevli meleklerdir. Bunların en başındaki melek 'Mâlik' ismiyle bilinmektedir. Kur'ân bu meleklerden şöyle bahseder: "Ey iman edenler! Kendilerinizi ve ailenizi, yakıtı insanlarla taşlar olan o müthiş ateşten

[60] Müslim, İman, 333; Müsned, 3/136

[61] Zümer Sûresi, 73. âyet

koruyun! Onun başında iri yapılı, sert ve şiddetli melekler olup onlar asla Allah'a isyan etmez ve kendilerine verilen bütün emirleri tam yerine getirirler."[62]

"İnkâr edenler bölük bölük cehenneme sürüldüler. Oraya geldikleri zaman cehennemin kapıları açıldı, cehennemin bekçileri onlara şöyle dedi: 'Kendi aranızdan, Rabb'inizin âyetlerini size okuyan ve sizi bu günümüzde karşılaşacağınız şeyler hakkında ikaz eden elçiler gelmedi mi?' 'Evet, geldi.' dediler. Ama kâfirlere azap sözü hak olmuştu. 'O hâlde, içinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüymüş.' denildi."[63]

Bir başka âyette de bu melekler şöyle anlatılır: "Sekar nedir bilir misin? Nereden bileceksin! O, içine atılanı yer, bitirir. Yine de bırakmaz, eski hâline çevirip bu işi tekrar eder. Sürekli olarak derileri kavurur. Üzerinde on dokuz görevli vardır. Biz cehennem görevlilerini sadece meleklerden kıldık. Onların sayısını da kâfirler için imtihan ve sıkıntı sebebi yaptık ki ehl-i kitaptan olanlar Peygambere imanda yakîn sahibi olup daha kesin inansınlar. Mü'minlerin imanlarındaki yakînleri artsın. Ehl-i kitap ve mü'minler tereddüde düşmesinler."[64]

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde, "Namaz kılmış oturuyordum. Birden bir ses duydum. Bana, 'Mâlik, (cehenneme nezâret eden melek) durmuş senden bir selam bekliyor!' diyordu. Ben dönüp

[62] Tahrim Sûresi, 6. âyet
[63] Zümer Sûresi, 71-72. âyetler
[64] Müddessir Sûresi, 27-31. âyetler

selam vereyim, dedim. Fakat o beni bastırdı ve benden önce selam verdi."[65] buyurarak bize Mâlik ismindeki bu melekle münasebeti hakkında malumat vermektedir.

Cennetteki meleklerin, insanın içine inşirah salmasına mukabil, cehennem zebânileri, hadisin ifadesiyle 'kötü bir manzara' sergileyecekler ve durumlarıyla insanların içlerine korku ve dehşet salacaklardır.

Mukarrebûn Melekler

Allah Teâlâ'ya Cebrâil Aleyhisselâm gibi kurbiyeti olan meleklerdir. Kur'ân bu meleklerden bahsederken şöyle buyurur: "Ne Mesih, ne de Allah'a en yakın büyük melekler, Allah'a kul olmaktan kaçınmazlar. Kim O'na kulluktan kaçınır ve kibirlenirse bilsin ki Allah, yarın hepsini huzuruna toplayıp hesaba çekecektir."[66]

Bu melekler, ihrâz ettikleri konum itibariyle dört büyük melek gibi hürmete layık meleklerdir. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) mukarrebûn melekleri dualarında yâd ederdi. "Ey Allahım! Ey Kur'ân gibi, din gibi kuvvetli ipin, akyolun, doğru yolun sâhibi! Kâfirler için cehennem vaad ettiğin kıyamet gününde, senden cehenneme karşı emniyet, arkadan başlayacak ebediyet gününde de huzur-ı kibriyâna ulaşmış mukarrebûn meleklerle, rükû ve secdede bulunan meleklerle ve ahidlerini îfa edenlerle birlikte cennet istiyorum. Sen sınırsız rahmet

[65] Müslim, İman, 278

[66] Nisa Sûresi, 172. âyet

sahibisin, Sen Sen'i dost edinenlere sonsuz sevgi sahibisin, Sen dilediğini yaparsın."[67]

Bu sebeple mukarrebûn meleklere salât ü selam getirmek de sünnettendir. Bu hususta Hazreti Ali Efendimiz de şöyle anlatıyor: "Allah Resûlü ikindi namazından önce dört rekât nafile kılardı. Bunların arasını (ikinci rekâtin teşehhüdünde) mukarreb meleklerle, Müslüman ve mü'minlerden onlara tâbi olanlara selama ayırırdı."

Mukarrebûn melekler Allah Teâlâ'nın muradını daha iyi bilen meleklerdir. Bir hadis-i şerifte diğer meleklerin meseleyi mukarrebûn meleklere arz ettiği ifade buyrulmuştur:

"Allah, gökteki meleklere bir emrin infaz olunmasına hükmettiği zaman, düz bir taş üstünde hareket ettirilen zincir sesi gibi heybetli olan bu ilahi hükme melekler tam mânâsı ile uyarak korku ile kanatlarını birbirine vururlar. Gönüllerinden bu korku gidince de melekler, mukarrebûn meleklere,

- Rabb'iniz ne söyledi, diye sorarlar.

Mukkarrebûn melekler,

- Allah'ın söylediği hak sözdür, diye Allah'ım hüküm ve emrini bildirirler ve Allah yücedir, büyüktür, derler."[68]

Seyyar (Gezginci) Melekler

Bazı melekler de insanların sürekli takibât altında tutarlar. Zira onlar bu işle görevlendirilmiş meleklerdir.

[67] Tirmizi, Daavât, 30

[68] İbn Mâce, İttiba-ı Sünne, 1

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu meleklerin durumunu şöyle anlatır: "Cuma günleri bana çokça salâvat getirin. Zira o, meleklerin hazır bulundukları bir gündür..."[69] Demek oluyor ki bir de bizim salât ve selâmlarımızı seyretmek, onları Resûl-ü Ekrem'in mübarek ruhuna ulaştırmak ve sonra onun bize gönderdiği mukabil selâmları kalbimize üflemek vazifesiyle vazifeli melekler var.

Meleklerden bir grup daha vardır ki, bunlar da nöbetleşerek mü'min kulların ibadet enginliklerini Cenâb-ı Hakk'a arz ederler. Hadiste anlatıldığı şekliyle:

"Cenâb-ı Hak, huzuruna gelen bu meleklere sorar:

- Nereden geliyorsunuz?

Cevap verirler:

- Kullarının yanından.

Allah Teâlâ buyurur:

- Kullarımı ne hâlde bıraktınız?

Melekler cevap verir:

- Gittik namaz kılıyorlardı, döndük yine namaz kılıyorlardı."[70]

Gezici melekler dediğimiz bu melekler hakkında Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir başka hadislerinde şöyle buyurur:

"Yeryüzünde seyyar, gezici melekler vardır. Bunlar zikir meclislerini dolaşırlar. Böyle bir meclis bulduklarında

[69] İbn Mâce, Cenâiz, 65

[70] Buhari, Daavât, 67

orayı kuşatır ve doldururlar. Sonra da ellerini açar şöyle derler:

- Yâ Rabb'i, şu anda Sen'in kullarından bazılarının yanındayız. Onlar, Sen'in kitabını okumakta, Sen'in peygamberine salâvat getirmekte ve Sen'in yüceliğini müzakere edip durmaktadır. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak ferman eder:

- Onları rahmetimle çepeçevre kuşatın, onların arasında bulunan asla talihsiz olmaz."[71]

Demek oluyor ki zikir yapılan meclisler, evler, toplantılar meleklerin uğrak yerleri ve takiplerinin olduğu mekânlardır. Onun için yaşadığımız ortamları, Allah'ı zikirle meleklerin uğrak yeri hâline getirmek gerekir.

---

[71] Buhari, Daavât, 66

İNSAN MI ÜSTÜNDÜR MELEK Mİ?

Melek, insana göre harikulade özelliklere sahip olduğu için melek ile insan arasındaki üstünlük meselesi tartışılan bir konu olmuştur. Melek nurdan yaratılmış, insan ise çamur ve balçık karışımından yaratılmıştır. Vahye muhatap olma açısından önde olmaları, Allah Teâlâ ile doğrudan muhatap olup konuşmaları, vahyi peygamberlere meleklerin getirmesi, Kur'ân'da peygamberlerin önünde zikredilmeleri gibi konular meleğe öncelik verenlerin bakış açısını meydana getirmiştir. Diğer yandan ilk insan ve ilk Nebî Hazreti Âdem Aleyhisselâm yaratıldığında Allah Teâlâ'nın meleklere secde emri, isyan ve itaate açık yaratılmış olması, yeryüzünde halife unvanı ve payesiyle şereflendirilmesi gibi özellikleriyle insan öne çıkmaktadır. Şimdi bütün bu açılardan bakarak İslâm bilginlerinin görüşlerini özetleyelim:

1. İnsanlar içinden seçilen Peygamberler meleklerin Peygamberlerinden üstündür. Zira Allah Teâlâ insan için 'halife' tabirini kullanmıştır: "Rabb'in meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.' dediği vakit onlar, 'Â!

Oradaki nizamı bozacak ve yeryüzünü kana bulayacak bir mahlûk mu yaratacaksın? Oysa biz sana devamlı hamd, ibadet yapıp Sen'i tenzih etmekteyiz!' dediler. Allah, 'Ben, sizin bilmediğiniz pek çok şey bilirim.' buyurdu."[72]

İnsanın meziyetini ve meleklerden üstünlüğünü dile getiren hususlardan biri de Allah Teâlâ'nın insana isimler öğretmesidir: "Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Müteakiben önce onları meleklere göstererek, 'İddianızda tutarlı iseniz haydi Bana şunları isimleriyle bir bildirin bakalım!' dedi."[73]

İnsanın üstünlüğünü öne çıkaran bir başka âyette de şöyle buyurulur: "Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini, İmran ailesini birbirinin soyundan olarak âlemlere tercih etti. Allah işitendir, bilendir."[74] Âyette 'âlemler'den kastedilen toplulukların içine melekler de girmektedir. Meleklerin itaati de seçmeye bağlı olmadığı için yaratılışlarından gelen bir itaat söz konusudur. Bu açıdan insanlar meleklerin önündedir.

2. Meleklerin peygamberleri yani büyük melekler ise peygamber olmayan bütün insanlardan daha üstündür. Zira Allah Teâlâ'ya bir yakınlıkları söz konusudur.

3. Hayatını takva yörüngeli yaşayanlar, Allah yolunda canını feda edenler, salih amel yapmayı bir hayat biçimi hâline getirenler, âlim olup ilmiyle amel edenler, meleklerin

[72] Bakara Sûresi, 30. âyet

[73] Bakara Sûresi, 31. âyet

[74] Bakara Sûresi, 33-34. âyetler

peygamber olanlarından üstün değilse de peygamber olmayan meleklerden daha üstündürler.

4. Meleklerin peygamber olmayanları, Allah tarafından değişik vazifelerle görevlendirilen bu melekler inkârcı, günahkâr, fasık, Allah'ın yasaklarına karşı duyarsız kimselerden daha üstündürler.

MELEKLER İNSANLARIN YARDIMINA NASIL GELİRLER?

Zaman zaman meleklerin insanlara yardımından bahsedilir. Hatta bilemediğimiz bazı anlar vardır ki bu tip yardımlara muhatap olmuşuzdur. Peki, meleklerin yardımı nasıl olmaktadır?

Kur'ân-ı Kerîm bu hususu Âl-i İmran Sûresi'nde şöyle anlatır: "Evet, eğer sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız Rabb'iniz, işaretli tam beş bin melek göndererek size yardım edecektir."[75] Ardından gelen âyette de "Allah bu imdadı, sırf size müjde olsun ve kalpleriniz bununla müsterih olsun diye yaptı."[76] buyurulur. Âyetler, bize meleklerin gelmesinin bir müjde, Allah'ın bir yardımı olduğunu anlatmaktadır. Allah, melekleri indirmekle mü'minlerin iman kuvvetlerini arttırmış, ruhen onlara güç kazandırmıştır.

Âyetlerde meleklerin vasfı olarak zikredilen iki önemli husus göze çarpıyor: Biri; 'indirilmiş' olmaları, diğeri

[75] Âl-i İmran Sûresi, 135. âyet

[76] Âl-i İmran Sûresi, 136. âyet

'işaretli' bulunmalarıdır. Eğer Kur'ân-ı Kerîm, sadece 'indirilmiş melekler' deseydi, meleklerin inişi sadece psikolojik bir faktör olarak yorumlanıp sadece mü'minlerin morallerini artırmak adına indirilmiş 'sekine' yani 'iç huzuru' gibi kabul edilebilirdi. Asr-ı Saadet'ten bu yana, nice vakalar vardır ki, melekler bazen insan suretinde, bazen kendilerine has keyfiyetle yeryüzüne inmişlerdir. Bazen ruhanîlerle melekler arasında bir iltibas yaşansa da fizikötesi bir kısım varlıkların yeryüzüne inişinde şüphe yoktur.

Ayrıca âyetlerde üç bin ve beş bin melekten bahsediliyor ki, ister Bedir'de ister başka yerde, bir avuç insanı yakalamak için bu kadar meleğe ihtiyaç yoktur; beş on melek bile onların hakkından gelebilir. Zira Elmalılı Hamdi Yazır'ın ifade ettiği gibi, 'melek' kelimesi, Arapça'da 'meleke'den gelir. Bu ise güç ve kuvvet demektir. Onlardan değil beş on tanesi, bir tanesi bile -eğer Allah dilerse- yıldızları eline alır ve tesbih taneleri gibi çevirebilir.

Bu itibarla da konuyu ele alırken üç bin beş bin meleğin inişini daha farklı anlamak icab eder. Melekler orada, yeryüzüne bir zafer şöleni için ve kendilerini gören mü'minlere moral takviyesi mülahazasıyla inmiş olabilecekleri gibi, onlarla aynı şerefi paylaşmak için de inmiş olabilirler.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) vefatından sonra da bu türlü şeylerin meydana gelmiş olması söz konusudur. Meselâ, Kadisiye Harbi'nde, Yermük Harbi'nde ve daha başka yerlerde olan vakalar vardır. Hatta Çanakkale'de

İngiliz orduları kumandanı Hamilton'un "Sizin ordularınız içinde beyaz atlı, sarıklı insanlar savaşıyordu." dediği, çokları tarafından bilinen gerçeklerdendir. Murad Hüdavendigar'ın ağabeyi Süleyman Şah, Gelibolu'dan Trakya'ya geçerken şehit olmuş ve daha sonraları Hıristiyanların ifadesine göre o hep orduların önünde, atının üzerinde savaşırken görülmüştür. Bu konuda daha pek çok hâdise söyenebilir.

Günümüzde de yalan söyleyeceklerine ihtimal vermeyeceğimiz sağlam, güvenilir insanlar veya yalan üzerinde ittifak etmesi mümkün olmayan pek çok kimse defaatle gelip ruhanîleri veya Kanunî'yi, Yavuz'u, Fatih'i bulundukları mekânlarda gördüklerini söylemişlerdir. Bunlar rüyalarda olduğu gibi yakazaten de görülen şeylerdir.

Ancak melekleri görme meselesi herkes için geçerli değildir. Bedir'den Çanakkale'ye ve günümüze kadar devam eden süreçte, yeryüzüne inen bu ruhanîleri herkes görmemiş veya görememiştir. Nice nezih insanlar vardır ki hiçbir şey görmemiştir; ama bazıları da her zaman görebilmektedir ve bu, bir nasip meselesidir.

Konuyu bağlarken son bir hususa daha temas etmek istiyorum. Bu, su-i istimâle çok açık bir mevzudur. Bu açıdan da konunun su-i istimâl edilmesine fırsat verilmemeli ve ona kapı da açılmamalıdır. Bu türlü durumlarda Peygamber Efendimiz'in emir ve direktiflerinin her şeyin önüne çıkarılması gerekir. Yoksa arzu, istek ve hevesler gemi azıya alabilir, dolayısıyla da önü alınamaz inanç kaymalarına fırsat verilmiş olur.

Son bir nokta; meleklerin inmesini psikolojik bir faktör yani insanın öyle hissetmesi olarak yorumlama, maneviyata inanmamanın bir göstergesi olsa gerektir. Böyleleri her şeyi, cismaniyet çizgisi içinde çözmeye çalışırlar. Hâlbuki Bediüzzaman Hazretleri'nin yaklaşımı içinde: "Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerine inmiştir. Göz ise mânâya karşı kördür."

MEZHEP NE DEMEKTİR?
MEZHEPLERİN ÇIKIŞ SEBEBİ NEDİR?

Mezhep, Arapça kökenli bir kelime olup 'gidilen, takip edilen yol, yöntem' anlamlarına gelir. Dinin anlaşılması ve kavranmasında; Allah Resûlü'nü şahsi hayatıyla, içtimaî hayata bakan yönleriyle, ibadete ve akideye bakan taraflarıyla kavrama, o mevzuda bir kısım tevillerde, tefsirlerde bulunma ve böylece bir ekol meydana getirme işine mezhep diyoruz.

Mezhepler, inanç ve ibadet yönüyle iki kısımdır. Eşarî, Maturidî gibi mezhepler inanç esaslı mezheplerdir. Hanefî, Şafiî, Malikî, Hanbelî gibi mezhepler de ibadet esaslı mezheplerdir. Ne var ki mezheplerin farklı uygulamalarından hareketle "Farklı dinler mi var da böyle farklı namaz kılınıyor, abdesti bozan şeyler niye farklı farklı?" gibi algılamada bir kısım yanılgılar göze çarpıyor. Hatta art niyetler taşıyan insanların hücumuna maruz kalınabiliyor.

Öncelikle şunun bilinmesi gerekir. Hiç bir mezhep imamı ben mezhep kuruyorum, düşüncesine girmemiştir. İlk mezhep imamı, diyebileceğimiz İmam Ebû Hanife

Hazretleri hicri seksen senesinde dünyaya gelmiş, yine hicri yüz elli senesinde vefat etmiştir. Ebû Hanife'nin yaptığı şey; sahabe-i kiramdan ve sahabeyi gören tabiîn-i izâmdan Efendimiz'in ahvâl, etvâr ve davranışlarına dair meseleleri alıp bir araya getirmek olmuştur.

Her mezhep imamının yetiştiği ortam vardır. İlim ortamı dediğimiz bu ortamda Kur'ân ve hadislerin algılanmasında farklı yaklaşımlar olmuş, her imam kendisini yetiştiren hocasının ve hocasının görüştüğü sahabe-i kiramın bakışını, yaşadığı yerin örfünü ve kendi çıkarımlarını esas alarak bir kanaat ortaya koymuştur. Bu kanaat, geniş topluluklar tarafından sahiplenilmiş ve böylece mezhepler ortaya çıkmıştır.

Şimdi anlatacağımız hâdise imamların birbirine saygısını ifade eden çok güzel bir misaldir:

İmam-ı Şafiî, Bağdat'ta İmam Ebû Hanife'nin kabrini ziyaret eder. Bağdat'ta A'zamiyye Camii'nde, medresesinde metfundur İmam Ebu Hanife. Şafiîler, sabah namazında kunut okurlar ama İmam Şafiî Bağdat'a gittiği o gün sabah namazında kunut okumaz. Talebeleri sorar:

- Ey imam, niçin kunutu terk ettin?

Talebeleri şöyle cevap verir:

- Ebû Hanife'nin huzurunda hayâ ederim ona muhalefet etmeye. Eğer İmam Ebû Hanife, şu taşa altın dese o onun altın olduğunu ispat eder.

Bu soruya aklen ve hissen herkes 'Neden?' demiştir. Herkes bunu arzulamıştır. Ama insan fıtratları farklı farklıdır. Birinin zevkini diğeri hoş karşılamayabilir. Birinin açıktan yaptığı bir ibadeti diğeri sessiz yapmayı ister. Bu açıdan herkesin tıpa tıp Peygamber Efendimiz gibi yaşaması çok zordur. Onun için Efendimiz'in uygulamalarını farklı farklı anlamış olan bu büyük zatların varlığı da ortaya koydukları mezhebî anlayışları da Müslümanlar için rahmet vesilesi olmuştur. Efendimiz'e nispet edilen bir hadiste Allah Resûlü "Ümmetimin ihtilafı rahmettir."[77] buyurmuş belki de birleştirme kanaatinin fıtrata uygun olmadığını haber vermiştir. Zaten bu hadisi teyid eden bir sahih hâdise Peygamber Efendimiz "Kim içtihat eder de içtihadında isabetli olursa iki mükâfat, içtihat edip hata ederse bir sevap alır."[78] buyurur. Hatta bazı sofiye der ki: "Sufiler aralarında ihtilaf olduğu zaman doğruyu yakalarlar, tam bir ittifak olursa bu hayırlı bir hâl değildir."

İmamların farklı meseleleri farklı anlamaları hususunda şu misal bize ışık tutar: İmam Şafiî Hazretleri, insanın vücudundan kan çıktığı zaman abdestin bozulmadığına hükmediyor. Ama insanın eli nikâh düşen bir kadına değdiği zaman abdestinin bozulacağına hükmediyor. Ebû Hanife; abdestin insanın elinin kadının eline değdiği zaman bozulmayacağına, vücudundan az dahi olsa kan çıkıp akıp dağıldığı zaman, bozulacağına hükmediyor.

[77] Kenzu'l-Ummal, 10/136

[78] Buhari, İ'tisam, 21

Konunun farklı anlaşılmasının temelinde şu vardır. İmam Şafiî Hazretleri şöyle der: "Resûl-ü Ekrem'le beraber ashâb-ı kiram harb ederlerdi. Çok defa vücutlarından yara alırlardı, ondan sonra kılıcı kanlı, kabzası kanlı, vücudu kanlı Allah'ın huzurunda dururlardı, namaz kılarlardı. Demek ki vücuttan çıkan bu kan abdesti bozmuyordu, bozsaydı Allah Resûlü ikaz ederdi."

Ebû Hanife'nin talebeleri bu kanaate şöyle cevap verirler: "Ya imam, sen doğru söylüyorsun ama bu harb zaman gibi bir zarurete mebnîdir. Yoksa her zaman böyle olmaz. Binaenaleyh sair zamanda insanın vücudundan kan çıksa onu yıkaması gerekir."

Görüldüğü üzere ortaya çıkan durum, hâdiseye farklı yaklaşılmasından kaynaklanan bir ayrılıktır. Mezheplerin bütün meseleleri teferruatta böyle ihtilâf etmiştir ve bu o kadar tatlı bir ayrılıktır ki Allah'a çok şükretmeliyiz. Mezhepleri böyle ihtilâf ettirmiş, meseleye genişlik kazandırmıştır. Böylece inşallah bizler de işin neresinden girer, hangisiyle amel edersek kurtulmuş oluyoruz.

MÜCEDDİD NE DEMEKTİR?

Müceddid; yenileyen, düzenleyen ve ıslah eden anlamlarına gelen bir kelimedir. Deformasyon yaşamış bir şeyi yeniden şekillendirme ve yeni bir biçime koyma anlamlarını ihtiva eden bir kavramdır. Cenâb-ı Hak, merhametinin neticesi olarak her bir ümmet bozulmaya yüz tuttuğu zamanda bir muslih (düzeltici), bir müceddid (yenileyen), ya da bir nevi mehdî (doğruya ileten) hükmünde mübarek zatları göndermiştir. Fesadı izale edip milleti ıslah etmiş, Efendimiz'in getirdiği dini muhafaza buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz ki Allah, her yüzyılın (asrın) başında bu ümmete dinî işlerini yenileyecek bir müceddid gönderecektir."[79]

Her peygamberin tebliği aslında tecdid hareketidir. Peygamberler; dinin aslından özünden uzaklaşan kimselerin elinden tutmuş, onları yeniden dinle buluşturmuş, onlara yeniden vahiy atmosferinde soluklanma imkânı

[79] Ebu Davud, Melâhim, 3740

tanımışlardır. Bozulmuş şeyleri eski hâline irca etmişlerdir. Ancak Efendimiz'den sonra peygamber gelmeyecektir. İslâm âlimleri; zikrettiğimiz hadis-i şerifin manasına dayanarak daha hicri birinci asır biter bitmez Ömer bin Abdülaziz'i, ikinci asrın yarısını geçerken de İmam Şafiî Hazretleri'ni müceddid görmüşlerdir. Ömer bin Abdülaziz dışında İslâm âlimlerinin ittifakla müceddid kabul ettikleri biri yoktur. Belki herkes kendi yaşadığı yer itibariyle ayrı bir müceddid göstermektedir. Onun için çeşitli devirlerde bir asır içinde pek çok müceddid gösterilmiştir. Mesela son asırda Mısır, müceddid olarak Hasan El-Benna'yı, Pakistan'da Mevdudi'yi tanımıştır.

Müceddidlik, peygamberlik gibi bir makam olmadığı için her meşreb kendi büyüğünü müceddid kabul ede gelmiştir. Belki bu kanaatlere hoşgörü ile bakmak gerekebilir. Ama dine hizmet yolundaki gayretlere tecdid demenin bir mahzuru yoktur. İnananlara düşen "Müceddid kim?" diye araştırmaktan ziyade istikamet içinde dinî hayatlarını yaşamak ve gerisinde de Allah Teâlâ'ya teslim olmaktır.

NİYET NEDİR? İBADETLERİMİZ AÇISINDAN NE ÖNEM ARZ EDER?

Niyet, bir kastetme, yönelme, kesin karar ve şuur demektir. Niyet sayesinde insan, nereye yöneldiğini, ne istediğini bilir ve yine onun sayesinde bir bulma ve elde etme şuuruna ulaşır.

İnsanın, bütün fiillerinin esası niyet olduğu gibi, eğilimlerine göre 'benim' deyip sahip çıkacağı işlerin vesilesi de yine niyettir. İradenin en sarsılmaz esası ve insandaki yapma gücünün en sağlam temeli de niyettir. Hatta diyebiliriz ki kâinatta ve insan nefsinde her şey, hem başlangıç itibarıyla hem de devam itibarıyla niyete bağlıdır. Ona dayandırmadan ne bir şeye varlık kazandırabilmek, ne de daha sonra onu devam ettirebilmek mümkün değildir.

Her şey, önce zihinde bir tasarı olarak belirir. İkinci bir yönelme, plân safhasıdır. Daha sonra da azim ve kararlılıkla tahakkuk ettirilir. Bu ilk tasarı ve plân olmadan, herhangi bir işe başlamak neticesiz olacağı gibi, irade ve azim görmeyen her tasarı ve plân da neticesiz kalacaktır.

Niyetteki bu güç ve müessiriyete delâlet edecek pek çok şey vardır. Ne var ki çokları, yaşadıkları hayatın şuurunda olmadıkları için, bu güç ve müessiriyetten de haberleri yoktur.

Niyet, insanın iyiliklerine ve kötülüklerine bakan yönüyle de oldukça ehemmiyet arz etmektedir. Nice küçük işler vardır ki niyet sayesinde büyür; bir dane iken bin başak, bir damla iken derya olur. Ve nice dağ cesametinde himmet ve gayretler de vardır ki, kötü niyet yüzünden semeresiz ve güdük kalmışlardır.

Netice olarak diyebiliriz ki, niyet mü'minin hayatında her şeydir. Ferdin bütün davranışlarına canlılık kazandıran o olduğu gibi, onun bütün bir ömrünü 'binveren' bir tarla hâline getiren de odur. Sınırlı bir dünya hayatında, ebedî saadete bakan bütün kapı ve pencereleri açan o olduğu gibi, ebedî talihsizliği ve ebedî hüsrânı hazırlayan da odur.

Peygamber Efendimiz'in sözlerinde niyetin derinliğini ve kazandırdıklarını çok daha kapsamlı görmek mümkündür. Hazreti Ömer'in rivayet ettiği hadiste şöyle buyurur Efendimiz Aleyhisselâm: "Ameller (başka değil) ancak niyetlere göredir; herkesin niyeti ne ise eline geçecek odur. Kimin hicreti, Allah ve Resûlü (rızası ve hoşnutlukları) için ise onun hicreti Allah ve Resûlü'ne yönelik sayılır. Kim de nâil olacağı bir dünyalık veya nikâhlanacağı bir kadından ötürü hicret etmişse, onun hicreti de hedeflediği şeye göredir."[80]

[80] Buhari, Bedü'l-Vahy, 1

BÜYÜ NEDİR? BÜYÜNÜN TEDAVİ YOLLARI NELERDİR?

Kötü niyetle veya çıkar elde etmek düşüncesiyle fizikötesi güçlerin kullanılması demek olan sihir ya da büyü eşanlamlı kullanılan iki kelimedir. Bu kuvvetler ruhu ve bedeni tesir altına alabilirler. Büyünün insanın duygusal yapısıyla ilgili olduğunu, fizik âleme bakan yönü olmadığını kabul edenler ise büyünün tamamen kuruntu, hayal ve vehimden ibaret psikolojik bozukluklar olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna gözbağcılık, ilizyon diyenler de olmuştur.

Büyü tarihte bilinen bir hâdisedir. Hazreti İbrahim'in peygamber olarak gönderildiği Babil halkının büyü ile meşgul olan bir topluluk olduğu bilinmektedir. Hint Kıtası, Eski Çin ve geçmiş medeniyetlerde de büyü bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmüştür.

Hususiyle Peygamber Efendimiz'in yaşadığı dönemde Yahudiler arasında büyü çok yaygındı. Yahudiler, Hazreti Süleyman'ın -hâşâ- büyük bir sihirbaz olduğunu, hükümdarlığı ve saltanatını büyü ile elde ettiğini, insan ve cinlere

de yine büyü ile hükmettiğini söylüyor; aynı yolla hem çok güçlü hâle gelebileceklerini hem de başka kavimlerin içine korku salacaklarını düşünüyorlardı. Kur'ân-ı Kerîm, Hazreti Süleyman'ın bir peygamber olduğunu bildirince onlar -hâşâ- "Muhammed, Süleyman'ı peygamber zannediyor hâlbuki o bir büyücüdür." demişlerdi. Cenâb-ı Hak, Bakara sûre-i celîlesinin 102. âyet-i kerimesiyle onların bu iddialarına cevap vermiş ve şöyle buyurmuştu:

"Tuttular Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurdukları sözlere tâbi oldular. Hâlbuki Süleyman küfre girmemişti. Fakat asıl o şeytanlar küfre girdiler. Halka sihri ve Babil'de Hârut ve Mârut adlı iki meleğe indirilen şeyleri öğretiyorlardı. Oysa o ikisi, 'Biz sırf imtihan için gönderildik, sakın kâfir olmayasınız!' demedikçe hiç kimseye (büyü yapmaya vesile olabilecek) bir şey öğretmezlerdi. İşte bunlardan koca ile karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Allah'ın izni olmadıkça onlar bununla hiç kimseye zarar veremezlerdi. Fakat onlar, kendilerine zarar getirip fayda vermeyen şeyler öğreniyorlardı. Doğrusu, büyüye müşteri olan kimsenin âhiretten nasibi olmadığını da pekiyi biliyorlardı. Karşılığında kendi varlıklarını sattıkları şey ne kötü! Keşke bunu anlasalardı!"[81]

Bu âyet, Hârut ve Mârut kıssasının özünü ve içyüzünü de açıklamaktadır. Bazı Kur'ân müfessirleri, onların birer melek değil sembol ve mecâzî ifade olduğunu söyleseler de genel anlayış, Hârut ve Mârut isimli bu iki meleğin,

[81] Bakara Sûresi, 102. âyet

Süleyman Aleyhisselâm döneminde Babil'de insan şeklinde ortaya çıkan, kötülük için kullanmamaları şartıyla insanlara büyü ilmini öğreten ve insanlar için imtihan vesilesi olan iki melek olduğudur. Ülkemizin önde gelen tefsircilerinden Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili adlı tefsirinde Hârut ve Mârut isimli bu iki meleğin büyü öğretmediklerini, ama Bâbil halkının öğrendikleri şeylerden büyü yapmaya yöneldiklerini ve böylece Kur'ân-ı Kerîm'in ifade buyurduğu gibi küfre, inkâra girdiklerini ifade etmiştir.

Büyü, Ehl-i Sünnet dediğimiz âlimlere göre gerçektir. Bazı büyü türlerinin fizikî dünyaya tesirleri söz konusudur ve büyüde bilinmesi gereken şey şudur: "Büyünün tesiri büyü yapandan dolayı değildir. Büyünün tesirini yaratan Allah Teâlâ'dır. O dilerse tesir edebilir, dilemezse tesir etmesi söz konusu değildir." Çok muteber kaynaklarda Allah Resûlü'ne de büyü yapıldığı ve Cenâb-ı Hakk'ın bir hikmete binaen büyünün tesirine izin verdiği bilinmektedir. Hâdiseyi Hazreti Âişe Annemiz şöyle rivayet etmiştir:

"Peygamber Efendimiz'in yanında hizmetini gören bir küçük Yahudi çocuğu vardı. Bu çocuk, Benî Zurayk kabilesi Yahudilerinden Lebîd bin A'sam isimli birinin zorlamasıyla Peygamber Efendimiz'in saç tellerini toplamıştı. Lebîd bu saç telleriyle Allah Resûlü'ne büyü yaptı. Nihayet bir gece benim yanımda iken kendisi dua etti, yine dua etti. Sonra bana şöyle dedi:

- Ey Âişe! Kendisinden fetva istediğim şey hakkında Allah bana fetva verdi. Bana iki melek iki adam suretinde

geldi. Bunlardan biri başucumda, diğeri de ayakucumda oturdu. Ardından bunlardan biri arkadaşına,

- Bu zâtın hastalığı nedir, diye sordu.

O da,

- Büyüye maruz kalmıştır, diye cevap verdi.

Öteki,

- Buna kim büyü yapmıştır, dedi.

Diğeri,

- Lebîd bin A'sam, diye cevap verdi.

Sonra,

- Bu büyü hangi şeyden yapılmıştır, diye sordu.

O da,

- Bir tarak, saç sakal tarantısı ve erkek hurmanın kurumuş çiçek kurusu ile, diye cevap verdi.

Nerede yapılmış, sorusuna da:

- Zervân Kuyusu'nda, diye cevap verdi."

Hazreti Âişe Annemiz devamında Allah Resûlü'nün yanında birkaç kişiyle bu kuyuya gittiğini ve 'Kuyunun suyunun kına suyu gibi kırmızımtırak yahut etrafındaki hurma ağacının uçları şeytanların başları gibidir.' buyurduğunu söylemektedir.[82]

Efendimiz, kuyunun içinde tarağa sarılı olan mübarek saç tellerinin her çözülüşünde rahatlama hissetmiştir. Bu

[82] Buhari, Tıb, 47 Müslim, Selam, 43

hâdisenin ardından Allah Teâlâ 'Muavvizeteyn' 'Kul Eûzü bi Rabbi'l-Felak' ile 'Kul Eûzü bi Rabbi'n-Nâs' sûrelerini inzâl buyurmuştur.

Büyünün Hükmü Nedir?

Büyü, başkalarına zarara verme gayesi taşıdığı için kişiyi dinden çıkaran bir davranıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de büyü yapanların iflah olmayacağı ifade edilmiştir. Ancak böyle bir zor durumda kalan kimse, yapılan büyünün çözülmesi adına güvenilir birilerine müracaat edebilir. Ama iki kişinin arasını ısındırma gibi sanki doğru bir hedefmiş gibi görünen durumlarda dahi büyüye müracaat etmek günahtır. Zira büyü yapmak, kebâir (büyük günah) arasında zikredilmiştir.

Büyüden Korunmak Nasıl Mümkün Olur?

Allah Resûlü, her gece yatmaya hazırlandığı zaman iki elini açarak birleştirir, İhlâs, Felâk ve Nâs Sûreleri'ni okuyarak ellerinin içine üfler, sonra başından ve yüzünden başlayarak üç defa elinin eriştiği kadarıyla bütün vücudunu sıvazlar, ondan sonra yatardı. Hazreti Âişe Validemiz, Peygamberimiz'in bunu her gece üç defa yaptığını rivayet etmektedir. Asında böyle bir hareketle yatma ve uyku anında biraz da irademizin elden gittiği bir anda Allah Teâlâ'yı kendimize tevkîl etmiş oluruz.

Efendimiz, kendisine büyü yapıldığını farkettiği zaman da bu sûreleri okuyarak Cenâb-ı Hakk'a sığınmıştı. İki

elini açıp yanyana getirmiş; İhlâs, Felâk ve Nâs Sûreleri'ni okuyarak avucuna üflemiş ve baştan ayağa kadar bütün vücudunu meshetmişti. Nakledildiğine göre, Efendimiz bunu 11 defa yapmış; her defasında âdeta bir düğümün çözüldüğünü hissetmiş ve rahatlamıştı.

Dolayısıyla, o türlü bir duruma maruz kalanlar İhlâs Sûresi'ni ve Muavvizeteyn dediğimiz Felâk ve Nâs Sûreleri'ni onbirer kere okumalı ve Peygamber Efendimiz gibi yapmalıdırlar. Buna ilave olarak Fatiha Sûresi, Âyete'l-Kürsî ve güvenilir dua mecmualarındaki Allah Resûlü'nden nakledilen dualar da okunup onlarla Allah'tan şifa dilenebilir.

ŞEFAAT NEDİR? KAÇ ÇEŞİTTİR?

Şefaat için şöyle bir tarif yapılabilir: 'Bir kimsenin bağışlanması için onun adına af dileme, maddî veya mânevî bir imkânı elde etmesi için yetkilisi nezdinde aracılık yapma.' Dini bir kavram olarak ise şefaat, 'Herhangi bir peygamber, melek veya sâlih bir mü'minin âhirette, Allah'ın izin ve rızası şartıyla, günahkâr bir mü'min için hüsn-i şehâdette bulunarak affı konusunda Cenâb-ı Hakk'a yalvarıp yakarması, dua etmesi ve netice itibariyle Allah tarafında affedilip cennete girmesine vesile olmasıdır.'

Şefaat Haktır

Şefaat haktır ve gerçektir. Kendisine şefaat etme izni verilen herkes, Cenâb-ı Hakk'ın koyduğu sınır dâhilinde şefaat edecektir. Şefaati inkâr edenlerin, dünyada da âhirette de kazanacakları bir şey olmasa gerektir. Çünkü Allah Teâlâ orada kullarına, kulların O'nu bilip tanımaları ölçüsünde muamele edecektir.

Şefaat Kaç Çeşittir?

Âyet ve hadislerden yola çıkarak şefaatin beş kategoriye ayrıldığı görülür:

İnsanların bir an evvel hesaba çekilmesi için yapılan şefaat,

Mü'minlerden bir topluluğun hesapsız cennete girmesi için yapılan şefaat,

Cennetliklerin cennetteki derecelerinin yükseltilmesi için yapılan şefaat,

Cehenneme giren mü'minlerin çıkarılması için yapılan şefaat,

Cehennemde ebedî olarak kalanlardan bazılarının azaplarının hafifletilmesi için yapılan şefaat.

Bütün bu şefaatler, âyet ve hadislerden yola çıkılarak ortaya konmuş ve ifade edilmiş hususlardır.

Efendimiz'den Önceki Peygamberlere Verilmeyen Beş Şey

Kıyamette verilecek şefaat hakkı, Peygamber Efendimiz'e has bir keyfiyettir. Zira O "Her peygamberin kabul edilen bir duası vardır. Ben bu duayı âhirete bıraktım."[83] buyurmuştur. İşte bu dua şefaat duasıdır. Konuyla ilgili hadis-i şerif şöyledir:

"Bana, benden evvel hiç kimseye verilmedik beş şey verilmiştir: Bir aylık gibi uzun bir mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhî nusrete mazhar oldum. Yeryüzü bana namazgâh ve taharet vasıtası kılındı. Bu itibarla, ümmetimden namaz vaktini idrak eden herkes

[83] Müslim, İman, 334

bulunduğu yerde namaz kılsın! Ganimet, benden evvel kimseye helâl sayılmadığı hâlde bana helâl kılındı. Ve bana şefaat hakkı da verildi. Yine benden evvel her peygamber sadece kendi kavmine gönderiliyordu; ben bütün insanlığa elçi olarak gönderildim."[84]

Şefaat, bir anlamda Peygamber Efendimiz'in ümmetine düşkünlüğünü anlatır. Sahabinin anlattığı bir vak'a vardır. Diyor ki: "Allah Resûlü ile birlikte Mekke'den çıktık. Medine'ye gitmeyi arzu ediyorduk. Yolun bir yerine ulaşınca, Resûlullah ellerini kaldırıp Allah'a dua etti ve secdeye kapandı. Uzun müddet öyle kaldı. Sonra kalkıp yeniden ellerini kaldırdı, bir müddet öyle kaldı. Sonra tekrar secdeye kapandı. Bu şekilde üç kere secde yaptı. Sonra dedi ki:

-Ben Rabb'imden talepte bulundum ve ümmetime şefaat ettim. Rabb'im, ümmetimin üçte birini bana verdi. Ben de Rabb'im için şükür secdesine kapandım. Sonra başımı yerden kaldırıp ümmetim lehinde tekrar mağfiret için talepte bulundum, bana ümmetimin üçte birini daha verdi, ben de Rabb'ime şükür secdesinde bulundum. Sonra başımı kaldırdım ümmetim için tekrar talepte bulundum, bana ümmetimin son üçte birini de verdi, ben de Rabb'ime şükür secdesine kapandım."[85]

Şefaat-ı Uzmâ (büyük şefaat hakkı) sadece Peygamber Efendimiz'e verilmiştir. Her peygamber bu hakkını dünya hayatında kullanmıştır, Peygamber Efendimiz ise bu hakkını ümmeti için âhirette kullanacaktır.

[84] Buhari, Teyemüm, 1

[85] Ebu Davud, Cihad, 174

Türbelerin Şefaatle Nasıl Bir İlgisi Vardır?

Bugün bazı insanlar ibadet maksadıyla ve gelenek hâline de geldiği için türbelere, mezarlara bez bağlamak ve mum yakmaktadırlar. Bu dinimiz açısında bid'attır ve haramdır. Hele hele türbede ya da mezarda medfun bulunan kişiye duasında, "Benim şu günahlarımı bağışla, affet. Bana şu zenginliği ver." demek küfürdür, sapkınlıktır ve şirktir. Bununla beraber türbelerdeki, hayatını Allah'a adamış yüce şahsiyetleri âdabı gereğince ziyaret etme, dualar okuma ve şefaat ehlinden de onların şefaatine mazhar olmayı Allah'tan talep etmede hiçbir mahzur yoktur.

Âlim, Şehit ve Salih Kimselerin Şefaati

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdular ki: "Ümmetimden âlim, şehit, salih bazıları var; birçok kabilelere şamil bir cemaate şefaat eder, bazıları var bir kabileye şefaat eder; bazıları var bir bölüğe şefaat eder; bazıları da tek bir ferde şefaat eder ve cennete girmelerini sağlar."[86]

Cenaze Namazına Katılan Samimi Topluluk Şefaate Vesiledir

Peygamber Efendimiz, "Bir müslüman ölür de cenaze namazına Allah'a şirk koşmayan kırk kişi katılırsa Allah bu kişilerin onun hakkındaki şefaatini mutlaka kabul eder."[87] buyurmuştur.

[86] Tirmizi, Kıyamet, 11

[87] Müslüm, Cenâiz, 59

Cenaze namazı bir şahitlik yeridir. Bu sebeple bir insan içinden gelerek samimi bir kalple ölen kişinin cenazesine iştirak ederse çok değerli ve faziletli bir iş yaptığı gibi, o kimsenin Allah Teâlâ'nın katında şefaatine de vesile olmuş olur.

Şefaat Düşüncesi Kişiyi Rahatlığa Sevk Etmemelidir

Büyük İslâm âlimi İmam Gazâlî, şefaat inancı konusunda ölçü niteliğinde önemli izahlarda bulunmuştur. Meşhur eseri İhyâ-u Ulûmiddîn'de şunları söyler: "Şefaat beklentisine girmek suretiyle takvayı terk edip isyana dalmak, bir hastanın akrabasından olan bir hekime güvenerek kendisini tehlikelere atmasına benzer. Zira tabip, her hastalığı değil, bazı hastalıkları tedavi edebilir."

İşte Peygamberlere ve Allah'ın sevdiği salih kullarına verilen şefaat hakkını bu şekilde anlamak gerekir. Bu idrak ve anlayış, korku ve Allah'tan sakınma duygusunu ortadan kaldırmaz. Nasıl kaldırsın ki, Peygamber'den sonra en hayırlı halefi sahâbe-i kiram olduğu hâlde onlar bile âhiret korkusunu bir an olsun kalplerinden çıkarmamışlardır. Hâlbuki bunlar, kalpleri temiz, amelleri güzel, takva sahibi olgun insanlardır. Sadece kendilerine mahsus olarak Allah Resûlü tarafından cennetle müjdelendikleri hâlde sırf Peygamberimiz'in şefaatine bel bağlamamışlardır. Kaldı ki, sohbet ve öncülükte onlar gibi olmayan, onların seviyesine hiçbir zaman ulaşamayanlar, gayreti terk edip nasıl şefaate güvenebilirler.

ŞEFAAT HADİSİ NASILDIR?

Hadis ilminde şefaat hadisi diye meşhur olmuş olan Ebu Hüreyre Hazretleri'nin rivayet ettiği bir hadis vardır ki şöyledir:

"Bir yemek dâvetinde Allah Resûlü ile beraber bulunuyorduk. Kendisine etin kol tarafı (but) ikram edildi. Resûl-i Ekrem etin kol tarafını severdi. Ondan bir lokma kopardıktan sonra şöyle buyurdu:

'Kıyamet gününde insanların efendisi benim. Neden biliyor musunuz? Allah Teâlâ mahşerde yaratılmış bütün insanları düz bir yere toplayacak. Orası, insanlara bakan kimsenin hepsini görebileceği, onları çağıranın hepsine sesini duyurabileceği bir yerdir. Güneş onların tepelerine doğru iyice yaklaşacak, insanlar sıkıntıdan ve kederden artık dayanamayacak hâle gelince birbirlerine,

- İçinde bulunduğunuz sıkıntıyı, başınıza gelen hâli görmüyor musunuz? Hâlinizi Rabb'inize arz ederek size şefaat edecek birini bulmayı düşünmüyor musunuz, diyecekler.

Hemen birbirlerine,

- Babanız Âdem'e gidiniz, diyecekler.

Âdeme gelip,

- Ey Âdem! Sen insanlığın babasısın. Seni Allah kudret eliyle yarattı. Sana kendi ruhundan üfledi. Meleklere sana secde etmelerini emretti, onlar da secde ettiler. Seni cennete yerleştirdi. Rabb'ine varıp bizim için şefaat et. İçinde bulunduğumuz hâli, başımıza gelen derdi görmüyor musun, diyecekler.

O da,

- Bugün Rabb'im çok gazaplı. Ne daha önce böylesine gazaplandı ne de bundan sonra böyle gazaplanır. Rabb'im o ağaca yaklaşmamı yasakladı, ama ben O'nu dinlemedim. Asıl benim nefsim şefaat edilmeye muhtaçtır, benim nefsim, benim nefsim! Siz başkasına gidin, Nuh'a gidin, diyecek.

Onlar da Nuh'a gelerek,

- Ey Nuh! Sen yeryüzü halkına gönderilen Resûllerin ilkisin. Allah Teâlâ sana 'çok şükreden kul' demişti. İçinde bulunduğumuz perişan hâli görmüyor musun? Başımıza gelenleri görmüyor musun? Rabb'inin huzurunda bize şefaat etmeyecek misin, diyecekler.

O da,

- Bugün Rabb'im benzeri görülmedik şekilde gazaplıdır. Ne daha önce böylesine gazaplandı ne de bundan

sonra böyle gazaplanır. Benim bir duam vardı, onu da kavmimin aleyhine kullandım. Asıl benim nefsim şefaat edilmeye muhtaçtır, nefsim, nefsim! Siz başkasına gidin. İbrahim'e gidin, diye karşılık verecek.

Onlar da İbrahim'e gelerek,

- Sen Allah'ın peygamberisin, yeryüzü halkı içinde Allah'ın halîli sensin. Rabb'inin huzurunda bize şefaat et! İçinde bulunduğumuz perişan hâli görmüyor musun, diyecekler.

O da şunları söyleyecek:

- Bugün Rabb'im benzeri görülmedik şekilde gazaplıdır. Ne daha önce böylesine gazaplandı ne de bundan sonra böyle gazaplanır. Ben vaktiyle üç yalan söylemiştim. Asıl benim nefsim şefaat edilmeye muhtaçtır, benim nefsim, benim nefsim! Siz başkasına gidin, Musa'ya gidin.

Onlar da Musa'ya gelerek şöyle diyecekler:

- Ey Musa! Sen Allah'ın Resûlü'sün. Allah sana peygamberlik vermek ve seninle konuşmak suretiyle seni diğer insanlardan üstün kılmıştır. Rabb'inin huzurunda bize şefaat et. İçinde bulunduğumuz hâli görmüyor musun?

O da,

- Bugün Rabb'im benzeri görülmedik şekilde gazaplıdır. Ne daha önce böylesine gazaplandı ne de bundan sonra böyle gazaplanır. Ben öldürülmesine dair emir almadığım bir adamı öldürdüm. Asıl benim nefsim şefaat

edilmeye muhtaçtır, nefsim, nefsim! Siz başkasına gidin, İsa'ya gidin, diyecek.

Onlar da İsa'ya gelerek,

- Ey İsa! Sen Allah'ın Resûlü, O'nun Meryem'e ilkâ ettiği kelimesi ve O'nun yarattığı bir ruhsun. Sen daha beşikte iken insanlarla konuştun. Rabb'inin huzurunda bize şefaat et! İçinde bulunduğumuz perişan hâli görmüyor musun, diyecekler.

İsa da,

- Bugün Rabb'im benzeri görülmedik şekilde gazaplıdır. Ne daha önce böylesine gazaplandı ne de bundan sonra böyle gazaplanır, diyecek, ama bir günah zikretmeyecek.

Sonra da,

-Asıl benim nefsim şefaat edilmeye muhtaçtır, nefsim, nefsim! Siz başkasına gidin, Muhammed'e gidin, diyecek.

Onlar da bana gelerek,

- Yâ Muhammed! Sen Allah'ın Resûlü ve son peygambersin. Allah Teâlâ senin gelmiş geçmiş bütün günahlarını bağışlamıştır. Rabb'inin huzurunda bize şefaat et! İçinde bulunduğumuz perişan hâli görmüyor musun, diyecekler.

Ben de yürüyüp Arş'ın altına geleceğim, Rabb'ime secdeye kapanacağım. Sonra Allah Teâlâ daha önce kimseye öğretmediği en güzel hamd ü senâyı bana ilham edecek. Sonra bana hitaben,

- Yâ Muhammed! Secdeden başını kaldır! İste! İstediğin sana verilecek. Şefaat et, şefaatin kabul edilecek, buyuracak.

Ben de başımı secdeden kaldıracağım ve,

- Yâ Rabbî! Ümmetimi bana bağışla! Yâ Rabbî! Ümmetimi kurtar! Yâ Rabbî! Ümmetimi bağışla, diye yalvaracağım.

O zaman bana,

- Yâ Muhammed! Ümmetinden hesaba çekilmeyecek olanları cennet kapılarının en sağındaki Bâbü'l-Eymen'den içeri al! Onlar başkalarıyla beraber cennetin diğer kapılarından da gireceklerdir, buyurulacak. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, cennet kapılarının iki kanadı arasındaki mesafe, Mekke ile Bahreyn'deki Hecer veya Mekke ile Suriye'deki Busrâ arasındaki mesafe kadar geniştir.' "[88]

---

[88] Tirmizi, 8, 468

HAZRETİ EBÛ BEKİR'E 'SIDDIK' HAZRETİ ÖMER'E 'FARUK' DENMESİNİN SEBEBİ NEDİR?

Hazreti Ebû Bekir Efendimiz'e 'Sıddık' Denmesi

Sıdk, doğru olma, doğruluk anlamlarında kullanılan bir kavramdır. Yüce kitabımız Kur'ân; doğru söyleyenleri, doğru davrananları takdir etmiş ve sadakat Allah maiyetine girmenin vesilesi olarak anlatılmıştır.

Bu ifadenin Hazreti Ebû Bekir Efendimiz'in bir sıfatı olmasına gelince; öncelikle Hazreti Ebû Bekir Efendimiz Peygamber Efendimiz'in dünyada yakınlığını, arkadaşlığını, yanında yer almayı seçtiği için âhirette de cennette de Efendimiz'in yanında yer alma şerefine erecektir. Başta onun sadakati Efendimiz'edir. Herkesin Efendimiz'in yanında olmadan çekindiği, uzak durduğu bir dönemde o Efendimiz'e sadakatle bağlı kalmıştır. Bizzat 'sıddık' adını aldığı hâdise ise şu şekilde gerçekleşmiştir.

Peygamber Efendimiz İsrâ ve Miraç, yolculuklarının ardından sabah olunca Mekke'de bazı kimselere şöyle demişti:

-Dün gece Beyt-i Makdis'e gittim. Orada Peygamberlerin ruhlarına imamlık yapıp iki rekât namaz kıldım. Oradan da semalara yükselip Allah Teâlâ'nın Zâtıyla müşerref oldum. Ümmetime o gün elli vakit namaz farz kılındı. Musa Aleyhisselâm, "Ümmetinin gücü buna takat getirmez. Git Rabb'inden azaltılmasını iste." dedi. Ben de Rabb'ime müracaat ettim. Allah Teâlâ bir günde kılınacak namazın beş vakit olacağını emir buyurdu. Sonra Beyt-i Makdis'e gelip Mekke'ye döndüm.

Efendimiz'i dinleyen Mekkeli müşrikler de bu anlattıkların akla mantığa uygun düşmüyor diye O'na karşı çıkmışlardı. Ardından da Hazreti Ebû Bekir'e gelip,

-Senin arkadaşın dün gece Beyt-i Makdis'e, Kudüs'e seyahat ettiğini söylüyor, şaşırmış. Bu konuya sen ne diyorsun, dediler.

Bunun üzerine Hazreti Ebû Bekir Efendimiz,

-O söylüyorsa doğrudur. İnanırım. O yalan söylemez, diye cevap verdi.

İşte bu davranışı sebebiyle Hazreti Ebû Bekir Efendimiz'e 'sıddık' dendi. Hazreti Ali Efendimiz 'sıddık' unvanının semadan indiğini yemin ederek ifade etmiştir. Ayrıca "Sıdk mesajıyla gelen, hak ve gerçeği getiren ve O'nu gönülden tasdik eden var ya, işte her türlü fenalıktan

korunanlar, takva üzere olanlar onlardır."[89] âyetinde sıdk mesajıyla gelenin Efendimiz, O'nu tasdik edenin de Hazreti Ebû Bekir olduğu söylenmiştir.

Hazreti Ömer Efendimiz'e 'Faruk' Denmesi

Efendimiz'e nisbet edilen bir rivayette Allah Resûlü, "Miraç gecesi yeşil bir levhanın üzerinde nurla yazılı olarak 'Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah, Ebû Bekir es-Sıddık ve Ömerü'l-Faruk' yazılmış olarak gördüm." buyurmuştur.[90]

'Faruk' hakla batılın arasını ayıran, doğruyla yanlışı ayırt eden manalarına gelir. Hazreti Ömer de hak konusunda hassas olduğu, batıl karşısında da dik durduğu için 'Faruk' vasfıyla yâd edilmiştir.

Buhari Şarihi İbn Hacer şu vakayı anlatır:

"Bir Yahudi ile bir münafık bir mevzuda ihtilafa düşmüşlerdi. Aralarındaki anlaşmazlığı gidermek için Yahudi, Efendimiz'e, münafık ise Yahudilerin değer verdiği Kabu'l-Eşref'e gitmeyi teklif ediyordu. Sonunda Efendimiz'in huzuruna geldiler. Efendimiz problemin çözümünde Yahudi'den tarafa karar verdi. Bunun üzerine münafık kişi buna rıza göstermeyip,

-Bir de Ömer'e gidelim, dedi.

Hazreti Ömer'in yanına gelince Yahudi olan biteni anlattı.

---

[89] Zümer Sûresi, 33. âyet

[90] Menâkıb-ı Cihâr-Yâr-i Güzin, Şemseddin Sivasî

Hazreti Ömer münafık kimseye dönerek,

- Anlattığı doğru mu, diye sordu.

Münafık kişi,

- Evet, cevabını verince Hazreti Ömer,

- Siz bekleyin hükmümü vereceğim, dedi.

Hazreti Ömer evine gitti, kılıcını aldı. Gelip münafık kişiyi öldürdü.

-Allah'ın ve Resûlü'nün hükmüne rıza göstermeyene cezasını işte ben böyle veririm, buyurdu.

O anda Cebrail Aleyhisselâm gelip Hazreti Ömer'e 'Faruk' lakabının verildiğini haber verdi."

Ayrıca Hazreti Ebû Bekir tasavvufta cem makamını, Hazreti Ömerü'l-Faruk fark makamını temsil etmektedir.

MÜ'MİN NİÇİN OKUMALIDIR?

Okuma fiili, ilahi bir emirdir ki ilk vahyin gelişinde ilk emir 'Oku!' idi. 'Oku'nun manası şuydu: O en şerefli varlığın zâtında tecellî ile beşere emanet edilen sonsuz zirvelere muhatap ve mükellef olmak için bir vazife verme ve bir davettir.

Canlı ve cansız her varlık bir kitaptır. Bu itibarladır ki 'Gör, seyret.' şeklinde değil de 'Oku!' şeklinde bir emir gelmiştir. Zira kitap ancak okunur. Her biri birer kitap olan varlıklar ile dolu ve pırıl pırıl bu kâinat, elbette ve muhakkak ki ilâhî bir kütüphânedir. İnsandan gayri bütün varlıklar sadece 'yazmak' ile mükellef tutuldukları hâlde insan, hem yazmak ama ve hele mutlaka 'okumak' vazifesi ile şereflendirilmiştir.

Kitap okumak çok önemlidir; hususiyle de insanı Allah'a ve O'nun icraatlarına ulaştıracak, kendisi için kapalı meseleleri açacak; dahası cehalet karanlıklarını cennetin birer koridoru hâline çevirecek ve en zulmetli noktalarda dahi ayağını kaydırmadan yürüyebilmesini temin edecek kitapları okumak çok önemlidir. Zira iyi bir kitap,

metafizik gerilime; metafizik gerilim de o tarz kitapları okumaya sevk eder. İnsan kitap okudukça ondaki gerilim daha da artar ve o, gerilim arttıkça fırsatları kitap okuyarak değerlendirir. Bu sayede inançla gerilmiş aydınlık ruhlar, inkâra ve sapkınlığa karşı hep donanımlı olur, aydınlanır ve başkalarını da aydınlatırlar.

Yanlış Kitap Okumak Nasıl Olur?

Günümüzde insanları inançsızlığa, magazine sürükleyen kitaplar okutulmak suretiyle masum dimağlar baştan çıkarılmış ve Allah'tan uzaklaştırılmışlardır. Ateizim, Satanizm gibi küfür ve anarşiyi besleyen zararlı hareketler ortaya çıkmıştır. Bunlara karşı insanları Allah'a yaklaştırmanın ve ona yönlendirmenin yolu, onlara bizim dünyamıza ait kitapları okutma olmalıdır. İnsan beslediği bir hayvanın yemini verirken, suyunu içirirken dikkat ettiği kadar kendisini besleyecek kitapların seçimi konusunda da titiz davranmalıdır. Bu seçimde güvendiği sevdiği büyüklerinin tavsiyelerinin yanında, millî manevî değerlerimize uygun, bize iyilik, güzellik ve yardımlaşma duygusunu verecek kitaplar başta olmak üzere, dikkatle seçtiğimiz kitapları okumalıyız. Peygamber Efendimiz, dualarında "Fayda vermeyen ilimden Sana sığınırım Yâ Rabb'i!" demektedir. Bu faydasız bilgilerin dolu olduğu kitaplardan uzak durmak Peygamberimiz'e uymanın da bir gereğidir.

İnanan herkes, şuurlu ve gereğine inandığı şekilde mutlaka kitap okumak mecburiyetindedir. Bunun için kendi değerlerinden habersiz nesillere mutlaka kitap okutmak

suretiyle, dini anlama ve anlatma yeteneği kazandırılmalıdır. Bir ateist ve materyalistin kendisine ait meseleleri anlattığı kadar, bir inananın da kendisine ait meseleleri anlatması onun için bir vecîbedir. Okumak, bu kadar önemli iken bir mü'min yine de okuyup düşünmüyor ve okuyup düşünenlere destek olmuyorsa, onun dînî değerlere karşı alâkası da işte o kadar demektir. Kitap okumama, bizim için en büyük eksikliklerden biridir. Bu eksikliği gidermek için devamlı ve çok okumalı, her gün bir şeyler öğrenmek için çalışmalı, evimizde, otobüslerde, iş yerlerimizde hiç olmazsa belli bir süreyi de okumaya ayırmalıyız. Etrafımıza iyi örnek olmalı, değişik vesile ve metotlar geliştirerek onlara okuma yollarını açmalı ve çevremizde dinin anlaşılması ve yaşanması adına adımlar atmaya çalışmalıyız.

Okumada Nasıl Bir Yol Takip Edilmelidir?

Okunan kitaplardan en üst seviyede faydalanabilmek için şu hususlar göz önüne alınmalıdır:

1. Bir kitabı okumaya başlayınca kitabı yarıda bırakmadan bitirmek.

2. Bir magazin dergisi ya da bir gazete gibi kitap okumamak. Gazete kültürü hiçbir kitabın verdiğini veremez.

3. Bütünlük içinde kitabı anlamaya çalışmak.

4. Kitap sanki kendisine yazılmış gibi ve kitaptan faydalanabileceği bir şeyler olduğu mülâhazasıyla okumak.

5. Her gün okuduğu şeylerle kendini kritiğe tâbi tutmak ve otokontrol yapmak. Yoksa eserler yaldızlı ciltlerle

kütüphanede durur da gerektiği gibi istifade edilemez. Kitap süs eşyası gibi kütüphanelere konacak biblolar gibi görülmemelidir. Aksine çocuğun sütle büyümesi gibi insanı büyüten yücelten eserlerdir.

6. Okuduğumuz kitaplardan kısa notlar alarak daha sonra sadece notlara bakarak kitabı hatırlama imkânımız da olmalıdır.

Günümüz Dertlerine Deva Olan Kitaplar Okunmalıdır

Neyi nasıl okuyacağımız günümüzün ciddi problemlerindendir. Her şeyden önce okunması, soluk alma verme kadar önem ifade eden mevzûlar vardır. Kalbinden hasta olan, ya da kansere yakalanmış bir insanın tedavisinde kırık kolun alçıya alınması ya da damarlarından kan kaybeden hastaya penisilin tatbîki veyahut batmakta olan bir gemi kaptanının, tayfaların ellerine birer fırça ve boya tutuşturup "Şu direkleri boyayın." demesi ne ise kalbî ve rûhî hayatı adına kan kaybeden birinin, mide ve bağırsaklarıyla uğraşılması da aynı şeydir.

Bir toplumda Allah ve Resûlü, Kur'ân ve İslâm bilinmiyor, düşünce hayatında şüpheler, tereddütler cirit atıyorsa, o zaman kalkıp o topluma içtimaî, iktisadî, siyasî doktrin ve prensipler ihtiva eden kitapları tavsiye etmemiz bir işe yaramayacak, zihin ve ruhlardaki hiçbir problemi çözemeyecektir. Bir sürü gereksiz dolgu malzemeleriyle dolu kitapların okunması fayda sağlamayacaktır. Felsefî ve benzeri eserler okuyarak ya da sadece günlük gazete bilgileri, aktüel meselelerin yorumları veya eskilerin

masallarıyla kafalarında ilim ve fikir adına pek çok tereddüt taşıyan insanların karşısına çıkmak, ağızdan dolma tüfekle makineli tüfeğe karşı koymak gibidir. O hâlde, öncelikle günümüzün problemlerine, neslimizin kalb ve vicdan hastalıklarına ve düşünce bozukluklarına derman olacak kitaplar okunmalıdır.

Çok Kitap Okumak mı Esas Olmalı Yoksa Seçici mi Olmak Gerekir?

Öyle kitaplar vardır ki olmazsa olmaz diyebileceğimiz türdendirler. Bu kitapları sürekli okumak gerekir. Şöyle ki bu gibi kitaplardan şu anki anlayış ve düşüncenizle bir şey anlarsınız; iki sene tekrar okursanız o kitaplarda çok daha derin anlamlar yakalarsınız.

Mesela Kur'ân-ı Kerîm'i böyle bir okuma hususunda diğer kitaplarla beraber değerlendiremeyiz; ama malûmunuz, onu ayda bir hatmetmeyene seleflerimiz, Kur'ân'ı terk eden adam nazarıyla bakmışlardır. Ayrıca, Bediüzzaman Said Nursî'nin eserleri de sürekli okunması gereken kitaplardır. Sürekli ve çok okunmalıdırlar.

Bazen de çok farklı kitaplar okuma insanı ukalâlaştırır. İnsan kitap hamalı hâline geldiğinin farkına varmadan bilgiçlik taslamaya başlar. Konuşurken "Peygamber şöyle dedi, böyle dedi." gibi bir tanıdığından sözediyor gibi konuşmaya başlar. Hâlbuki O Zat, kâinatın uğruna yaratıldığı insandır. İnsan bildiği bütün övgülerle Efendimiz'e hitap etmelidir. İşte birkaç kitap, birkaç vasıf ondan sonra da kendini önemli zannetme, bulutların üstünde dolaşma... Kimi zaman da insanlar önüne gelen her kitabı vize

sormadan okur; çoğu zaman mâlâyânî şeylerle vaktini tüketir, zihnini dağıtır. Önemli olan, çok okumadan ziyade, kayda değer kitapları okumaktır. Kişiye bir adım ileriye gitme adına fayda vermeyecek kitapları okumanın niteliksiz bir televizyon programı karşısında saatler geçirmekten farkı yoktur.

Diğer taraftan, okurken, konulara derinlemesine bakma, okuduğu mesele üzerine odaklanma ve yoğunlaşma çok önemlidir. Kitapta anlatılan şeyler üzerinde ısrarla durma; ele alınan konular arasındaki münasebetlere, o kitaptaki belli bahislerin başka yerlerdeki işleniş tarzına da bakma; yapılan ima ve göndermeleri, seçilen kelimelerdeki incelikleri yakalamaya çalışma da çok istifadeli olur. Kitap okurken başka sahillerde dolaşma kitaptan istifadeyi minimize eder.

Bir başka husus da özet çıkarmaktır. Okuduğunuz yerlerden ne anladığınızı kompoze etmek okumadan fayda sağlayacaktır. İnsanın kendi kendine "Ben buradan ne anladım?" deyip okuduklarını zihnen özetlemesi kitaptan üst seviyede istifadeyi sağlar.

Kitap okurken yorulduk ne yapmalıyız?

Kitap okurken yorulan insan sayısı azalmış olsa da onlara tavsiyemiz şudur: Okuduğumuz kitaptan, biraz daha dinlendirici bir başka kitaba geçmek. Bir düşünce kitabını okurken yoruldunuz. Fikrî yapınıza uygun güzel bir romanla zihninizi dinlendirebilirsiniz. Okumadan dolayı yorgunluğun çaresi yine okumaktır.

ABDEST NEDİR? HANGİ İBADETLER İÇİN ABDESTLİ OLMAK GEREKİR? ABDESTİN FAZİLETİ NEDİR?

Farsça âb (su) ve dest (el) kelimelerinden meydana gelen ve 'el suyu' anlamına gelen abdest, belirli ibadetlerin ifasının ön şartı olan ve kendisi de ibadet mahiyetinde görülen bir nevi hükmî temizliktir. Arapça karşılığı güzellik, temizlik ve parlaklık anlamına gelen 'vudû'dur. Fıkıhta abdest, 'belli uzuvları usulüne uygun olarak su ile yıkamak ve bazılarını da eldeki su ıslaklığı ile meshetmek' şeklindeki ibadet temizliği olarak tarif edilir.

Abdest; ibadetlere bir ön hazırlık, ibadetlerdeki mükâfatı arttıran bir ön ibadettir. Her ibadet için değil, özellikle namaz ve bazı ibadetler için şart olan abdestin alınması gereğine göre üç çeşidi vardır: Farz, vâcib ve mendub olan abdest.

Farz Olan Abdest: Edâ edeceğimiz hangi namaz olursa olsun bütün namazlar için abdest almak farzdır.

Abdestsiz namaz olmaz. Allah Teâlâ, "Ey iman edenler! Namaza kalkmak istediğinizde, yüzlerinizi ve ellerinizden dirseklerinize kadar kollarınızı yıkayın. Başınızı meshedip, topuklarınızla birlikte ayaklarınızı da yıkayın."[91] mealindeki âyetle abdesti teşrî kılmıştır. Kulluğun en önemli şiarı sayılan namazdan önce abdest almanın farz olduğunu bildiren bu âyetin devamında Cenâb-ı Hak, şayet insan cünüb ise ilk fırsatta gusletmesini, yani tastamam yıkanıp boy abdesti almasını, su bulamadığı takdirdeyse toprakla teyemmüm yapmasını emretmiş ve ancak ondan sonra namaza durabileceğini belirtmiştir.

Abdest, namaz yolunda ilk ikâz ve birinci hazırlıktır. Ne var ki, onun istenilen semereyi verebilmesi insanın mülahazalarındaki derinliğe bağlıdır. Aslında insan, duygu ve düşüncelerindeki samimiyet ölçüsünde, yaptığı bütün işleri derinleştirebilir ve başından geçen her hâdiseye bambaşka bir mahiyet kazandırabilir. Namazın öncesiyle, sonrasıyla bir ibadet süreci hâline getirilmesi mümkündür. Namazı daha derince hissedebilmek için de henüz abdeste teşebbüs ederken aynı içten düşüncelerle dolu olmak gerekir.

Kur'ân okurken secde âyeti okunduğunda yapılan tilâvet secdesi ve Kur'ân'a el sürmek için de abdestli bulunmak şarttır.

Vâcib Olan Abdest: Kâbe-i Muazzama'yı tavaf için (abdestsiz olana) abdest almak vâcibdir. Kâbe, abdestsiz olarak tavaf edilirse tavaf geçerli olur fakat abdestin

[91] (Mâide Sûresi, 6. âyet)

terkinden dolayı tavâfın nev'ine göre kurban kesilmesi veya sadaka verilmesi gerekir.

Mendûb (yapılması teşvik edilen) Abdest: Yukarıda saydığımız hususlar dışında abdest alınması teşvik edilen (mendûb, müstehab) pek çok hâl vardır. Bunlardan bazılarını sıralayalım:

1. Fıkıh, hadîs ve akâid gibi dinî kitapların elle tutulabilmesi için abdest alınması mendubdur. Bu kitabları okumak mütalaa etmek için abdest almak, dinî ilimlere hürmet içindir. Âlimlerimiz bu hususa çok dikkat ederlerdi.

2. Uyumadan önce ve uykudan kalktığında abdest almak.

3. Devamlı abdestli bulunmak için abdest almak.

4. Abdestli iken abdest üzerine abdest almak.

5. Kazara yapılan gıybet, söylenilen yalandan, koğuculuktan, küfür etmek gibi günahlardan sonra abdest almak.

6. Kahkaha ile güldükten sonra abdest almak.

7. Öfkeyi gidermek için abdest almak.

8. Ezbere Kur'ân okumak için abdest almak. (Abdestsiz de ezberden Kur'ân okunabilir.)

9. Hadis okumak ve hadis rivâyet etmek için abdest almak.

10. Dinî ilimlerden birini okumak veya okutmak için abdest almak.

11. Arafat'ta vakfede durmak ve Safâ ile Merve arasında sa'y etmek için abdest almak.

12. Cenazeyi yıkamak ve takip etmek için abdestli olmak.

Ayrıca Peygamber Efendimiz'in abdestsiz biri iş yapmamaya dikkat ediyor olması, abdestli olmaya çalışmanın ehemmiyetini gösterir.

Abdest Manevî Kirleri Yıkar

Abdestin manevî kir ve lekeleri de temizleyen, yıkayan bir temizleyici olduğunu vurgulayan Resûl-ü Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Bir mü'min abdest alırken yüzünü yıkayınca, gözüyle işlediği bütün günahlar yanaklarından damlayan o su ile -veya suyun son damlasıyladökülür gider; ellerini yıkayınca elleriyle yaptığı hataların vebali abdest suyuyla beraber düşer kaybolur; ayaklarını yıkayınca da harama yürümek suretiyle ayaklarının sebep olduğu bütün günahlar parmaklarının ucundan süzülen en son damlayla akıp tükenir. Böylece, eksiksiz abdest alan bir kul, günahlarından bütün bütün arınmış ve temizlenmiş olur."[92]

Herhâlde İmam A'zam Ebû Hanife Hazretleri'nin abdest sırasında vücuttan ayrılan suyu kullanılmış su sayması elbiseye gelmesi hâlinde elbisenin kirleneceği hükmünü vermesinin arkasında bu bakış açısı vardır.

Abdest âdeta Allah Teâlâ'nın huzuruna çıkmak için giyilmesi gereken en uygun kostümdür. Âdâbına ve usulüne riayet edilerek tastamam alınan bir abdest, o kostümü eksiksiz, arızasız ve en şık şekilde giyinmek demektir.

[92] Müslim, Taharet, 32

Her vakit namaz için ayrı ayrı abdest almış olan Peygamber Efendimiz, Mekke'nin fethine kadar bir abdestle iki vakit namaz kılmamıştır. Sahabe Efendilerimiz de kıyamet gününde ak alınlı, aydın bakışlı, eli-yüzü tertemiz ve vicdanı göktekilerin iç âlemleri kadar nezih olmanın yolunun, namaz ve namaz öncesi amellerden geçtiğine inanmış ve hep bu inanç üzere yaşamışlardır. Mesela Ebû Hüreyre Hazretleri, abdest alırken ellerini neredeyse omuzuna kadar, ayaklarını da dizlerine kadar yıkamayı alışkanlık edinmiştir. Kendisine bunun sebebi sorulunca da "Ben Resûlullah'ın, 'Ümmetim kıyamet günü çağrıldıkları vakit, âzâlarındaki abdest izinden dolayı nur gibi parlar hâlde gelirler. Öyleyse kimin imkânı varsa nurunu artırsın.' dediğini duydum." cevabını vermiştir.[93] Diğer bir rivayete göre de Peygamber Efendimiz'in "Mü'minin süsü zineti, abdest suyunun ulaştığı yere kadar yükselir." buyurduğunu nakletmiştir.[94] Abdest sırasında yıkadığımız uzuvların, abdestin bir ibadet olması hasebiyle de nurlanması, mahşer gününde de ümmet-i Muhammed'in abdest uzuvlarıyla tanınıyor olması bunu ifade etmektedir.

Allah Resûlü'nün bu güzide ibadet ile ilgili hadis-i şeriflerinden bazıları da şöyledir:

"Cennetin anahtarı namazdır, namazın anahtarı da temizliktir (abdesttir)."[95]

93 Buhari, Vudü, 3

94 Müslim, Taharet, 40

95 Ebu Davud, Taharet, 31

"Kim abdest alır, abdestini de güzelce tamamlarsa tırnak altlarına kadar bütün vücudundan günahları dökülür."[96]

Bir başka hadis-i şerifte ise Peygamber Efendimiz Bakî' kabristanına gidip orada medfun bulunan ashabını ziyaret etmiş ve,

- Selâm size ey mü'minler diyarının sakinleri! İnşaallah bir gün biz de size katılacağız, buyurmuştu.

Daha sonra da,

- Kardeşlerimi görmeyi çok arzu ederdim, demişti.

Bunun üzerine ashab-ı kiram,

- Ya Resûlallah, biz, Senin kardeşlerin değil miyiz, diye sorunca Resûl-ü Ekrem Efendimiz,

- Siz benim ashabımsınız, kardeşlerim ise henüz gelmediler, onlar sonra gelecekler, cevabını vermişti.

Bunun üzerine sahabi efendilerimiz,

- Ümmetinden henüz gelmeyenleri ötede nasıl tanıyacaksın ya Resûlallah, dediklerinde o Şefkat Peygamberi şunları söylemişti:

- Düşünsenize; bir adamın alnı ak ve ayağı sekili atları olsa ve onlar yağız ve doru atların arasında bulunsa o adam kendi atlarını tanıyamaz mı? İşte benim kardeşlerim abdestten dolayı yüzleri nurlu, el ve ayakları parlak olarak gelecekler. Ben havzın başına onlardan önce varacak ve tanıdıklarımı tutup yanıma alacağım.[97]

[96] Müslim, Taharet, 31

[97] Müslim, Taharet, 39

İşte dünyevî, uhrevî bu kadar faydaları barındıran bir ibadeti, abdesti ihmal etmek akıl kârı olmasa gerektir. Zaten dinimizde de emredilmiş bir ibadet olunca yerine getirilmesi kesindir.

Abdestli Yatmak

Abdestli yatağa uzanmak dinimizce makbul sayılan amellerdendir. Üsame ibn Zeyd'den Peygamber Efendimiz'den şöyle bir hadis rivâyet edilmiştir: "Kim yatağına abdestli olarak yatar, Allah'ı uykusu basıncaya kadar zikreder ve yatağında bir taraftan diğer tarafa her dönüşünde dünya veya âhiretin hayrından bir şey isterse Allah ona istediğini verir."[98]

Burada Peygamber Efendimiz, Müslüman'ın her hâlinde ibadet anlayışı içinde bulunması gerektiğini vurgulamaktadır. Sadece şekli ve zamanı belli olan ibadetlerde değil, hayatın her anında Allah Teâlâ'nın bizi görüp gördüğünün farkında olmak gerekir.

Abdest, ibadet amacı ile alındığı ve onunla ibadet yapıldığı zaman daha farklı bir değer ifade eder. İbadet amacı olmadan, başka sebeplerle, abdest organlarının abdest kurallarına uygun olarak bile yıkanması hadislerde bildirilen mükâfatların elde edilmesine vesile olmaz. Abdestli olan bir kimse, daima Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olur. Bu sayede kendisini kötülüklerden korur ve iyiliklere yönlendirir.

---

[98] Camiussağir, 207

GECELERİ TIRNAK KESMEK GÜNAH MI?

Tırnakların gece kesilmesinin günahlığına geçmeden önce tırnakları kesmenin dinimizdeki yerine bir bakalım.

Temizlik dinimizin çok önemli esaslarından biridir. Tırnak kesmek de ciddi bir temizlik davranışıdır. Ebu Hüreyre Hazretleri'nin, Peygamber Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle bir rivayeti vardır:

"On şey fıtratın, yaratılışın gereğidir:

1. Sünnet olmak,
2. Sakalları uzatmak,
3. Dişleri misvaklamak,
4. Ağza bol bol su vermek,
5. Su ile büyük abdest temizliği yapmak,
6. Kasıkları tıraş etmek,
7. Tırnak kesmek,
8. Koltuk altındaki kılları yolmak,
9. Parmakların aralarını yıkamak,
10. Bıyıkları kısaltmak."[99]

[99] Ebu Davud, Taharet, 29

Bir başka hadiste Hazreti Enes şunu rivayet etmektedir: "Bıyık kısaltmak, tırnak kesmek, koltuk altlarını yolmak ve kasıkları tıraş etmek hususunda bunları kırk geceden fazla bırakmamamız bize müddet olarak tayin edildi."[100]

Demek ki tırnakların kesilmesinde azamî süre kırk gün olarak belirlenmiştir. Bir kimse bu süreyi kesinlikle geçirmemelidir.

Gece tırnak kesmenin günah görülmesi meselesine gelince selef-i sâlihinden gelen böyle bir anlayış vardır. İnsanımızın da böyle bir uygulaması vardır. Gece tırnağı kesmeyi hoş görmemişlerdir. Haram değildir, mekruh da değildir ama hoş görmemişlerdir. Bu gibi halk arasında bir kanaat hâline gelmiş bazı meselelerde doğrudan doğruya Allah Teâlâ ve Efendimiz'den bize gelen bir şey de yoktur. Mesela "Geceleri tırnaklarınızı kesmeyin." diye Efendimiz'den gelen bir şey bilmiyoruz. Kur'ân'dan da böyle bir şey bilmiyoruz. Binaenaleyh, insanımız için bir kanaat hâline gelmiş böyle bir meselede şöyle düşünebiliriz.

Muhtemelen selef, kendi devirlerindeki hayat şartları içinde gece tırnak kesmeyi mahzurlu görmüşlerdir. Mum ışığında, çıra ışığında veya gaz lambası ışığında hatta sadece ay ışığında keserken hususiyle şimdiki kaliteli tırnak makaslarının da olmadığı dönemlerde, bıçak gibi keski gibi aletler kullanılıyordu. İnsanın tırnağını keserken parmak etini kesme ihtimali vardı. Bu sebeple "Tırnaklarınızı

[100] Müslim, Taharet, 51

gündüz kesin, böylece gördüğünüzü kesmiş olursunuz." demişlerdir. Yoksa neden zararlı olsun. Dince de zararlı olan şeyden kaçınmak lazımdır. Selef-i sâlihinden bu güne kadar bu kaçınma hissi devam etmiştir. İnsan buna uyarak tırnaklarını gündüz kesse hiç bir şey olmayacağı gibi, gece kestiği zaman da günah işlemiş ve kerahete girmiş olmaz.

MEVLİDİN DİNİMİZDEKİ YERİ NEDİR?

Mevlid benzeri kaside ve ilahilerin geçmişi epeyce eskidir. Peygamber Efendimiz'in yâd edildiği kaside ve ilahi türü manzum eserler hep söylenegelmiştir. Hatta Kâinatın Efendisi Medine'ye teşrif ettiklerinde kendisini bütün Medine halkı hep bir ağızdan,

" Talael bedru aleyna min Seniyyâtil vedâ
Vecebeşşükrü aleynâ ma deâ lillahi dâi"

diye karşılamışlardı. Manzum olarak söylenen bu şiiri, defler eşliğinde söylemişlerdi. İslâm tarihinin koro hâlinde söylenen ilk kaside ve ilahisinin bu olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte bazılarının iddiası olan Hıristiyanlıktaki koro ilahilerinden etkilenme gibi bir anlayış eksik ve dayanaksız bir yaklaşımdır. Bugün Tasavvuf Edebiyatı ve Musikisi dev bir arşiv hâlinde Müslümanlar'a hizmet etmektedir. Üstelik tasavvuf musikisi batıyı etkilemekte, hayran bırakmaktadır.

Bugün birçok İslâm ülkesinde Efendimiz'i yâd etmek, O'na salât ü selam getirmek maksadıyla okunan mevlid benzeri ilahiler, kasideler vardır. Hatta bazısını Efendimiz de dinlemiş ve tasvip etmiştir.

Süleyman Çelebi'nin Mevlidi

Türkçemizde yirmiden fazla manzum mevlid vardır. Bu mevlidlerin içinde en meşhur olanı ise Süleyman Çelebi'nin mevlididir. Süleyman Çelebi, 1409 yılında 'Vesiletü'n-Necât' isimli mevlid kitabı yazmış ve bu da beste hâlinde Osmanlı'dan günümüze yaygın bir şekilde okunagelmiştir. Hatta doğumdan ölüme kadar, güzel bir işin ardından, satın alınan bir eşyanın hatırı için Süleyman Çelebi'nin mevlidi okunmuştur.

Mevlidin Hükmü Nedir?

Mevlid okutmak; farz, vacip ya da sünnet kategorisinde bir ibadet değildir. Ancak Efendimiz'in yâd edilmesine aracılık yaptığı için çok bereketlere vesile olması ümit edilir. Mevcut programların dışında daha geneli kucaklayacak tarzda mevlid programları planlamak ve üzerinde düşünmek gerekir. Mevlid okumak ve okutmak bazılarınca bid'at sayılsa da asrımızın büyük mütefekkiri Bediüzzaman Said Nursî bu hususta özet olarak şunları söyler: "Cennetten getirilen Burak'a dair mevlid yazan Süleyman Efendi, hazin bir aşk macerasını beyan ediyor. Süleyman Çelebi velayet mertebesinde olduğu ve rivayet üzerine hareket ettiği için, elbette bir hakikati o suretle ifade ediyor." "Mirac-ı Nebevî'deki maceralardan birisi, Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) karşı özel sevgisi, 'Sana âşık olmuşum!' tâbiriyle ifade edilmiş. Madem Süleyman Efendi'nin mevlidi, umumun

ilgisine mazhar olmuştur, Süleyman Çelebi ehl-i velâyettir ve ehl-i hakikattir, elbette gösterdiği mana sahihtir."

Bir başka ifadesinde de "Mevlid-i Nebevî ile Miraciye'nin okunması, gayet faydalı ve güzel bir İslâmî âdettir. Belki İslâmi sosyal hayatın, gayet latîf ve parlak ve tatlı bir sohbet sebebidir. Belki iman hakikatlerinin ihtarı için, en hoş ve şirin bir derstir. Belki imanın nurlarını ve Allah sevgisi ve Peygamber aşkını göstermeye ve harekete geçirmeye en heyecan verici ve tesirli bir araçtır. Cenâb-ı Hak, bu âdeti ebede kadar devam ettirsin ve Süleyman Efendi gibi mevlid yazanlara Cenâb-ı Hak rahmet etsin, yerlerini Cennetü'l-Firdevs yapsın, âmîn!" demiştir.

Mevlid Okumak Karşılığında Para Alınır mı?

Mevlid gibi güzel bir âdeti, ticaret konusu hâline getirmemek, riya ve gösterişlere, kendini beğenmeye girmemek çok önemlidir. Yüce Allah'ı ve Peygamber Efendimiz'i anma mevzuunda samimi olmaya çok dikkat etmek lazımdır. Bir insan, Cenâb-ı Hakk'ı andığında gözleri gerçekten yaşarmadığı ve burun kemikleri dahi sızlamadığı hâlde,

"Her kaçan anarsam seni, kararım kalmaz Allah'ım
Senden gayrı gözüm yaşın, kimseler silmez Allah'ım"

(Yunus Emre)

der ve riyakarlıklara, yalanlara girerse Allah'a karşı yalan söylemiş; Allah Resûlü'ne de saygısızlık yapmış olur.

İnsan içinden gelmeyen şeyi söylememeli; mutlaka bir şey söyleyecekse, kalbinin sesine tercüman olmalı,

hislerinde yer bulmuş şeyleri ifade etmelidir. Vicdan ve şuurundan vize alamamış sözleri gün yüzüne çıkarmamalı, riyakârlık ifade eden sesleri sineye gömmeli ve asla kimseye duyurmamalıdır.

Mevlid okuyan da ilahi söyleyen de katıldığı programda birkaç kelam ederek o günün ehemmiyetini dile getiren de mutlaka çok samimi olmalıdır. O güne ve o sözleri söylemeye önceden hazırlanmalıdır. Vaaz etmeye giden bir insanın, "Aman gözüme bir günah girmesin, kulağıma bir kir bulaşmasın, kafam dağılmasın; aman bir günahkâr olarak halkın karşısına gitmeyeyim!" diyerek, dikkat ve teyakkuz içinde camiye yürümesi gibi -ki va'z u nasihatin mü'min kalplerde yer bulması adına bu çok önemlidir- mevlid programlarında vazife alan insanlar da samimiyet ve ihlâsa çok dikkat etmelidir. Süslü-püslü şeylerle değil, samimiyetle doldurulmuş bir gönülle, kalbin süs ve ziynetiyle halkın karşısına çıkmalıdır.

KALBİN MÜHÜRLENMESİ NE DEMEKTİR?

Kalb, insan hayatının canlılığını sağlayan organ olmakla birlikte aynı zamanda şuur, his, irade gibi güçlerimizin de merkezi konumundadır. Kalbin maddi hastalıkları söz konusu olduğu gibi manevi hastalıkları da söz konusudur. İşte kalbin mühürlenmesi böyle bir hastalıktır. Kur'ân bu mühürlenmeden şöyle bahseder: "Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerine de bir perde inmiştir. Bunların hakkı büyük bir azaptır."[101]

Bu âyetin tefsirinde Allâme Hamdi Yazır şöyle der: "Allah Teâlâ, onların kalplerini ve işitip anlama kabiliyetlerini mühürlemiştir. Hakikati kendilerinden sezip düşünüp bulmaya, dinleyip işitmeye, güzelce istifade etmeye kabiliyetleri kalmamıştır. Asıl olan kalp mevcuttur ve fakat yaratılışın başında verilen selâmetlerini kaybetmişler, kötüye kullanmaları sebebiyle onu örten bir ikinci bir fıtrat kazanmışlardır. Bu değişim, Allah Teâlâ'nın onlar hakkındaki hükmüdür. Artık onlar; kendilerinden, kendi hevâ ve heveslerinden, kişisel istek ve arzularından başka hiç bir şeye iltifat etmezler."

[101] Bakara Sûresi, 7. âyet

Bu hususta bir hadis-i şeriflerinde Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: "Kul bir günah işlediğinde kalbinde siyah bir nokta meydana gelir. Eğer tevbe etmez, günahtan sıyrılmaz ve istiğfâr etmezse kalbi katılaşır, ağırlaşır; günaha devam ederse bu nokta da devam eder, büyür. Ta ki kalbi kilitlenir, mühürlenir."[102]

Mektup açılmasın diye zarf üzerine nasıl bir mühür vuruluyorsa, Allah da açılmasın diye kalbi mühürler. Böyle bir kalb için artık Allah'a yönelme söz konusu değildir. Kalbin mühürlenmesi; Allah'a isyanda, yanlış hareket tarzında ısrar etmenin sonucu olarak ilâhî bir cezadır. Ancak bütün kâfirler için mühürlenmeden bahsetmek doğru değildir. Yoksa dinin anlatılması, İslâm'ın kalplere yerleşmesi mümkün olmazdı. Potansiyel olarak herkesin imana açık bir yanının olacağını unutmamak gerekir. Hak ve hakikati gönüllere duyurma istikametinde vazife yaparken önce fıtratı, hâli ve inançları müsait olanlardan başlamak uygun olur. Alnı kirli ve nasır bağlamış, kalbi mühürlenmiş, belli bir zihniyete bağlı, dönmeme niyetinde ve hasım vaziyeti almış kimselerle meşgul olmak boşunadır.

Şeytanın Mühürlenmesi Ne Demektir?

Günahta ısrar etmek kalbin mühürlenmesine sebep olmaktadır. Şeytan da aldattıkça uzaklaştı; uzaklaştıkça hıncı arttı; derken fesatla, nankörlükle bütünleşmiş ikinci bir fıtrat kazandı. Her uzaklaşmasında iyice azıtıyor,

[102] Tirmizi, Tefsir, 1

kovuldukça kinini, nefretini, böbürlenmesini, üstünlüğünü ifade edip duruyordu. Allah'a karşı gelmeye kalkışıyor, diyalektik yapıyor ve böylece Allah'ın rahmetinden uzaklaşması onu isyana, isyan da uzaklaşmaya sevk ediyordu. Ve şeytan, bu sebeple 'hatm'e maruz kaldı; yani kalbi mühürlendi. Bunun mânâsı şu demekti: İçinde fenalık düşüncesinden başka bir şey kalmadı ve iyiliğe ait bütün fakülteler, bütün ışık kaynakları da sönüp gitti.

Münafıklık Kalbin Mühürlenmesinin Sebebidir

İnsanın inanıyor gibi görünüp inanmaması nifak, iki yüzlüktür. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur: "Münafığın alameti üçtür. Konuştuğu zaman yalan söyler, vaad ettiğini yerine getirmez ve emanete ihanet eder."[103] Münafığı alamet ve işaretleriyle anlatan pek çok âyet-i kerime de vardır. Münafık yaşam biçimi de kalbin mühürlenmesine bir sebeptir. Eğer işlenen her günahın hemen ardından tevbeye devam edilmezse kalp kararır, ruh kasvete bürünür. Bu durumun devam etmesi hâlinde ise kalbe mühür vurulması kaçınılmaz olur.

Cuma Namazı ve Kalbin Mühürlenmesi

Bazı ibadetlerin kendisine has konum ve durumları vardır. Cuma namazı da değeri ve önemine binaen terk edilmemesi gereken bir namazdır. Bu sebeple Peygamber

[103] Buhari, İman, 24

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Mazeretsiz ya da hastalık dışında bir kimse cuma namazını üç defa peş peşe terk ederse Allah Teâlâ o kişinin kalbini mühürler.”[104]

[104] Tirmizi, Salât, 359; Müslim, Cuma, 5

İSRAF NEDİR? ZARARLARI NELERDİR? İSRAFTAN KORUNMAK İÇİN NELER YAPILABİLİR?

İsraf, meşru ve makul olanın dışına çıkarak doğrudan sapma anlamına gelen bir kelimedir. Allah Teâlâ, kâinatı yaratırken israftan uzak tam bir denge içinde yaratmıştır. Kâinatta abes bir durum göremezsiniz. Eğer insan eliyle müdahale edip kargaşaya sebep olmadıysa kâinatta israftan söz edilemez.

İsrafın En Çok Yapıldığı Alan Yeme İçmedir

Yeme içmede israfa girme ile ilgili Kur'ân'da şöyle buyurulur: "Yiyin, için fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri asla sevmez."[105]

Âyet yedi açıdan bize israfın çirkin yüzünü gösteriyor. Şöyle ki:

1. Allah Teâlâ kullarına verdiği nimetlerin karşılığında bizden bir şükür istiyor. Hatta nimetlerin artmasını bu

[105] A'râf Sûresi, 31. âyet

şükrün yapılmasına bağlıyor. "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da arttırırım."[106] buyuruyor. İsraf bu şükre karşı ters bir davranıştır. İsraf etmemek ise o nimete ve o nimeti verene karşı bir saygıdır. Şöyle düşünelim: Babamız bize harçlık verdi. Babamıza karşı saygının gereği bu harçlığı ihtiyaçlar çerçevesinde harcamaktır. Şayet biz harçlığımızı gelişigüzel harcarsak babamıza değer vermiyor, verdiği harçlığı küçümsüyoruz demektir. Bu anlamda israfa girmemek manevî bir teşekkürdür. Dilimizle değil ama hâlimizle teşekkür ettiğimizin göstergesidir. İsrafa giren bir kişinin sahip olduklarının değerini bilmesi katiyen söz konusu değildir. Bir ibretlik hâdise ile konuyu bitirelim.

"Bir baba oğlunu imtihana tabi tutar ve ona şöyle der:

- Al oğlum şu parayı.

Sonra da parayı pencereden aşağı atmasını ister. Çocuk da babasının dediğini yapar. Bu hâdise birkaç kere daha tekrarlanır. Aradan zaman geçer ve çocuk mesleğini kazanıp çalışmaya başlar. İlk maaşını da getirip gururla babasına verir. Baba tam aldığı parayı pencereden atacakken oğlu telaşla,

- Baba ne yapıyorsun para atılır mı, der.

Baba da,

- İşte oğlum benim sana verdiğimin kıymetini bilmiyordun, parayı pencereden atıyordun, israf ediyordun. Ama ne zaman ki kendi el emeğinle kazandın, elindekinin kıymetini bildin, israftan vazgeçtin, der".

[106] İbrahim Sûresi, 7. âyet

2. Nimetlere karşı israf, o nimetlerdeki gerçek tadı almamıza engeldir. Her gün en mükemmel yemekleri tadan bir kişi, bir süre sonra bundan sıkılacaktır. Çünkü bu bir israftır.

3. İnsan çok aşırı tüketip israfa girdiğinde çağımızın hastalıklarından olan obezite, şeker gibi hastalıklara maruz kalmaktadır. Bu hastalıklar aslında israfın bir sonucudur.

4. İnsan nimetlerden istifade ederken en çok gözünü ve dilini düşünür. Bu da israfa götürür. Çünkü nimetlerin asıl idare merkezi midedir. İnsan, midenin ihtiyacından ziyade dilini zevkini düşündüğü için israfa girmektedir. Midenin doygunluğunu değil, gözün ve dilin doygunluğunu esas almaktadır. Bu da insanı israfa sürüklemektedir.

5. Günümüzde besinlerin kalori değerleri tespit edilmiştir. Bir insanın günlük kalori ihtiyacı kişinin yaptığı işe göre belirlenmektedir. Hatta sporcuların antrenmanları bile göz önüne alınarak ne kadar kalori tüketeceği programlanmaktadır. Bir parça peynir ve bir parça yumurta ile alınan kalori, bir baklavaya denktir. Baklava gibi bir gıdaya ödenen para ile peynir ve yumurtaya ödene para miktarı aynı değildir. Maddi olarak arada fark vardır.

6. Tabiî ki insan Allah'ın lütfettiği her türlü nimeti tadacaktır. Bu da Allah'ın verdiği nimetlerin değerini takdir etmesine vesile olacaktır. Yoksa nimetleri pahalı olduğu için tatmamak doğru değildir.

7. İsraf insanı ve ailesini geçim sıkıntısına düşüren bir derttir. Günümüzde hesapsız harcamalar ve israflar

sebebiyle ciddi borç bataklarına girilmiştir. İsraftan uzak ailelerde ise geçim sıkıntı görülmemektedir. İsraf eden bir ev reisi, çoluk çocuğunun geçimini düşünmeyip ahlakî davranmamış olur.

İsraf, iktisadın zıddıdır. İktisat kanaatkâr olmak demektir. Kanaatkâr olmakla cimri olmak aynı değildir. Tutumlu olmakla cimrilik de aynı ahlakî davranışlar değildir. Vakarlı bir davranış ile kibirlenmenin aynı olmadığı gibi.

İsraf, insanda hırs duygularını arttırır. Hırs da insanda tüketim ve helal-haram demeden kazanma hislerini arttıran bir tavırdır. Hırs insanda kanaatsizliğe sebep olur, şükür yerine şikâyeti arttırır. Hatta dikkat edilse en çok geçim derdinden dem vuranların atıl bir hâlde çalışmayan insanlar oldukları görülecektir. İsrafa düşmüş kimseler; külfetsiz, ter dökmeden para kazanma peşine düşmektedirler.

İsraf, hem fert hem de devlet planında ciddi zararlar doğuracak bir durumdur. Fert planında aileler zarar görürken, devlet planında da borçlanmalar söz konusu olmaktadır. Devletler borç batağı altında ezilmektedir.

İsraf ile bereketsizlik ilahî bir takdir olarak cereyan etmektedir, kanaat ile bereket ise Allah Teâlâ'nın takdiridir.

İsrafın sorulmayacağı tek davranış hayırlı işlerdir. Hayırda israf olmaz. Nitekim hayır konularında bile aşırıya gitmek dinimizde makbul sayılmamıştır. Sa'd ibn Ebî Vakkâs malının tamamını tasadduk etmek isteyince Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu miktarı üçte birine kadar indirmiş ve bunun bile çok olduğunu ifade etmiştir.

İsraf konusunda Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sözleriyle konuyu bitirelim:

"Abdullah ibn Muğaffel oğlunun,

-Allah'ım cennete girersem sağ tarafında bir köşk istiyorum, duasını işitince babası şöyle der:

- Oğlum, duanda Allah'tan cennet iste ve cehennemden istiâze et. Ben Efendimizden (sallallahu aleyhi ve sellem) şunu işittim: 'Ümmetim içinden bazıları abdest alırken ve dua ederken israf edecekler.' "[107]

Bir başka hadiste de Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: "Abdest alırken Velehân ismindeki şeytan vesvese verir. Suyu harcarken vesveseye düşüren bu şeytandan Allah'a istiaze edin."[108]

Bunu teyid eden bir başka hadis de şöyledir: "Sa'd abdest alırken Hazreti Peygamber çıkageldi. Onun çok su kullanarak abdest aldığını görünce,

- Bu israf da ne, diye hoşnutsuzluğunu ifade buyurdu.

Sa'd'ın,

- Abdestte israf olur mu, diye sorması üzerine Allah Resûlü şu açıklamayı yaptı:

- Evet, akmakta olan bir nehir kenarında olsanız da!"[109]

---

[107] Ebu Davud, 1, 134

[108] Tirmizi, Taharet, 43

[109] Müsned, 2/264

Yeme içme konusunda günümüzdeki çılgınlığın tedavisini de Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şu sözüyle göstermiştir: "İsraftan kaçının. Her canınızın çektiğini yemeniz israftır."[110] İnanan kimse, her an her canının arzu ettiği şeye el uzatmamalıdır.

Paranın Saçıp Savrulması

İktisat eden insan, Allah'ın hoşnutluğuna ve Hak dostluğuna yürüyen bahtiyar bir kuldur. Müsrif kimse ise israf yolunda sadece İblis'in arkadaşlığını bulur, şeytanlara kardeş olur. Nitekim Kur'ân bu hususta şöyle buyurur: "Yakınlarına, yoksula, yolda kalmışa hakkını ver, ama sakın saçıp savurma. Çünkü savurganlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise Rabb'ine karşı pek nankördür."[111]

Şeytanın aldatma noktalarından biri de savurganlığa, saçıp savurmaya teşvik etmesidir. Savurgan yaşayan kimseler, şeytanın çekim alanına girmiş kimselerdir. Kişinin bir mağaza vitrininin önüne geldiğinde satın alma hislerine kapılması şeytanın vesvesesinden başka bir şey değildir. Alışveriş yapma, ihtiyaç ölçüleri içinde olduğunda gerekli bir davranışken, batılı bir anlayış içinde stres atmak için yapılırsa israf olur. Bu savurganlık aynı zamanda helal olmayan şeye yapıldığında -az bile olsa- israf sayılmıştır. Harama bir kuruş bile harcama savurganlık kabul edilir.

[110] Muvatta-Sıfatün-Nebiyy, 36

[111] İsrâ Sûresi, 26-27. âyet

Her nimet, âhiret âlemi adına Allah Teâlâ'nın hesap gününde soracağı bir imtihan sebebidir. Dünya nimetlerinden faydalanırken faydalanamayanlar hesaba katılmıyorsa bu âhiret hayatımız adına sıkıntı sebebidir. Şu hâdise bunu bize daha iyi anlatmaktadır:

"Günlerden bir gün Kâinatın Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem) Hazreti Ömer ve Hazreti Ebû Bekir Efendilerimiz ile beraber Ebu Eyyûb el-Ensârî Hazretleri'nin evine gitmişti. Evin hanımı onları karşılamış, Ebu Eyyûb Hazretleri de hemen bir hurma salkımı kesip getirmiş, misafirlerine ikram etmişti. Allah Resûlü,

- Bu hurma dalını niye kestin, meyvesinden toplasaydın ya, buyurdu.

Bunun üzerine ev sahibi,

- Ey Allah'ın Resûlü! Evime şeref verdiniz; size hem kuru hurmasından, hem tam olgunlaşmayanından, hem de olgun tazesinden tattırmak istedim, onun için dalıyla beraber getirdim, dedi.

Ebu Eyyûb el-Ensâri Hazretleri, bu kutlu misafirlerine hurma ikram etmişti ama bununla yetinemezdi. Hemen kalkıp dışarı koşmuş, bir oğlak tutup kesmiş ve sonra onun yarısını kebap yapmış, diğer yarısını da suda pişirip büryan yapmıştı. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), sofraya konulan etten bir parça aldı, onu bir yufkanın içine koydu ve,

- Ey Ebâ Eyyûb! Bunu Fatıma'ya götür, zira günlerden beri o böylesini tatmadı, buyurdu.

Ebu Eyyûb da hemen bu emri yerine getirdi ve tekrar aziz misafirlerinin yanına döndü. Herkes yemeğini yiyip doyunca Allah Resûlü,

- Serin gölge, ekmek, et, hurma, henüz olgunlaşmamış hurma, olgun taze hurma ve soğuk su, demiş, bunları sayarken de mübarek gözleri yaşlarla doldu. Sonra sözlerine şöyle devam etti:

- Nefsim kudret elinde olan Yüce Allah'a yemin ederim ki, işte bunlar da sorulacağınız nimetlerdendir. Allah Teâlâ, 'Sonra o gün size verilmiş olan her nimetten sorguya çekileceksiniz.' buyurdu.[112]"

Bir başka gün, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) oruç tutmuştu, iftar edeceği zaman kendisine bir bardak süt getirmişlerdi. Sahabe Efendilerimiz, Resûl-ü Ekrem'in hoşuna gidebilecek bir şey yapmak için can atarlardı; o gün de ikram edecekleri sütün içine biraz bal koymuşlardı. Peygamber Efendimiz, (sallallahu aleyhi ve sellem) sütten bir iki yudum alıp balın tadını hisseder hissetmez elindeki kabı mübarek dudaklarından uzaklaştırarak,

- Bu nedir, diye sorunca,

- Ey Allah'ın Resûlü! Hoşunuza gideceğini düşünerek süte biraz bal karıştırdık, cevabını vermişlerdi.

Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) elindeki kâseyi yere koyarak şöyle buyurdu:

112 Tekâsür Sûresi, 8. âyet

- Dikkat ediniz! Ben bunun içilmesini haram kılmıyorum; fakat bilin ki kim yemesinde-içmesinde, giyiminde-kuşamında Allah için mütevazı olursa Allah onu yücelttikçe yüceltir. Kim de kibirlenir ve büyüklük taslarsa Cenâb-ı Hak onu da alçalttıkça alçaltır. Kim iktisatlı hareket ederse Allah onu zengin kılar; kim de israf ederse Cenâb-ı Hak onu fakr u zarurete mübtela eyler. Ve kim Allah'ı çokça zikrederse, Mevlâ-yı Müteâl ondan hoşnut olur.

Sözün İsrafı Nedir?

İsrafı sadece maddi şeylerle sınırlamamak gerekir. İsraf aynı zamanda söz ile de olur ki yerli yerinde olmayan, boş, mânâsız, gereksiz konuşmalar söz israfıdır. Sözü tartarak, süzerek, ağızdan çıkacak her kelimeyi düşünceye vize ettirerek konuşma bir ahlâk işidir. İnsanın bu ahlâkı kazanabilmesi ve fıtratının bir parçası hâline getirebilmesi de bir hayli zaman ve bir hayli çaba ister.

NAMAZI BOZAN DURUMLAR NELERDİR?

Namaz, ibadetlerin özü ve bütün ibadetlerin fihristesidir. Namaz için sayılan rükün (esas) ve şartlar namaz için yerine getirilmelidir. Bunlarda bir eksiklik söz konusu olursa namaz yerine getirilmemiş olarak kabul edilir. Bundan başka namazı bozan şeyler de vardır ve onları şöyle sıralayabiliriz:

1. *Namaz sırasında konuşmak*

Namazda gerek bilerek gerekse yanılarak veya yanlışlıkla konuşmak namazı bozar. Bu konuşma; birine seslenmek, hitap etmek, sessizce 'Sus.' demek şeklinde olabileceği gibi birine selâm vermek, verilen selâma sözlü olarak karşılık vermek veya hapşırana -ki sünnet olduğu için- 'Yerhamükellah' demek şeklinde de olur. Yine namaz içerisinde Peygamber Efendimiz'in ismi anıldığında salavât getiren kimsenin ya da cevap kastıyla Kur'ân'dan bir âyet okuyanın da namazı bozulur. İyi bir haber duyduğunda 'Elhamdülillah.', birinin vefat haberi gelince 'İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn.', şaşkınlık verici bir şey duyduğunda

'Subhanallah.' diyerek karşılık vermek de namazı bozar. Yanımızda konuşan birine "sus" demek sessizce bile olsa namazı bozar. Bütün bunların bilerek, isteyerek yapılması ile yanılarak veya yanlışlıkla olması arasında fark yoktur.

2. *Amel-i kesîrde bulunmak*

Amel-i kesîr, çok veya aşırı davranışta bulunmak demektir. Amel-i kesîr için net bir sınır çizme imkânı olmamakla birlikte 'dışarıdan gözlemleyen kişide namazda olunmadığı izlenimini verecek davranışta bulunmak' şeklinde bir ölçü getirilmiştir. Bununla birlikte kişinin vicdani kanaati de amel-i kesîr konusunda çok önemlidir. Bu bakımdan namazdayken namaza aykırı, namazdaki fiillere benzemeyen ve namazla bağdaşmayan bir davranış, namazda olunmadığı izlenimini veriyorsa amel-i kesîr çerçevesine girer. Bununla birlikte Peygamber Efendimiz'in uygulaması olduğu için, namazda iken torunlarının sırtına bindikleri, kucağına geldikleri şeklindeki rivayetlere nazaran, benzer durumlarla karşılaşıldığında çocukları rencide etmeden, sarsmadan usulca yere koymak veya kenara çekmekle namaz bozulmaz.

Namaz içerisinde biriyle tokalaşmak, sarılmak da amel-i kesîr kapsamına girer.

3. *Namaz sırasında yönü kıbleden çevrilmek*

Namaz kılarken kıbleye dönmek farzdır. Ama bir sebeple vücudumuzla birlikte kıblede farklı bir tarafa dönülürse namaz bozulmuş olur. Gayr-ı ihtiyarî sadece

kafamızı, yüzümüzü çevirirsek namaz bozulmaz ancak bu durumda da mekruh dediğimiz, namazda yapılması hoş olmayan bir işi yapmış oluruz.

4. *Namaz içinde bir şey yiyip içmek*

Namaz kılarken başka şeyler bizi meşgul etmemelidir. Bu sebeple namaza durduktan sonra ağza alınıp yenen şey, susam tanesi kadar da olsa namazı bozar. Fakat namaz öncesinde yediği bir şeyden dolayı dişleri arasında kalan bir parçayı yutmak, namazı bozmazsa da büyük küçük bir şeyi çiğnemek, ağzında gevelemek namaza aykırı olduğu için namazı bozar. Bu bakımdan sakız çiğnemek veya namaz öncesi ağzına bir şeker alıp şeker eridikçe yutmak gibi hareketler namazı bozan hususlardandır.

5. *Özürsüz olarak öksürerek boğazı temizlemek*

Özürsüz olarak öksürmeye çalışarak boğazı temizlemek namazı bozar. Ancak herhangi bir zorlama olmaksızın doğal olarak öksürmek veya sesindeki hırıltıyı giderip özellikle sesi güzelleştirmek, namazda olduğunu anlatmak ve yanlış okuyan imamı uyarmak için öksürmek namazı bozmaz. Ayrıca 'Üf, tüh.' diyerek bir şeyi üflemek veya bezginlik göstermek, 'Uf, puf.' diyerek söylenmek veya 'Ah, oh.' demek namazı bozar. Ancak kişi hasta ise o takdirde namaz bozulmaz. Bir kimse Allah korkusundan böyle söylüyorsa o zaman da namaz bozulmaz. Huşû ve ibadet aşkından inlemek, ancak içten gelerek gerçekleşebilecek bir hâldir. Yapmacık hareketlere girmemek gerekir.

6. *Gülmek*

Kişinin kendisinin duyacağı kadar gülmesi namazı bozar, yakında bulunanların işitebileceği sesle gülerse abdest de bozulur. Zira namaz ciddiyeti ve derinliği şeklinde tarif edebileceğimiz huşû ve hudû, gülmekle ciddi şekilde yaralanmış olur.

7. *Yazı okumak*

Namazda iken göze ilişen bir yazıya bakmakla namaz bozulmaz. Fakat karşısındaki Mushaf'tan ezberinde olmayan bir âyeti okumak durumunda, Ebû Hanife'ye göre namaz bozulur. Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre ise bu durumda namaz bozulmaz, fakat Ehl-i kitaba benzeyiş söz konusu olduğu için böyle yapmak mekruhtur. Nafile namazlarda uzun uzun Kur'ân okuma düşüncesiyle namaz kılarken Mushaf'ı açarak namaz kılmakta bir beis yoktur. Namaz kılarken öğrenme düşüncesiyle camilerdeki hatları okumak, okumaya çalışmak namazı bozar. Çünkü bu 'bakmak' değil 'öğrenmek için okumak' anlamına gelmektedir.

8. *Setr-i avret ve necasetten taharete riayet etmemek*

Farkında olmayarak veya unutarak yapılmış olsa bile avret yeri (namazda örtülü olması gereken kısım) açık iken veya üzerinde namaza engel olacak oranda bir necaset bulunuyorken bir rükün eda etmek veya bu durumda iken bir rüknün eda edileceği sürenin (üç defa 'Subhanallah' diyecek kadar süre) geçmiş olması durumunda namaz bozulmuş sayılır.

9. *Namaz kılarken herhangi bir sebeple abdestin bozulması*

Namaz kılarken bilerek abdest bozucu bir fiil işleyen kişinin namazı bozulur. Ancak bu iş, namazın sonunda yapılmış ise kişi kendi fiili ile namazdan çıkmış sayılacağı için Hanefîler'e göre namaz bozulmaz. Burun kanaması gibi bir özür durumunda ise Hanefîler'e göre bu durumun üzerinden bir rükün eda edecek kadar süre geçmedikçe namaz bozulmaz. Kişi dilerse en kısa yoldan yeniden abdest alıp gelerek namazına kaldığı yerden devam eder, isterse namazını yeni baştan kılar.

10. *Kişinin kendi iradesi ve ihtiyarı dışında gerçekleşen durumlar*

Sabah namazını kılarken güneşin doğması, bayram namazını kılarken zeval vaktinin olması ve henüz yeterli sürenin geçmemesi, cuma namazını kılarken ikindi vaktinin girmesi durumunda namaz bozulur. Fakat öğle namazını kılarken ikindi vaktinin girmesiyle öğle namazı bozulmaz.

Teyemmüm ile namaz kılmakta iken kullanılması mümkün suyun görülmesi namazı bozar ancak suyu namaz bittikten sonra görmek namazı tekrar etmeyi gerektirmez. Özür sahibi olan, mazereti bulunan kişinin özrünün ortadan kalkması durumunda da namaz bozulur.

Mest üzerine meshetmiş olarak namaz kılarken mesih süresinin dolması durumunda namaz bozulur. Bu süre, yerleşik hayat yaşayanlar için bir gün bir gece, yolcu için üç gün üç gecedir. Yine mesih yapılan mestin ayaktan çıkarılması durumunda namaz bozulur. Çünkü bu durumda kişi abdestsiz konumuna düşmektedir.

Namaz kılanın önünden geçilmekle namazı fâsid olmaz, geçenin erkek veya kadın olması arasında fark yoktur. Bu işi bilerek, farkında olarak yapan kişi mükellef ise günahkâr olur. Mekruh olan geçiş, açık alan ve büyük camiye göre namaz kılanın secde mahallinden; küçük mescidde ise karşısından geçmektir. Önünden geçilme ihtimali bulunan yerde namaz kılan kişilerin sütre edinmesi, yani bir sütunu veya baston, şapka ve şemsiye gibi şeyleri siper edinmesi müstehaptır, güzel bir davranıştır. Cemaatle namaz durumunda imamın sütresi, ona uyanlar için de sütre sayılır. Kâbe'yi tavaf etmek, namaz benzeri bir ibadet sayıldığı için orada namaz kılarken tavaf edenlere karşı sütre edinmeye gerek yoktur.

CENNET NE DEMEKTİR? CENNETİN NE GİBİ İSİMLERİ VARDIR?

Cennet, 'örtmek, gizlemek' anlamındaki 'cenn' kökünden isim olup 'bitki ve ağaçları ile toprağı örten bahçe' manasına gelir. Âhiret hayatında inananların ebedi saadet yurdu olan yerin bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi, genel görünümüyle dünya bahçelerine benzemesi veya eşsiz nimetlerin insan idrakinden gizlenmiş olması şeklinde açıklanmıştır. Cennette gözlerin daha önce görmediği, kulakların işitmediği, insan hatırasının almadığı kadar güzellikte şeyler olacağı haber verilmektedir. Cennet, dünyada misallerini gördüğümüz nimetlerin asıl ve gerçeklerini göreceğimiz mukadddes mekândır.

Cennetin Ne Gibi İsimleri Vardır?

Cennet, dünya hayatını Allah'ın rızası istikametinde yaşayan insanların bu dünya hayatındaki derinliklerine göre istifade edecekleri nimettir. Cennetten herkes Allah'ın lütfu nispetinde istifade edecektir. Şimdi gaybî bir mesele

olan cennetin Kur'ân'daki kullanımlarına göre isimlerine bakalım:

Cennet: Ebedi saadet ve mutluluk yurdu cennetin Kur'ân-ı Kerîm'de, çeşitli hadislerde ve diğer İslâmî eserlerde yer alan isimler içinde en çok kullanılanıdır. İçindeki bütün mekân ve imkânları kapsayacak şekilde muhtevası geniştir. Diğer isimler tekil olarak kullanıldığı hâlde cennetin çok sayıdaki âyette çoğul şekliyle (cennât) yer alması, mutluluk yurdunun belli bir bölgesinin değil tamamının adı olduğunu gösterir. Bu hususta Kûr'an şöyle der: "İman edip faydalı işler yapanlar ise cennet bahçelerindedirler."[113]

Cennetü'n-Naîm: Bu tabir 'mutluluklarla dolu cennetler' manasına gelir. Kur'ân'da şöyle geçer: "İşte o hayırlı insanlar, naîm cennetlerindedir."[114]

Adn Cenneti: En belirgin anlamı ile 'ikâmet etme' veya 'ikâmet edilen yer' demek olan adn, on bir âyette cennât kelimesiyle birlikte tekrarlanarak (cennât-ü adn) 'ikâmet edilecek cennetler' mânâsında kullanılmıştır. Adn'in cennetin belli bir bölümünün adı olduğunu veya çoğul şeklinde kullanılışına bakarak onun tamamını ifade eden bir isim durumunda bulunduğunu söylemek de mümkündür.

Firdevs Cenneti: Arapça'ya Farsça'dan girmiş olması mümkün ve muhtemel olan Firdevs kelimesi, özellikle 'içinde üzüm bulunan bağ bahçe' anlamına gelir. Bir âyette

[113] Şûrâ Sûresi, 22. âyet
[114] Mutaffifîn Sûresi, 22. âyet

cennât kelimesiyle, bir âyette de 'âhiret cenneti' manasına tek başına kullanılmıştır. "İman edip faydalı işler yapanlara gelince, onlara da konak olarak Firdevs cennetleri hazırlandı. Onlar orada devamlı kalacak, (usanmadıklarından ötürü), başka tarafa geçmeyi arzu etmeyeceklerdir."[115] Firdevs, cennetin tamamını ifade eden bir isim olabileceği gibi onun ortası, en yüksek ve en değerli bölgesinin özel adı da olabilir.

Hüsnâ Cenneti: "...Gerçi Allah hepsine de en güzel yurt olan cenneti vaad etmiştir."[116] İyilik yapanlara Allah tarafından daha büyük bir iyilikle karşılık verileceğini, ayrıca buna bir ilave yapılacağını ifade eden âyetteki hüsnâ (daha güzel, daha iyi, en güzel, en iyi) kelimesinin cennet anlamına geldiği tefsircilerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir. Bunlara göre aynı âyetteki 'ziyade' den maksat da cennette Allah'ı görme şerefine nail olmaktır.

Dârü's-selâm: 'Maddî ve mânevî âfetlerden, hoşa gitmeyen şeylerden korunmuş olma' manasındaki selam ile 'ev, yurt' anlamındaki 'dâr' kelimesinden oluşan bu terkip cennetin adı olarak zikredilmiştir.

Dârü'l-mukâme: 'Asıl durulacak yer, sonsuza kadar ikamet edilecek yurt' mânâsındaki bu terkip de cennete girenlerin Allah'a hamd ve şükür sırasında bulundukları mekân için kullanacakları bir tabir olmalıdır.

---

[115] Kehf Sûresi, 107-108. âyetler

[116] Nisa Sûresi, 95. âyet

BİRİSİ YANIMIZDA HAPŞIRIRSA NE DEMELİYİZ?

Hapşırma insan fıtratının bir gereğidir. Konunun sağlık açısından dikkat edilmesi gereken yönleri vardır. Viral (virüslerle bulaşan) hastalıkların çok yaygın olduğu günümüzde hapşıran kimse, mutlaka ağzını kapayıp mikropların çevreye dağılmasına engel olmalıdır. Böyle bir tedbiri almayan kimse, başkalarının da hasta olmasına sebep oluyorsa sorumlu dahi olabilir. Zira Allah Resûlü aksıracağı zaman yüzünü eliyle veya elbisesinin bir parçasıyla örter ve sesini de kısardı.

Hapşırma ile ilgili Peygamber Efendimiz'in hadislerine bir bakalım:

"İnsanın yanında hapşıran birine 'Allah'tan esenlik dilemesi' âdâbtandır."[117]

"Müslüman'ın Müslüman'da dört hakkı vardır: Hapşırdığı zaman 'Elhamdülillah' der, ona yanındaki kimse Allah'tan esenlik diler ('Yerhamukallah' der), davet ettiğinde

[117] Buhari, Edeb, 126

icâbet eder, öldüğünde cenazesinde bulunur, hastalandığında onu ziyaret eder."[118]

Hazreti Ebu Hüreyre'den de Efendimiz'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Din kardeşine aksırdığı zaman üç defaya kadar 'Yerhamukallah' diye dua et. Bundan daha fazla olan hapşırmalar ise nezledendir. Artık nezleden olduğu anlaşılacağı için duaya devam etmek gerekmez."[119]

Peygamber Efendimiz hapşıran kimsenin ve cevap veren kimsenin neler demesi gerektiğini ise şöyle anlatır:

"Sizden biriniz aksırdığı zaman,

- Elhamdülillah (Allah'a hamd olsun), desin.

Kardeşi veya arkadaşı da ona,

- Yerhamukallah (Allah'a sana merhamet etsin), desin.

Aksıran da,

- Yehdîkümullahu ve yuslihu bâleküm, (Allah sizi hidayet etsin, hâlinizi ıslah buyursun) desin."[120]

Hapşırıp da 'Elhamdülillah' Demeyen Kimse Hakkında

Hazreti Enes şöyle bir hâdise anlatmıştır:

"İki adam Peygamber Efendimiz'in yanında aksırdı da onlardan birine dua etti, diğerine etmedi. Bunun üzerine,

- Ey Allah'ın Resûlü! Sen bu adamların ikisi de aksırdığı hâlde bunlardan birine dua ettin, diğerine ise dua

[118] Buhari, Cenâiz, 4

[119] Buhari, Edeb, 126

[120] Buhari, Edeb,123

etmedin bunun hikmetini açıklar mısınız, diye soruldu da Hazreti Peygamber,

- Çünkü bu, Allah'a hamd etti. Bu yüzden ben de kendisine dua ettim. Diğeri ise Allah'a hamd etmedi, cevabını verdi."[121]

Hapşırmak Allah'tandır, Esnemek Şeytandan

Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) rivâyete göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah aksırmaktan hoşlanır, esnemekten hoşlanmaz. Biriniz aksırdığı zaman 'Elhamdülillah' desin. Bu takdirde onu işitenlerin her birine 'Yerhamukallah' demek gerekir. Esnemeye gelince sizden birinizin esnemesi geldiği zaman gücü yettiği kadar onu savmaya çalışsın ve 'Hah hah' demesin, çünkü bu 'Hah hah' diye çıkarılan ses şeytandandır. Şeytan bu yüzden güler."[122]

---

[121] Tirmizi, Edeb, 4

[122] Müslim, Zühd, 17

KARABASAN NEDİR?

Karabasan; kimilerince metafizik bir konu, kimileri tarafından da fiziğe ait bir konu olarak tarif edilmiştir. Karabasanın insanın ruh hâliyle ilgili olduğunu söyleyenler, daha çok cinlerle ilgili bir hâdise olduğunu kabul etmişlerdir. Bir nevî insanların cinlerin tazyikine, baskısına maruz kalması demektir. Uykudan uyanmış olduğunu zanneden kişi, bu arada maruz kaldığı ağır tazyikten ve baskıdan bir türlü kurtulamaz. Konuşamaz, bağırmak ister bağıramaz. Bir süre sonra yaşadığı durum hafifler ve sonra rahatlar. Bu hâl, insanın hayat kalitesine tesir ettiği için ruhî sıkıntıları da peşinden getirir. Bazı durumlarda günlerce süren vakalar vardır. Ayrıca kötü cereyan eden rüyalar da karabasan olarak tarif edilmiş, kan ter içinde uyanınca insanda bu hissi meydana getirmiştir. Karabasanla aynı anlamda kullanılan albastı hâdiseleri de doğum yapmış lohusa dönemindeki hanımlarda görülür. Metafizik âlemlere açık tabiatlı kişiler bu durumlara daha çok maruz kalırlar.

Bu tip şer güçlerin tazyikine maruz kalmamak için yapılması gerekenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Kur'ân'da ve sünnette bu tip durumlarda okunması tavsiye edilen duaların okunması

Şer güçlerin tesir alanına girebilecek boşluklara düşmemek

Abdest gibi manevî koruyucu kalkanların her an giyilmesi

Duasının tesirine inanıp kendisine güvendiğimiz ehl-i iman insanların dualarını istemek,

İyi ortamlarda, iyi insanlarla vakit geçirmek,

Bu gibi durumları zihinde büyütmemek, vesvese hâline getirmemek.

RÜYA NEDİR? ÇEŞİTLERİ NELERDİR? RÜYA İLE AMEL EDİLİR Mİ?

Rüya, hakikat âlemine açılan pencerelerden, olmuş ve olacak hâdiselerin aynen veya bir kısım sembollerle müşahede edilmesinden ibarettir. İnsan zihni, değişik baskı ve şartlanmalardan uzak kaldığı ölçüde, her rüya, ötelerden bir ışık, bir işaret gibi insanın önündeki karanlıkları aydınlatıp ona yol gösterebilir. Rüyaların misal âlemi dediğimiz fizik âlemin ötesindeki başka âlemlerle ilgisi vardır. Rüyayı 'Uykuda görülen şey demektir.' diye tarif edenler de olmuştur.

Rüyalarda; göze, maddeye ve ışığa ihtiyaç duyulmadığı, görülen şeyler basiret ve ruhun idrakiyle sezildiği içindir ki, onlar çok defa insana, tasavvur edemeyeceği kadar güzel ve geniş şeyler de anlatabilirler. Bir tek rüya ile dün, bugün ve yarına dair kitaplara sığmayacak kadar geniş malûmatın verildiği hiç de az değildir. Çok kısa sürede saatlerin, günlerin, ayların hatta yılların yaşanması söz konusudur.

Rüya görmeyen insan yok gibidir. Bu itibarla da ona, ruhun tabiî müşahedesi diyebiliriz. Bu müşahedeyle insan âdeta cismaniyet çeperinin dışında ve tamamen ayrı bir buudda yaşar ve aynı kuşakta kadere ait kim bilir, pek çok sırları sezebilir. Onun için sâdık rüyalara değer vermek gerekir. Onları anlamaya çalışmak önemlidir. Sâdık rüyalar, melek vasıtasıyla örülen ve içinde hakikat âlemi dediğimiz, dünya hayatına dair işaretlerin olduğu rüyalardır.

Bazı rüyalar vardır ki onlar ise şeytan kaynaklıdır. Bu tarz rüyalar, şeytanın insanı şüpheye düşürme gayesi taşıdığı rüyalardır. Bunu akıldan uzak görmemek gerekir. Nasıl melek nuraniyetiyle her şeye nüfuz edebilirse, şeytan da Peygamber Efendimiz'in buyurduğu üzere insanoğlunda kanın damarda dolaşması gibi dolaşır. Kötü diye tasvir ettiğimiz rüyaların kaynağı da şeytan ya da kötü ruhlar olabilir.

İnsan, hayatını biraz gözden geçirse gördüğü rüyalarla yaşadıkları arasında bir kıyaslama yapsa, hayatında aynıyla ortaya çıkan rüyalar o kadar çoktur ki, eğer her şahıs, gördüğü rüyalardan sadece tabiri çıkanları tespit edebilseydi bundan ciltlerle kitaplar meydana gelirdi.

Rüyalar, aynı zamanda insandaki manevî yapının da varlığını ortaya koymaktadır. Rüyalar sayesindedir ki, kalb ve basiret gibi iki ayrı hassamızın var olduğunu anlar ve cismin üç boyutlu boğucu yapısından kurtuluruz. Gerçi, hakikatle bütünleşmiş büyük insanların öteleri görmeleri için rüyalara ihtiyaç yoktur. Onlar her zaman, orayı

ve burayı bir arada görür ve sonsuza ait güzellikleri müşahede ederler. Ne var ki, bu kapı herkese açık değildir; açıldığı kimselere de çok ciddî gayret ve ruhî tecrübelerden sonra açılabilmektedir.

Rüyalar Mânâ Âleminde Cereyan Eder

Rüyalar, misal âleminden, kaderle alâkalı levhaların yazılıp-çizilip temâşâmıza sunulan yansımalarıdır. Gözler, bu âleme kapandığı an, öbür âlemde cereyan eden hâdiselere açılır. İşte rüyaların cereyan ettiği bu âleme, mânâ âlemi de denebilir.

Mânâ âleminde, her şey farklılık arz edebilir. Orada bazı hâdiseler, çok net olarak ifade edilirken bazıları da çeşitli sembollerle sunulur ve yoruma açık bulunurlar. Meselâ, bazı kimseler, daha sonra kazanacakları bir başarıyı, çok öncesinden rüyalarında görebilmekte ve gireceği imtihan sorularını bütün ayrıntılarıyla müşahede edebilmektedirler. Buna karşılık Yusuf Sûresi'nde bildirildiği üzere, semiz ineklerin, olgun başakların, bereket ve bolluğa; cılız ineklerle kuru başakların da kıtlığa işaret etmesi gibi bazı rüyalarda sembollerle ifade edilmiş olup yoruma açık bırakılmışlardır. Bütün bunlar, metafizik bir dünyaya inancımız gereği bizim için problem değildir. Bunlar, mânâ âlemine kapalı olanların, bulunduğumuz şehadet âleminden, mülk âleminden başka âlemlere inanmayanların problemleridir.

Rüyalar, Kur'ân ve Sünnet gibi üzerine hüküm bina edilecek bir esas olmadıkları için, onların ahkâmda esas

kabul edilmeleri de doğru değildir. Sadece şahıslar, rüyadan aldıkları hakikatlerin meşruluğu derecesinde, onları kendi hayatlarında uygulayabilirler. Bunda da bir günah ve sorumluluk yoktur. Fakat insan, bunlarla başkalarını yönlendirmeye kalkışmamalıdır. Mesela bir kişi "Peygamber Efendimiz'i rüyamda gördüm. Bana 'Çarşamba günü tırnaklarını kesme!' dedi." şeklinde anlatımlarda bulunup kendi gördüklerini geneli de ilgilendiren bir mevzuymuş gibi yansıtmamalıdır. Yoksa böyle bir rüya neticesinde herkese çarşamba günü tırnak kesmeyi yasaklamak söz konusu olamaz. Ayrıca kişinin kendisi için de rüyanın tevilinin olabileceğini unutmamak gerekir.

Rüyada Peygamber Efendimiz'i Görmek

Tabi ki en güzel rüyalar, Peygamber Efendimiz'in görüldüğü rüyalardır. Zira Peygamber Efendimiz'in görüldüğü rüyalar melekî rüyalar, sâdık rüyalardır. Mutlak hayır ifade eden bu rüyaların görülüş şekillerine göre farklı tabirleri vardır. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde "Rüyada beni gören gerçekten görmüştür, zira şeytan rüyada benim suretime giremez." buyurmuştur.[123] Şeytan değişik şekillerde insanların rüyalarında temessül edebilir. Ama Efendimiz'in suretine giremez. Farklı suretlerde -mesela Efendimiz'i sakalsız olarak görmek gibi- görmelerde de Efendimiz görülmüştür. Ama bu rüyanın ifade ettiği bir mânâ vardır. "Ben Efendimiz'i takım elbiseli gördüm." diyen biri bunun hakikat olduğuna inanmalı, rüyanın tevilini yaparken hangi açılardan ele alacağını bilmelidir.

[123] Müslim, Rüya, 10; Muvatta, Rüya, 1

Peygamber Efendimiz'i rüyasında gören kişi, O'nun çizgisinde bir hayat yaşamıyorsa böyle rüyaların o kişi için ciddi bir ikaz hatta bir imtihan sebebi olacağı unutulmamalıdır. Bu gibi kişiler "Bende böyle bir durum yokken böyle bir lütuf nedendir?" diye düşünüp kendisine çekidüzen vermelidir.

Ahir Zamanda Salih Rüyalar

Peygamber Efendimiz "Rüya, nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüz'dür." buyuruyor.[124] Bu, muhteva ve mânâ açısından peygamberliğin, kırk altı derinliğinden, kırk altı parçasından, ifade ettiği kırk altı mânâsından ve içindeki kırk altı esastan biri mânâlarına gelebilir. Muhakkikîn bu hadise şöyle bir açıklama getirmişlerdir: Efendimiz, kendisine peygamberlik gelmeden evvel, nübüvvetle alâkalı mes'eleleri, altı ay kadar rüyalarında görüp tanımıştı. Buharî'nin tesbitiyle, Âişe Validemiz, Allah Resûlü'nün rüyalarını sabah aydınlığı içinde gördüğünü ve ertesi gün de gördüğü rüyanın ayniyle çıktığını naklediyor. Evet, işte bu rüya faslı tam altı ay sürmüştü. Bu ise bir senenin yarısı demektir.

Peygamberlik de yirmi üç sene sürdüğüne göre, bu altı ay, vahyin nazil olma süresinin kırk altı parçasından biri sayılabilir. O, bu dönemde, Gâr-ı Hira'da ve Haticetü'l-Kübra Validemiz'in yanında daha ziyade rüya temrinatıyla peygamberliğe alışmış ve sonra da o rüyalar faslının sona ermesiyle vahiy gelmeye başlamıştı.

[124] Ebu Davud, Edeb, 96

Rüyanın bir diğer yanını Efendimiz şöyle anlatır: "Ahir zamanda en sadık olan şeyler rüyalardır." [125] Neden? Zira rüyaların arkasındaki gerçek, yani peygamberlik artık yok, hatta bir yönüyle velâyet-i kübra da yok, doğrudan doğruya Efendimizle zaman üstü bir noktada görüşme ve emir alma da yok. Mesela bir İmam Rabbanî, İmam-ı Şazelî, Şah-ı Geylanî, Ahmet Rufaî, Bediüzzaman yok. Bizler hepimiz ümmî insanlarız. Bu açıdan hakikat âleminde, 'mişkât-ı nübüvvet'ten alınacak şeyleri doğrudan doğruya elimizi uzatıp alamıyor, zaman üstü olamıyor, peygamberlerle belli kuşakta buluşamıyoruz. Hâlbuki Cüneyd-i Bağdadî "Ben doğrudan doğruya görüştüm, bana rüyamda şunları söyledi veya açıktan açığa bana şu emri verdi." diyor. İşte bizler bütün bunlardan mahrumuz. Durum böyle olunca bunca günah, bunca karışıklık içinde Allah, bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde 'yakazalar' yani 'uyanık hâlde Efendimiz ile görüşmek' vasıtasıyla içimize akıtıyor. Başta Efendimiz olmak üzere birçok sahabe, evliya ve mukarrabinle görüştürüp buluşturuyor. Onun için Hazreti Sahib-i Şeriat buyuruyor ki, "Âhir zamanda en doğru çıkan şeylerden biri de rüyalardır." Ancak rüyalara değer vermenin rüyalarda yaşamak anlamına gelmeyeceğini de unutmamak gerekir.

Allah Resûlü, bu rüyalara mübeşşirât demiştir. Mübeşşirât; muştu, bişaret ve müjde ifade eden şeylere denir. Hadiste,

[125] İbn Mâce, Rüya, 9

- Benden sonra nübüvvetten kalan, mübeşşirâttır, buyurunca sahabi efendilerimiz sorarlar:

- Mübeşşirât nedir, ey Allah'ın Resûlü?

Efendimiz,

- Salih rüyalar. Salih kimselerin gördükleri rüyalardır, nübüvvetin de kırk altı parçasından bir parçadır, buyurur.

Allah Resûlü salih rüyanın ne olduğunu da şöyle tarif etmektedir: "Rüyanın en doğrusu seher vakitlerinde görülen rüyalardır."[126] Gece kalkıp teheccüdü kılmışsınız, evrad-ı ezkarınızı okumuşsunuz. Sonra sabah namazını beklerken kafanızı koltuğa az dayayıp uyumuşsunuz. İşte bu anlarda görülen rüyaların daha doğru rüyalar olacağını, salih rüyalar olacağını Efendimiz haber vermektedir.

Allah Resûlü sabah namazını eda ettikten sonra ashabına döner ve "Mübeşşirât var mı?" diye de sorardı ki hadiste böyle rüyalara 'mübeşşirât' yani 'müjdeler' denmesinin de bir mânâsı olmalıdır. Nitekim nübüvvetin bitmesi, en büyük nimetin gitmesi demektir. Öyle ki Efendimiz'in dadısı Ümmü Eymen'i ziyarete giden Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer'e onun, "Muhammed'in vefatından daha ziyade vahyin kesilmesi beni dağidâr etmektedir." demesinden bunu daha rahat anlayabiliyoruz. İşte bizler de dertlerimizi rahatlıkla Efendimiz'e dökemediğimiz, vahyin buna hemen icabetinin olmadığı gurbetin en acısını yaşıyoruz. Böyle bir dönemde görülen mübeşşirât türünden rüyalar bizim için inşirah vesilesi olmaktadır.

[126] Buhari, Rüya, 9

Fakat bütün bunlara rağmen, biz rüya insanı değiliz. Çünkü çocuğa her zaman şekerleme verilmez, zira şeker dişleri çürütür. Hâlbuki insanın sıhhatli, dengeli ve temkinli beslenmesi şarttır. Aksi hâlde "Şekerde güç vardır, beynimiz glikozla besleniyor..." v.s. der yemeye devam ederseniz, ömür boyu sürecek hastalıklarla karşı karşıya kalabilirsiniz. İşte aynen bunun gibi, bizler de her şeyi rüyalara bağlar ve rüyalardan dışarıya çıkamazsak; bir rüya adamı olarak kalır gideriz. 'Yakaza' dediğimiz husus da aynen bunun gibidir. Zira bunlar Kitap ve Sünnet gibi dinin gerçek kaynakları yanında hüccet ve delil sayılabilecek kıstas ve kurallar değildir. En güzeli, sürekli ekstra lütuflar peşinde koşmadan saf Müslüman olarak kalmak ve zeminde yürümektir. O hâlde her birimiz "Rütbeli olmak değil, nefer olmak daha iyidir." diyelim ve insanlardan bir insan olalım. Hayatta iken cennetle müjdelenen Hazreti Ömer Efendimiz'in, kendisine söylenen bir söze verdiği cevap bu hususta çok güzel bir ölçüdür. Şöyle ki:

"Bir gün Hazreti Ömer Efendimiz'e,

-Sen Peygamber'i memnun ettin. Ebû Bekir'i memnun ettin. Cennete gireceksin ve Firdevsler senin otağın olacak, derler.

O bunu diyenlere acı tebessümle bakar ve şunları söyler:

-Şu dünyaya girdiğim gibi çıksam çok memnun olacağım."

Bizler tertemiz duygularla yaşar, kılı kırk yararcasına 'Kitap ve Sünnet' dersek dinin elmas düsturlarını,

Kur'ân ve Sünnet prensiplerini hayat düsturu yapar yaşarsak Allah da bizi boş bırakmaz, velilere lütfettiğini lütfeder inşallah.

Ayrıca gerek rüyalar, gerekse başka yollarla melekût âlemine açılmalar neticesi elde edilen bilgiler veya yorumlanan müşahedeler, insanı bağlayacak değerde hükümler değildirler. Hele şer'î ölçülerle çatışma durumu varsa kesinlikle onlara itibar edilemez ve bir Müslüman için böyle bir tercih de asla söz konusu olmamalıdır.

Rüyada Hoşlanılmayan Şeyler Görülürse Ne Yapmalı?

Gördüğümüz rüyaların hepsi bize güzel neticeler bize haber veren türden olmayabilir. Hatta bazıları salih rüyalar olur, ama işaretleri bizim için bir imtihan vesilesi olabilir. Mesela Efendimiz'in Uhud Savaşı öncesinde gördüğü rüya gibi. Efendimiz bu rüyasını tevil ederken 'ashabından yetmiş kişinin vefatı' diye tevil etmişti. Gördüğümüz sıkıntılı bir rüyanın ardından yapacağımız şeyi Efendimiz bize şöyle anlatmaktadır: "İçinizden biri rüyasında hoşlanmadığı şeyler görürse, uyanınca sol tarafına üç kere tükürsün ve Allah'a istiazede bulunsun. Böyle yaparsanız rüyanız zarar vermeyecektir."[127]

Bir başka hadiste de Peygamber Efendimiz şöyle buyurur: "Sizden biri güzel bir rüya görürse uyanınca Allah'a hamd etsin. Rüyasını sadece sevdiği kimselere anlatsın. Sizden biri rüyasında hoşlanmadığı şeyler görürse

[127] Buhari, Tıbb, 39

uyanınca sol tarafına üç kere hafifçe tükürsün ve Allah'a istiazede bulunsun. Gördüğünü de kimseye anlatmasın. Böyle yaparsanız rüyanız zarar vermeyecektir."[128]

Bir de insanın kişiliği, günlük meşguliyetleri ya da üzüntü ve arzuları ile ilgili görülen rüyalar vardır. Akşam çok tuzlu bir yemeğin ardından, geceleyin rüyanızda dere kenarlarında gezinmeniz normaldir. Ya da acıkmış bir hâlde uyuyup da rüyanızda ziyafet sofralarında oturabilirsiniz. Bunlar, sadece hayal dünyasını canlı tutan rüyalardır, hiçbir değerleri yoktur.

Rüya Tabirinde Bazı Hususlar

Rüya görmek ne kadar önemli ise onun tabir edilmesi de o kadar önemli bir mevzudur. Hatta "Marifet rüyayı görmek değil, onu tevil etmektir." denilmiştir. Onun için sıradan, önüne gelen herkesin rüya tabirine girişmesi doğru değildir. Rüya tabiri bir ilimdir ve Kur'ân ve sünnet kaynaklı bakış açıları ile yapılan tabirler için tecrübe çok önemlidir. Bundan dolayı tabir yapanın, her şeyden önce derin bir Kur'ân bilgisinin olması, hatta bilginin de ötesinde Kûr'an'ın o kişinin ruhuna kendini duyurmuş olması gerekir. Kişi ilhama yani Allah'ın lutfettiği gönül derinliğine sahip olmanın yanı sıra âlem-i misal ile âlem-i şehadet arasındaki eş sembolleri de bilmelidir. Zira rüyada görülen bazı sembollerin âlem-i mülkteki işaretleri farklıdır. Mesela rüyada görülen pislik, dünya hayatında paraya işarettir.

[128] Buhari, Tabir, 3

Rüyayı tevil ederken şahıs, zaman ve hâl farklılıklarını da hesaba katmak lazımdır. Yoksa rüyalar, karışıklık ve bulanıklıktan kurtulamaz.

Abdullah ibn Ömer'in Rüyası

Abdullah ibn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor:

"Herkes gelir Allah Resûlü'ne rüyasını anlatır, O da tabir buyururdu. Ben de hep 'Keşke bir rüya da ben görsem de gelip Allah Resûlü'ne anlatsam.' diye içimden geçirirdim. Bir gün bir rüya gördüm. Tanımadığım bazı kişiler, beni ellerimden tutup zorla bir istikamete doğru sürüklüyorlardı. Beni bu hâlde sürükleye sürükleye derince bir çukurun yanına kadar getirdiler. Çukur alev alev kaynıyordu. Bana buranın cehennem olduğunu söylediler. Onlar beni orada tutuyorlardı. Ben de kan revan içinde tir tir titriyordum ki 'Buraya atılmayacaksın. Senin için tasa ve endişe yoktur.' dediler."

Bu rüyayı gören Hazreti Ömer'in oğlu Abdullah'tı. O, her yönüyle babasıyla atbaşı giden nadide bir insandı. Hem bir ilim okyanusu hem de takva ve zühdün zirvesinde bir insandı. İşte bu rüyayı o görüyordu. Sonra sözlerine şöyle devam etti:

"Ben gördüğüm bu rüyayı ablam Hafsa'ya anlattım. O da Efendimiz'e intikal ettirmiş. Allah Resûlü rüyayı dinledikten sonra şöyle buyurmuşlar:

- İbn-i Ömer ne güzel insandır. Keşke bir de teheccüd kılsaydı!"

KIYAMET NEDİR? KÛR'AN-I KERÎM KIYAMETİ NASIL ANLATIYOR?

Kıyamet, içinde varlıkların yaşadığı şu kâinatın bitip değişimin ardından ölmüşlerin İsrâfil'in sûruyla dirilip devam edecekleri ebedî hayatın ismidir. Ayağa kalkma, dimdik durma anlamına gelen kıyamet, o gün insanların hâlini ifade eden bir kelimedir. Kıyamet, umumi bir yok oluştan sonra umumi bir dirilişi kapsamaktadır. Kıyametin vukû bulacağı hususunda hiç kimsenin tereddüdü yoktur. Hatta günümüzün müspet ilmi ve ilim adamları da bu mevzuda ittifak hâlindedirler. Bütün semavî dinler kıyametin kopacağını kabul etmişlerdir. Ancak onlar bu gerçeği çok uzun bir zaman sonra beklemektedirler. Hâlbuki fevkalâde hâdiseler o kadar çoktur ki, bunlardan birisiyle kıyamet kopabilecektir.

Kıyamet her şeyin ayağa kalktığı gündür ki işte insan da o gün kıyam edecektir. İnsanın ameli, hissiyatı, yığın yığın meydana getirdiği mânâlar; hamd ü senâsı, tuğyan ve dalâleti, küfr ü küfranı, şükr ve şükranı, Allah'a karşı senâsı hep kıyam edecektir. Her şeyin kıyam ettiği o gün, Allah Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri de açık saltanatıyla kıyam edecektir.

Kıyamet Olacaktır Zira Bunu Kur'ân Söylüyor

Kıyametin kopması Kur'ân'da şöyle buyurulur: "Ve çünkü o kıyamet saati mutlaka gelecektir, onda şüphe yoktur. Ve Allah, kabirlerde olanları diriltecektir."[129]

Görüldüğü gibi kıyamet mutlaka gelecektir, bunda şüphe yoktur. Ve Allah, bütün ölmüş varlıkları diriltecektir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de "Kıyameti bekleyiniz, gözleyiniz." buyurmuştur.[130]

İntizar, ansızın ya da gelmesi çok istenen veya istenmeyen şey içindir. Kıyamet kimsenin intizar etmediği bir zamandır. Mü'min hesabının ağırlığını düşünerek istemez, kâfir de göreceği şeylerin ağırlığını ruhunda hissettiği için kıyameti reddeder. Kıyametin inkârının arkasında bu psikolojik hâl vardır. Bu hususta Kur'ân'ı Kerîm, "Yoksa onlar, kıyametin kendilerine ansızın gelmesini mi gözlüyorlar? Zaten alâmetleri geldi bile! Ama kıyamet gelip çattıktan sonra, ders almaları neye yarar ki!"[131] buyurur.

Kıyamet Günü Bütün Davranışlar Tartılacaktır

Kıyamet adaletin tam manasıyla gerçekleşeceği yerdir. Kur'ân bu hakikati şöyle ifade eder: "Kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Hiç kimseye bir haksızlık edilmez. (İnsanın yaptığı iş), bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa onu getiririz. Hesap gören olarak Biz yeteriz."[132]

[129] Hac Sûresi, 7. âyet

[130] Buhari, İlim, 2

[131] Muhammed Sûresi,18. âyet

[132] Enbiyâ Sûresi, 47-49. âyetler

Âyette de görüldüğü gibi, bu dünyada insanın iç dünyasını tartabilecek bir mizan yoktur. İçe doğru her derinleşmede inkişaf eden bir duygunun neticesini tartamıyoruz. İnsanın vicdan mekanizmasını meydana getiren duyguların, insana dünya ve dünya içindekilerini elinin tersiyle ittiren ve onu Cenâb-ı Allah'tan başka kimseye ve hiçbir şeye razı olmaz hâle getiren, bunca ulvî duyguları ölçebilecek bir terazi bilmiyoruz. Hatta birçok defalar bu duygularla dolu bulunan insanlar dahi bunların mahiyetini bilememektedirler. Öyle ise bütün bu ulvî duyguları dahi tartacak bir mizanın kurulacağı âhiret denen gün olacaktır. Ve bu duygular orada kılı kırk yarar şekilde tartılacaktır. Zira insanın dış uzviyatı için bir ölçü vazedilmiştir. Hâlbuki onun dışından daha parlak ve çok daha ulvî olan iç dünyası için herhangi bir mizan, ölçü konulmamıştır. Bu ölçü, içinde yaşadığı dünyada görülmediğine göre âhirette vazedilecektir. İşte kıyamet bu adaletin tahakkuk edeceği yerdir.

Kıyamette Herkes Yaptıklarını Görecektir

Kıyamette insanın yaptıkları önlerine dökülecektir. Kur'ân'da şöyle buyurulur: "Her insanın amel kuşunu, defterini boynuna yaftaladık. Kıyamet günü onun için, açılmış olarak bulacağı bir kitap çıkarırız. 'Kitabını oku, bugün nefsin sana hesapçı olarak yeter!' deriz."[133] Ki bu şu demektir: Oku kitabını ve ona göre hükmünü sen ver. Davranışlarında sen nasıl bir hayat yaşadın? Nasıl bir ha-

[133] İsra Sûresi, 13-14. âyetler

yat şeridi meydana getirdin? Verilen rolünü nasıl oynadın? İşte al kitabını ve bütün bunları kendi kitabında gör!

Kitap nedir? Neşir keyfiyeti nasıldır? Ameller o kitaba nasıl yazılmıştır? Bu kitap nasıl okunacaktır? O kitabı yazan kalem nasıl bir kalemdir? Ve yazılar nasıl bir mürekkeple yazılmaktadır? Bütün bunlar hiç önemli değildir. Önemli olan, vakanın bizzat kendisidir. Ortaya bir kitap konacaktır. Bu kitapta, bizim bütün bir hayat serüvenimiz bulunacaktır. Duyulduğunda bizi memnun edecek haberlerle bizi mahcup edecek haberler, iç içe bize takdim edilen bu kitapta hepsi mevcuttur. "İşledikleri her şey kitaplarda mevcuttur. Küçük büyük hepsi satır satır (o kitapta) yazılmıştır."[134] âyetleri de bu hakikati ihtar etmektedir. Herkes işlediğini, zerre zerre âhirette görecektir. Kur'ân, "Artık kim zerre ağırlığınca hayır yapmışsa onu görür. Ve kim zerre ağırlığınca şer yapmışsa onu görür."[135] demektedir.

Ve o gün bazıları defterini sağdan alıp sevinir; bazıları da soldan alır üzülür. Kur'ân âhirete ait bu tasa ve sevinç tablosunu bize şöyle anlatır: "Kitabı sağından verilen, 'Alın, kitabımı okuyun!' der. 'Ben hesabımla karşılaşacağımı sezmiştim (bilmiştim) zaten.' Artık o memnun edici bir hayat içindedir. Yüksek bir bahçede. Ki devşirmesi kolay (meyvelere yakın). 'Geçmiş günlerde yaptığınız işlerden ötürü afiyetle yiyin, için!' Kitabı sol tarafından verilen ise der ki: 'Keşke bana kitabım verilmeseydi!'"[136]

[134] Kamer Sûresi, 52-53. âyetler
[135] Zilzâl Sûresi, 7-8. âyetler
[136] Hâkka Sûresi, 19-25. âyetler

Kim bilir orada kimler yaptıklarına bin pişman olacaktır. Fakat oradaki pişmanlığın, feryat ve figanın, hatta yanıp-yakılmanın insana zerre kadar faydası yoktur. Zira âhiret, burada iken kazanılması gereken bir yerdir. Amel defteri kapandıktan sonra denilip yapılacakların faydalı olması söz konusu değildir. Hâlbuki defterini sağdan alanların sevinç ve süruru sonsuzdur. Onların yüzleri bişaret ve gülücüklerin cümbüş yeri gibidir. Bir tarafta asık çehreler, diğer tarafta gülücüklerinden güller açılan yüzler ve orada uçuşup duran defterler… Kimisi elindeki defteriyle iki büklüm, utanç içinde ve kaçacak yer aramakta, kimisi de yollara dökülmüş önüne gelene defterini okutmakta ve bu son manzara âhiret âleminin sakinleri tarafından da memnunlukla seyredilmekte. Melekleşmiş insanın sevincini seyretme onları da sevindirmekte. Kur'ân bu tabloyu anlatırken de şöyle demektedir: "Hayır, ebrar (iyiler)in kitabı 'illiyyûn' (yüceler)dedir. Biliyor musun 'illiyyûn' nedir? Yazılmış bir kitaptır. Onu ancak 'mukarreb' (Allah'a yakın) olanlar görürler."[137]

Kıyametin Vakti

Kıyametin ne zaman meydana geleceği, Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği bir gayb konusudur. Âyet-i kerimede Allah Teâlâ şöyle buyurur: " Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allah'ın nezd-i ulûhiyetindedir. Yağmuru O yağdırır. Rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Muhakkak ki Allah Alîm'dir, Habîr'dir."[138]

[137] Mutaffifîn Sûresi, 18-21. âyetler

[138] Lokman Sûresi, 31-34. âyetler

Kıyamet günü mahşer, haşir meydanı dediğimiz o geniş ve büyük sahrada insanlar toplanacaklar ve Allah Teâlâ tarafından muhasebe edilmeyi bekleyeceklerdir. Peygamber Efendimiz mahşeri bir hadislerinde şöyle tasvir eder:

"Sehl İbn Sa'd (radıyallahu anh) rivayet ediyor: 'Allah Resûlü'nün şöyle dediğini işittim:

- İnsanlar kıyamet günü bembeyaz, dümdüz, tıpkı değirmi yufka ekmeği gibi olan bir meydanda haşr olunurlar."[139]

Yine Kur'ân'da Hazreti İbrahim mahşerin dehşetinden Allah'a sığınır: "İbrahim dedi ki: İnsanların diriltilip bir araya toplandığı mahşer günü rüsvây eyleme beni ya Rabb'i!"[140]

Demek ki mahşerde birçok kişi mahcup olacağı durumlarla yüz yüze gelecektir.

[139] Buhari, Rikâk, 44

[140] Şuarâ Sûresi, 87. âyet

NOTLAR